

ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KORUMA ALTINDAKİ 13-18 YAŞ ARASINDAKİ KIZ
ÇOCUKLARININ CİNSEL KÖTÜYE KULLANIMI:
GAZİANTEP ÖRNEĞİ**

ALİM CANSIZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADLİ BİLİMLER ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet Oğuz Polat

İSTANBUL-2025

ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KORUMA ALTINDAKİ 13-18 YAŞ ARASINDAKİ KIZ
ÇOCUKLARININ CİNSEL KÖTÜYE KULLANIMI:
GAZİANTEP ÖRNEĞİ**

ALİM CANSIZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADLİ BİLİMLER ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet Oğuz Polat

İSTANBUL-2025

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

15.05.2025

Alim Cansız

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Tezimi yazmaya başladığım andan itibaren büyük bir sabır göstererek bana yön veren, akademik hayatını kendime rol model bellediğim ve yüksek lisans sürecimde bana çoğu zaman hocalıktan ziyade bir baba figürüyle destek olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Oğuz Polat hocama,

Keşke herkesin annesi de benim annem gibi olsa dedirten; üzerimden şefkatini hiç esirgemeyen çok kıymetli anneme, bizim için gece gündüz demeden canhıraş bir şekilde çalışan; bizi hiçbir şeyden geri koymayan ve varlığına her gün şükrettiğim kıymetli babama ve manevi desteğiyle hala kucağıma ilk defa aldığım gün gibi çok sevdiğim kıymetli kardeşime,

Desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, üzerimde çokça emeği bulunan Prof. Dr. Işıl Pakiç hocama,

Hem lisans hem de yüksek lisans dönemimde benden desteğini hiç kesmeyen saygıdeğer müdürüm Sayın Orkun Baysan'a,

Lisans dönemimden beri bana her zaman destek olan, bu yolda her pes etmek istediğimde beni güçlendirip yön gösteren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatma Turan'a, yine desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Apak Kerem Altıntop'a, her zor anımızda yanımızda olan ve bize hep destek çıkan, özellikle yüksek lisans sürecime başlarken elinden geleni yapan kıymetli büyüğüm, ablam Avukat Hatice Özdemir'e,

Maddi-manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bilhassa tez sürecimde her zaman yardımcı olan kıymetli dostum Uzman Adli Psikolog Betül Hamzaçebi'ye, benimle birlikte yaşadığım problemlere göğüs geren ve ellerini her zaman omzumda hissettiğim kıymetli dostlarım Psikolog Mahmut Gök, Psikolog Muhammed Emin Canpolat, Psikolog Yusuf Kayra Şilen, Hemşire Zafer Bos, Psikolog Cem Kuşdemir, Emircan Kömür, Uğur Turan, Psikolog Şükrü Ötkün, Psikolog Malik Emir Koçhan ve

Psikolog Fatma Ece Ateş'e, Göksu Ekici'ye, Mücahit Enes Kaya'ya, kıymetli büyüğüm Psikolog Mehmet İrfan Yetim'e, Psikolog Büşra Sarıyar'a, Psikolog Fidan Kasımlı'ya, Psikolog Mehmed Furkan Koca'ya, çocukluk arkadaşlarım Burak Yüksel, Ahmet Pehlivan, Burhan Başkan ve Muhammed Özden'e,

Çalıştığım kurumda bana her zaman destek olan, manevi desteğini kesmeyen kıymetli ağabeylerim Ahmet Mert, Gökhan Dalgıç, Levent Yorulmaz, Recep Genç, Onur Gündoğdu ve Ramazan Yörük'e,

Arama kurtarma çalışmalarında birlikte çalıştığım ve desteklerini esirgemeyen, AFAD destek ekibinden kıymetli ağabeylerim Zübeyir Turan, Kadir Aksöz, Ali Rifat Türk, Muhammed Ortaç ve Şevki Turgay Hoşkal'a,

Uzakta da olsa bana her zaman destek veren, bana her zaman destek veren kıymetli teyzelerim Neriman Tiryakioğlu ve Necla Bilsel ailelerine, kıymetli dayılarım Seyfettin Özdemir ve İsmail Özdemir ailelerine, vefatlarından sonra bile desteklerini her zaman hissettiğim; hiç değilse mezarlarıyla konuşup teselli bulduğum merhume anneannem Peluze Özdemir ve merhum dedem Halil İbrahim Özdemir'e, yine merhum dedem Bergüzar Cansız'a, her zaman bana büyük bir rol model olan kıymetli büyüğümüz merhum Bayram Özdemir'e ve bu tezi yazarken kaybettiğim, öz amcam gibi sevdiğim kıymetli büyüğüm merhum Aydın Fırat'a,

Ve daha adını buraya sığdıramadığım, zikredemediğim nice sevdiklerime, arkadaşlarıma ne kadar teşekkür etsem de azdır.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMA VE SİMGELER LİSTESİ	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ÖZET.....	1
ABSTRACT	2
1 GİRİŞ VE AMAÇ.....	3
1.1 Araştırmanın Önemi	3
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Hipotezleri.....	4
2 GENEL BİLGİLER	5
2.1 İnsan Ticareti Kavramına Genel Bir Bakış	6
2.2 İnsan Ticareti ile İlgili Kavramlar	9
2.2.1 İnsan ticaretinin nedenleri.....	12
2.3 Çocuk Ticareti.....	13
2.3.1 Çocuk ticareti süreci	17
2.3.1.1 Başlangıç aşaması	17
2.3.1.2 Hareket aşaması	18
2.3.1.3 Varış aşaması	19
2.3.2 Çocuk ticaretinin nedenleri	20
2.3.2.1 Çocuğun emeğinin sömürülmesi	20
2.3.2.2 Savaşlarda/çatışmalarda kullanma.....	21
2.3.2.3 Evlilik.....	21
2.3.2.4 Dilendirme.....	23
2.3.2.5 Yasadışı evlat edinme	23
2.3.2.6 Organ kaçakçılığı	24
2.3.2.7 Cinsel sömürü	25
2.3.3 Çocuk ticaretinin faktörleri.....	26
2.3.3.1 Yoksulluk faktörü.....	27
2.3.3.2 Toplumsal cinsiyet eşitsizliği faktörü	29
2.3.3.3 Eğitim-öğretim faktörü	30
2.3.3.4 Savaş ortamı ve insani kriz faktörü	31
2.3.4 Çocuk ticaretinin çocuklara yönelik etkileri.....	32

2.3.4.1	Fiziksel etki	32
2.3.4.2	Psikolojik etki	33
2.3.4.3	Eğitim ve sosyal gelişim problemleri	34
2.4	Çocuğun Cinsel Sömürüsü.....	35
2.4.1	Birleşmiş milletler (BM) tanımı	36
2.4.2	Dünya sağlık örgütü (DSÖ) tanımı	36
2.4.3	Avrupa konseyi tanımı	37
2.4.4	UNICEF tanımı.....	37
2.4.5	İnsan hakları izleme örgütü (HRW) tanımı	38
2.4.6	Uluslararası çalışma örgütü (ILO) tanımı	38
2.5	Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Tipleri	39
2.5.1	Çocuk fuhuşu	39
2.5.2	Çocuk pornografisi.....	40
2.5.2.1	Hentai	42
2.5.2.2	Deepfake videolar	44
2.5.2.3	Çocuk ticareti.....	45
2.5.2.3.1	Çocuk ticareti mekanizmasının işleyişi	46
2.5.2.4	Çocuklara yönelik cinsel amaçlı turizm (ÇYCAT)	48
2.5.2.5	Küçük yaşta evlendirilen çocuklar	51
2.6	Çocuğun Cinsel Sömürüsünde Saldırgan Profilleri	55
2.6.1	Ebeveyn profili.....	56
2.6.2	Sömürücü profili.....	61
2.6.3	İnsan kaçakçıları	64
2.6.4	Siber istismarcılar	66
2.6.5	Genelev sahipleri	67
2.6.6	Pedofililer	67
2.7	Mağdur Profilleri.....	69
2.7.1	Kız çocukları	69
2.7.2	Mülteci çocuklar	70
2.8	Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Dünya İstatistikleri.....	71
2.9	Çocuğun Cinsel Sömürüsünde Türkiye Verileri	75
2.10	Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Psikolojik Etkileri.....	76
2.10.1	Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB).....	76
2.10.2	Depresyon.....	77
2.10.3	Anksiyete bozukluğu	78
2.11	Cinsel Sömürü ve Adli Bilimler Boyutu	79
2.11.1	DNA analizi boyutu	79
2.11.2	Dijital adli bilimler boyutu	79
2.11.3	Adli psikoloji boyutu	80
2.11.4	Adli tıp raporu	81
2.11.4.1	Cinsel saldırı raporu	82
2.12	Türkiye’de Çocuğun Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Çalışmalar Yapan Kurumlar	83
2.12.1	Aile ve sosyal politikalar bakanlığı	83
2.12.2	İçişleri bakanlığı	84
3	GEREÇ ve YÖNTEM	86

3.1	Araştırmanın Yöntemi	86
3.2	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	87
3.3	Demografik Değişken	87
3.4	Veri Toplama Araçları	88
3.5	Hipotezler	89
4	BULGULAR	90
4.1	Katılımcı Profilleri.....	90
4.2	Tanımlayıcı Analizler	91
4.2.1	Çocukların yanıt temaları.....	91
4.2.1.1	Tema-1: benlik algısı ve kimlik	91
4.2.1.2	Tema-2: kurum deneyimi ve ilk uyum süreci	95
4.2.1.3	Tema-3: istismar algısı ve farkındalık.....	97
4.2.1.4	Tema-4: aile ve sosyal çevreyle ilişkiler.....	103
4.2.1.5	Mağdur çocukların mahremiyet algısı	108
4.2.2	Kurum çalışanlarının yanıt temaları.....	111
4.2.2.1	Çalışanların çocuklarla iletişim biçimleri	112
4.2.2.2	Kurumda karşılaşılan zorluklar	113
4.2.2.3	Çocukların travmatik deneyimlerle başa çıkma süreci	114
4.2.2.4	Çocuklar için kurum içi destek mekanizmaları ve politikalar.....	116
4.2.2.5	Kurum çalışanlarının süreci iyileştirmeye dair önerileri	119
5	TARTIŞMA.....	124
5.1	Zayıf Aile Yapısı, Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Önemli Bir Faktörüdür	125
5.2	Tüm Çevresi Tarafından Duygusal İhmal ve Güvensizlik Deneyimi Yaşayan Çocuklar, Kurum Bakımına Alındıktan Sonra Da Sosyal İlişkilerde Güven Kurmakta Güçlük Çekmektedir.....	127
5.3	Aile İçi İhmal ve Duygusal Yoksunluk Yaşayan Çocuklar, Dış Çevrede Aidiyet ve Değer Görme İhtiyacıyla İlişkiler Kurmakta; Bu Durum Sömürü Riskini Artırmaktadır.....	129
5.4	Kurum İçerisinde, Koruma Altına Alınan Çocuklara Yönelik Sosyal Faaliyetlerin Arttırılması, Çocukların Psikolojik Sağlığını İyileştirmede Önemli Bir Faktördür	132
5.5	Multidisipliner Çalışma Grubu Olan Adli Bilimlerin Alanlarından Olan Psikologların, Çocuk Esirgeme Kurumlarında Aktif Olarak Rol Almasının Çocuklar Üzerinde Pozitif Bir Etkisi Vardır.....	134
6	SONUÇ	136
7	KAYNAKÇA.....	138
8	EKLER.....	154
EK 1.	Etik Kurul Onayı Belgesi.....	154
EK 2.	Aydınlatılmış Onam Formu	156
EK 3.	Çocuklara Yöneltilen Sorular	158

EK 4. Kurum Çalışanlarına Yönelik Sorular.....	159
EK 5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2, 16, 19, 24, 28 ve 29. Maddeleri	160
9 ÖZGEÇMİŞ	164

KISALTMA VE SİMGELER LİSTESİ

ÇYCAT	Çocuklara Yönelik Cinsel Amaçlı Turizm
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
IOM	Uluslararası Göç Örgütü (International Organization of Migration)

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Cinsel saldırı muayene raporunda kadınlar için lezyonların işaretlenmesi adına kullanılan diyagram 83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma örneklemindeki çocukların genel bilgileri	90
Tablo 2. Araştırma örnekleminde kurum görevlilerinin genel bilgileri	91

ÖZET

Koruma Altındaki 13-18 Yaş Arasındaki Kız Çocuklarının Cinsel Kötüye Kullanımı: Gaziantep Örneği

Çocuğun cinsel kötüye kullanımı, bir çocuğun rızası olmaksızın cinsel amaçlarla bir yetişkin veya daha büyük yaştaki biri tarafından istismar edilmesi anlamına gelmektedir. Çocukların yaşadıkları bu olumsuz deneyimlere multidisipliner bakış açısıyla yaklaşan adli bilimler, özellikle psikoloji alanında cinsel sömürünün psikolojik boyutlarına odaklanmaktadır. Cinsel kötüye kullanım temelde; çocuğun cinsel eylemlere zorlanması, cinsel içerikli dokunma, cinsel organların gösterilmesi, pornografik içerik izletme gibi eylemler başta olmak üzere çocuğun fuhuşa zorlanmasıdır. Araştırmada, yaşanmış bu olayları başta adli bilimler boyutu olmak üzere tüm boyutlarıyla incelemek maksadıyla Gaziantep'te cinsel sömürü neticesinde daha önce koruma altına alınmış ve çocuk koruma müdürlüğüne yerleştirilmiş 13-18 yaş arasındaki 5 kız çocuğu ve kurumda görev alan 5 çalışanla derinlemesine mülakat yöntemi gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda, hem mağdur çocukların yaşadıkları travmatik deneyimlerin etkileri hem de kurum çalışanlarının bu süreçteki gözlemleri ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Mağdur çocukların ifadelerinde sıkça tekrar eden duygular arasında güvensizlik, korku, utanç, değersizlik ve yalnızlık hissi ön plana çıkarken; çalışanlar ise çocukların davranışsal problemleri, sosyal izolasyonları ve eğitim süreçlerine adaptasyon güçlükleri üzerinde durmuştur. Çocukların çoğunda travma sonrası stres belirtileri gözlenmiş, bazı çocukların ise güven ilişkisi kurmakta ciddi zorlanmalar yaşadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, İstismar, Cinsel sömürü, Travma, Koruma altına alınma

ABSTRACT

Sexual Abuse of Female Adolescents Aged 13–18 Under State Protection: A Case Study from Gaziantep

Child sexual abuse refers to the exploitation of a child for sexual purposes by an adult or an older individual without the child's consent. Forensic sciences, which approach such traumatic experiences from a multidisciplinary perspective, particularly focus on the psychological aspects of sexual exploitation within the field of psychology. Fundamentally, sexual abuse includes forcing a child into sexual acts, sexually explicit touching, exposure of genital organs, showing pornographic content, and coercing the child into prostitution. In this study, in-depth interviews were conducted with five girls aged between 13 and 18, who had been placed under protection and admitted to a child welfare institution in Gaziantep due to sexual exploitation, as well as with five staff members working at the institution. The aim was to examine these real-life cases from a forensic science perspective and beyond, exploring all relevant dimensions. As a result of these interviews, both the effects of the traumatic experiences on the victimized children and the observations of the institution's staff during the process were analyzed in detail. Among the emotions frequently expressed by the victims were distrust, fear, shame, feelings of worthlessness, and loneliness. The staff, on the other hand, emphasized behavioral problems, social isolation, and difficulties in adapting to educational processes. Most of the children exhibited symptoms of post-traumatic stress, and it was found that some experienced significant difficulties in forming trusting relationships.

Keywords: Child, Abuse, Sexual exploitation, Trauma, Institutional care

1 GİRİŞ VE AMAÇ

1.1 Araştırmanın Önemi

Çocuğun cinsel sömürüsü; adli tıpta kırılgan gruplar arasında değerlendirilen çocukların maruz kaldığı tehlikelerden birisidir. Özellikle cinsel istismarın en üst boyutu olan cinsel sömürü başlığı, çocuğun bedeninden cinsel yolla maddi kazanç elde etmek olduğundan dolayı, üzerinde durulması gereken bir başlıktır. Bu minval üzere çocuğun cinsel sömürüsü üzerine yapılacak olan çalışmaların arttırılması, kamuoyunda farkındalığın arttırılması adına önem arz etmektedir. Bunların yanında gerçekleştirilen çalışmalar, çocuğun cinsel sömürüsünü engellemeye yönelik stratejilerin geliştirilmesine de olanak sağlamaktadır. Cinsel sömürünün mağdurları üzerinde yarattığı uzun vadeli psikolojik, duygusal ve sosyal etkilerin derinlemesine incelenmesi, mağdurlara yönelik daha etkin psikososyal destek programlarının geliştirilmesine yardımcı olurken, cinsel sömürüye maruz kalan çocukların rehabilitasyonu için gerekli olan en etkili müdahale yöntemlerinin belirlenmesini sağlamaktadır. Bu tez temelde, çocukların ve görevlilerin kendilerine yöneltilen sorulara verdiği cevaplardan yola çıkılarak önleme müdahaleleri geliştirilebilir.

Cinsel sömürüye dair toplumsal farkındalığın artması, çocukların cinsel olarak sömürülmesini engelleyebilir. Böyle bir güvence altına alınan çocuklar; huzur ve sağlık açısından kendilerini iyi hissedebilir. Özellikle ruh sağlığı açısından kendisini iyi hisseden çocukların başarısını arttırabilir, dolayısıyla ilerleyen dönemlerde toplumsal refahın artmasına vesile olabilirler. Bundan dolayı çocuğun cinsel sömürüsünün engellenmesi veya azaltılması temelde bireysel olarak fayda sağlasa da uzun vadede toplumsal iyi oluşu sağlamak açısından oldukça önemlidir.

Son olarak bu tez, konuyla ilgili yapılacak olan akademik çalışmalara da yeni bir literatür ve anlayış katmak açısından önem arz etmektedir. Tezde elde edilen bulgular, gelecekteki araştırmalara da katkı sağlamak açısından yol gösterici olabilir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Çocuğun cinsel sömürüsü, hem ülkemizde hem de dünyada oldukça yaygın olarak karşımıza çıkan bir problem olarak görülmektedir. Bu problem, çocukların başta fiziksel sağlıkları olmak üzere psikolojik sağlıklarını da olumsuz etkilemektedir. Araştırmanın amacı, çocukların cinsel sömürülmesine neden olan faktörleri, cinsel sömürü mağduru olan çocukların ağzından dinlemek ve sürecin çocuklar üzerindeki etkisini analiz etmektir. Çocukların koruma altına alındıktan sonraki yaşantılarıyla ilgili olarak da koruma müdürlüğünde görev alan çalışanların süreçle ilgili değerlendirmelerini de analiz ederek; cinsel sömürü mağduru çocukların koruma altına alınmadan önce ve sonrasındaki yaşantılarını incelemektir. Çocukların cinsel sömürüsüne dair farkındalığı arttırmayı amaçlayan bu tez; hem bireysel hem de toplumsal düzeyde geniş kapsamlı etkilere sahiptir.

1.3 Araştırmanın Hipotezleri

- Hipotez 1: Zayıf aile yapısı, çocuğun cinsel sömürüsünün önemli bir faktörüdür.
- Hipotez 2: Tüm çevresi tarafından duygusal ihmal ve güvensizlik deneyimi yaşayan çocuklar, kurum bakımına alındıktan sonra da sosyal ilişkilerde güven kurmakta güçlük çekmektedir.
- Hipotez 3: Aile içi ihmal ve duygusal yoksunluk yaşayan çocuklar, dış çevrede aidiyet ve değer görme ihtiyacıyla ilişkiler kurmakta; bu durum sömürü riskini artırmaktadır.
- Hipotez 4: Kurum içerisinde, koruma altına alınan çocuklara yönelik sosyal faaliyetlerin artırılması, çocukların psikolojik sağlığını iyileştirmede önemli bir faktördür.
- Hipotez 5: Multidisipliner çalışma grubu olan adli bilimlerin alanlarından olan psikologların, çocuk esirgeme kurumlarında aktif olarak rol almasının çocuklar üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

2 GENEL BİLGİLER

Şiddetin en sık rastlanılan ve çocukların hem fiziksel hem de psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen türlerinden birisi de cinsel şiddettir. Cinsel şiddetin çok boyutlu etkileri, mağdurlar üzerinde travmatik sonuçlar doğurur ve bu da yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal ve kurumsal bağlamda da ele alınması gereken bir sorun haline gelmektedir. Cinsel şiddetin alt türlerinden birisi olan çocuğun cinsel sömürüsü ise, özellikle sosyo-ekonomik açıdan zayıf durumda olan ülkelerde kişilerin maddi kazanç kaygısı gütmekten dolayı çocuğu bir araç olarak kullanması muhakkak incelenmesi gereken bir başlık haline getirmiştir.

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü), cinsel şiddeti, *“bir kişinin özgür iradesine aykırı olarak, rızası dışında tehdit, zorlama, fiziksel güç veya psikolojik baskı yoluyla cinsel bir eyleme maruz kalması ya da cinsel ilişkiye zorlanması”* durumu olarak tanımlamaktadır (1).

Polat ise, cinsel şiddeti, *“zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışlar yoluyla işlenen, bir şiddet suçu”* olarak tanımlamaktadır. Polat’a göre saldırganın amacı sadece mağdurun cinsel kimliğinden faydalanmak değil aynı zamanda kurbanı kontrol etmek, utandırmak, zorlayıcı davranışta bulunmak, onu zarara uğratmak ve kendine boyun eğdirmektir (2).

Cinsel şiddetin yanında bir diğer incelenmesi gereken alan da özellikle son yıllarda savaşların artmasıyla dikkat çeken insan ticareti kavramıdır. İnsan ticareti, bir bireyin zorla çalıştırılması, cinsel sömürü, kölelik, zorla evlendirme, organ ticareti gibi amaçlarla yasa dışı yollarla alınıp satılması, transfer edilmesi veya başka bir yere taşınması sürecini ifade etmektedir (11). Bu süreç genellikle tehditle, zorlama, aldatma, baskı veya borçlandırma yoluyla gerçekleştirilir ve mağdurların özgürlüğünü kısıtlayarak onları istismar eder (12).

Hem cinsel şiddetin alt başlığı hem de insan ticaretinin alt başlıklarından birisi olan; çocukların bedeninden maddi gelir elde etme kaygısı taşıyan çocuğun cinsel

sömürüsü; bir çocuğun, rızası olamayacak yaştaki bir birey olarak, yetişkinler ya da yaşça büyük kişiler tarafından cinsel faaliyetlere zorlanması, kandırılması veya manipüle edilmesi şeklinde tanımlanır. Bu sömürü, çocuğun bedensel, duygusal ve cinsel bütünlüğüne yönelik bir ihlal olup, çocuğun cinsel ilişki, cinsel içerikli eylemler ya da pornografi gibi faaliyetlerde kullanılması anlamına gelmektedir (6). Bu durum, kırılgan gruplar içerisinde addedilen çocuklara karşı büyük bir tehlike olduğundan dolayı, çocuğun cinsel sömürüsü, toplumsal bir sorun haline gelmiş bulunmaktadır.

2.1 İnsan Ticareti Kavramına Genel Bir Bakış

İnsan ticareti, modern köleliğin en yaygın ve en acımasız biçimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu suç, insanların yasa dışı yollarla bir yerden başka bir yere transfer edilmesi, zorla çalıştırılması, cinsel sömürüye uğratılması veya organlarının ticaretinin yapılması amacıyla kullanılmasını içermektedir (104). İnsan ticareti, suç örgütleri tarafından küresel ölçekte organize edilen bir suç olarak görülmekte olup, genellikle tehdit, zorlama, aldatma, psikolojik baskı veya borçlandırma gibi yöntemlerle gerçekleştirilir. Mağdurlar, fiziksel ve duygusal açıdan istismar edilmekte, özgürlükleri ellerinden alınmakta ve hakları ciddi şekilde ihlal edilmektedir.

1948 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile kölelik yasaklanmış olmasına rağmen, insan ticareti kavramı günümüzde hala global bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir (102). Köleliğe benzer koşullarda yaşamaya zorlanan, özgürlüklerini geri kazanma imkanı olmayan ve tam sayıları bilinmeyen çok sayıda insan ticareti kurbanının olduğu bilinmektedir. İnsan ticareti, hızla büyüyen ve oldukça kazançlı suç teşkil eden eylemlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra insan ticareti, yılda yaklaşık olarak 32 milyar dolar gelir sağlayan en karlı yasa dışı faaliyetlerin üçüncüsüdür (101).

İnsan ticareti, Arslan tarafından “*bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onurunun hiçe sayılarak çeşitli biçimlerde ve amaçlarla sömürülmesi*” olarak tanımlanmıştır (70).

Önceleri yalnızca kadınların fuhuş amacıyla ticarete konu edildiği “*beyaz kadın ticareti*” kavramı, küreselleşme ile birlikte dönüşüme uğramış ve günümüzde “*insan ticareti*” olarak anılmaya başlanmıştır (75). İnsan ticareti, bireyi bir mal gibi değerlendiren bir unsur olarak görerek, insan onuruna ve saygınlığına yapılan bir saldırı niteliği taşır (74). İnsan ticaretinde kullanılan yöntemlerin başında, bireyin hak ve özgürlüğünü, güvenliğini ve vücut bütünlüğünü ihlal eden onur kırıcı müdahaleler gelmekte ve bu durumlar insan hakları sorunu olarak kabul edilmektedir (73).

Uluslararası literatürde insan ticareti kavramı “*human trafficking*”, “*trafficking in persons*” ve “*trafficking in human beings*” olarak ifade edilmekte; insanların ticareti ise “*trade of human beings*”, ticari bir mal olarak insan ticareti “*human commodity trafficking*” ve insan alım satımı “*human trade*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak, en yaygın kullanılan terim “*human trafficking*”dır (71, 72).

İnsan ticaretinin temel unsurları; mağdurların zorla çalıştırılması, cinsel sömürü, organ ticareti ve çocuk ticareti gibi farklı amaçlarla gerçekleştirilen yasa dışı faaliyetlerdir. Zorla çalıştırma, bireylerin rızaları dışında tehlikeli, sağlıksız ve insanlık dışı koşullarda çalıştırılmasını ifade eder. Bu süreçte mağdurların çalışma koşulları son derece kötü olmakta, uzun saatler boyunca çalışmaya zorlanmakta ve çoğu zaman temel haklarından mahrum bırakılmaktadırlar. Cinsel sömürü ise genellikle kadınlar ve çocukları hedef alır. Mağdurlar, fuhuşa zorlanmakta ya da cinsel içerikli pornografik materyallerde kullanılarak istismar edilmektedir (103).

Organ ticareti ise, insan ticaretinin bir diğer ciddi boyutudur. Bu tür ticarete mağdurlar, organlarının yasa dışı bir şekilde alınıp satılması amacıyla kaçırılmakta ya da zorla organlarını vermeye zorlanmaktadırlar (105).

Çocuk ticareti ise özellikle son yıllarda artış gösteren ve çocukların zorla çalıştırılması, dilendirilmesi, evlatlık verilmesi ya da cinsel sömürü amacıyla ticari bir mal gibi kullanılmasını içermektedir. Çocuklar, insan ticaretinin en savunmasız kurbanları arasında yer almakta ve yaşam boyu süren ciddi fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarla karşılaşmaktadırlar (106).

İnsan ticareti, sosyal, ekonomik ve hukuki birçok faktörden beslenmektedir. Yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik, siyasi istikrarsızlık ve savaş gibi nedenler, bireyleri insan ticaretine karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bireyler, iş veya daha iyi bir yaşam ümidiyle kandırılmakta, sonrasında ise sömürülmektedir. Mülteci ve göçmen gruplar, bu suçun başlıca hedefleri arasında yer almakta, zayıf sosyal ve yasal koruma mekanizmaları nedeniyle insan ticareti riski altında bulunmaktadır (107).

İnsan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi son derece zordur, çünkü bu suç genellikle gizli bir şekilde işlenmektedir. Mağdurlar, korku, utanç veya güvenlik endişeleri nedeniyle yardım talebinde bulunamamakta, birçok durumda ise durumlarının farkında bile olmamaktadırlar. Bu nedenle, insan ticareti mağdurlarını korumak ve suçluları yakalamak adına uluslararası işbirliği son derece önemlidir. Birleşmiş Milletler'in 2000 yılında kabul ettiği Palermo Protokolü, insan ticareti ile mücadelede uluslararası bir çerçeve sunmakta, mağdurların korunması ve suçluların cezalandırılmasına yönelik tedbirler içermektedir (111).

İnsan ticaretinin mağdurları, bu süreç sonucunda ciddi fiziksel ve psikolojik zararlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Mağdurlar, sık sık fiziksel şiddet, cinsel istismar, açlık, kötü muamele ve tehditlere maruz kalmaktadır (9). Bu durum; uzun vadeli travmatik etkiler yaratmakta, depresyon, anksiyete bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu ve intihar girişimleri gibi ruh sağlığı sorunlarına neden olmaktadır. Ayrıca, cinsel sömürüye maruz kalan bireyler cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma riski açısından yüksek tehdit taşımaktadır (108).

Bu mevcut durumla mücadele etmek adına uluslararası kuruluşlar, devletler, sivil toplum örgütleri ve aktivistler birlikte çalışmakta, bu suçu önlemek için farkındalık kampanyaları yürütülmektedir (37, 44). Bu çabaların başında, mağdurlara yönelik koruma mekanizmalarının geliştirilmesi, insan ticareti ile ilgili yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi ve suçluların yakalanması için uluslararası işbirliğinin artırılması gelmektedir. Ayrıca, insan ticaretinin kök nedenleri olan yoksulluk, işsizlik ve

eğitimsizlik gibi sorunların çözülmesi, bu suçun önlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır (109).

2.2 İnsan Ticareti ile İlgili Kavramlar

Aşağıda bulunan kavramlar, insan ticareti ile ilgili sıkça kullanılan ve insan ticareti alt başlığı altında incelenen çocuk ticareti ile de bağlantılıdır. Bunlardan yola çıkarak, Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre (IOM) mevzu bahis kavramların tanımları şu şekildedir (78):

Cinsel İstismar (Sexual Exploitation): Cinsel çıkarlar doğrultusunda kişinin savunmasızlığından, güç dengesizliğinden veya güven ilişkilerinden yararlanarak yararlanmaya teşebbüs ederek onu istismar etmek, bu durumdan bunlarla sınırlı olmamak üzere; maddi, sosyal ya da siyasi fayda elde etmek veya etmeye çalışmak

Çocuk İşçiliği (Child Labour): Çocuğun çocukluk hakkını, potansiyelini ve insanlık onurunu zedeleyen, onun sağlığına, eğitimine ve zihinsel, ruhsal, sosyal, ahlaki fiziksel her türlü zarar veren her türden çalıştırma biçimi (204).

Çocuk İşçiliğinin En Olumsuz Biçimleri (Worst Forms of A Child Labour):

- a) Kölelik veya kölelik benzeri uygulamaların bütün biçimleri (çocukların satılması ve çocuk ticareti, borçlandırma, zorla veya zorunlu çalışma, savaşlarda ve diğer çatışmalarda zor kullanılarak çocukların asker veya militan yapılması gibi);
- b) Yetişkin filmleri veya pornografik içerikli filmler için çocukların temin edilmesi veya tamamen bu sektörde çocukların kullanılması;
- c) Uluslararası antlaşmalarda da belirtildiği üzere, özellikle uyuşturucu madde üretimi ve ticareti gibi yasa dışı faaliyetlerde kullanılmak üzere çocukların temin edilmesi ya da bu tür faaliyetler için sunulması, ciddi bir ihlal teşkil etmektedir.
- d) İşin niteliği veya yürütüldüğü şartlar nedeniyle çocuğun sağlığına, güvenliğine ya da ahlaki gelişimine zarar verme riski taşıyan diğer işlere ilişkin tanıma atıfta bulunulmaktadır. (206, 210, 213).

Çocuklara Yönelik Sömürü (Child Exploitation): 1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile 1999 yılında kabul edilen Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme kapsamında, çocukların istismarı çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda; çocuğun eğitim hayatını olumsuz etkileyen veya fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal gelişimini tehdit eden her türlü ekonomik faaliyet, ekonomik sömürü olarak değerlendirilir. Aynı zamanda, cinsel istismar, çocukların fuhuş amacıyla kullanılması ya da çocuk pornografisi üretiminde yer alması cinsel sömürü örnekleri arasında sayılmaktadır. Bunlara ek olarak, çocukların kaçırılması, alınıp satılması ya da ticarete konu edilmesi gibi fiiller de çocuk sömürüsünün diğer türlerini oluşturmaktadır.

Esaret (Servitude): Kişinin özgürlüğünü kaybetmesi ve bir başkasının boyunduruğu altına girmeyi kabul etmesi durumu.

Göçmen Kaçakçılığı (Smuggling): Direkt ya da dolaylı bir yoldan, maddi veya diğer maddi kazançlar elde etmek amacıyla bir şahsın, vatandaşı olmadığı ya da daimi olarak ikamet etmediği bir devlete yasadışı bir şekilde giriş yapabilmesine olanak sağlanması (221, 224). İnsan ticaretinden farklı olarak göçmen (insan) kaçakçılığında sömürü, zorlama ya da insan hakları ihlali yoktur.

İnsan Ticareti (Trafficking in Persons): İnsan ticareti; zorla, tehdit yoluyla, baskı uygulayarak, kandırarak, aldatma yöntemleriyle, güç veya nüfuzun kötüye kullanılmasıyla ya da kişinin kırılgan durumundan faydalanarak yahut kişi üzerinde yetki sahibi olanların rızasını elde etmek amacıyla kazanç veya menfaat sağlama yollarıyla kişilerin sömürü amacıyla temin edilmesi, bir yerden başka bir yere götürülmesi, devredilmesi, barındırılması ya da teslim alınması şeklinde tanımlanır. Bu eylemler, bir ülke sınırları içinde gerçekleştirilebileceği gibi, uluslararası boyutta, sınır ötesi biçimde de gerçekleşebilir.

İnsan ticareti mağduru (victim of human trafficking): İnsan ticareti mağduru, bu suça maruz kalan her gerçek kişiyi ifade eder. İnsan taciri ise; bireyleri aldatma, fiziksel ya da psikolojik baskı uygulama gibi yollarla kontrol altına alarak, onları

sömürü amacıyla bir yerden başka bir yere sevk eden ve bu durumdan maddi veya başka türde çıkar sağlayan kişidir. Tacirin amacı, en başından itibaren (ab initio), mağduru istismar ederek kazanç ya da fayda elde etmektir.

Kölelik (Slavery): Kölelik, bir kişinin üzerinde mülkiyet hakkına benzer biçimde tüm yetkilerin kullanılması sonucunda ortaya çıkan hukuki ya da fiilî bir durumdur (1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi, 1953 Protokolü ile değiştirilen şekliyle, Madde 1). Bu durum; bireyin üzerinde başkasının tam kontrol sağlaması, iradesi dışında zorlanması ve hareket özgürlüğünün kısıtlanmasıyla karakterize edilir. Kişinin işvereni terk etme ya da değiştirme hakkının bulunmadığı hallerde - geleneksel kölelik, borç karşılığı zorla çalıştırma, serflik, mecburi hizmet, dini ya da ritüel temelli kölelik gibi biçimlerde - köleliğin varlığından söz edilebilir.

Sömürü / İstismar (Exploitation): Bir eylemden ya da bireyden fayda sağlama eylemi, özellikle bireyin kendi çıkarı için başka kişiden haksız şekilde fayda elde etmeye yönelik davranışı (ör: cinsel sömürü, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, kölelik ya da köleliğe benzer uygulamalar veya organların nakli).

Temel İnsan Hakları (Fundamental Human Rights): İnsan haklarının kapsamlı doğası göz önünde bulundurulduğunda; insan onuru ve değeri, kadın ile erkek arasındaki eşit haklar, toplumsal gelişme ve daha iyi yaşam koşulları gibi unsurlar dikkate alındığında, bazı hakların özel bir öneme sahip olduğu yönünde bir görüş mevcuttur. Bu bakış açısı, bazı hakların kısıtlanamaz (non-derogable) olmasıyla da desteklenmektedir. Nitekim 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 4(1). maddesi, “ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü durumlar” söz konusu olduğunda bazı haklara istisnai olarak müdahale edilmesine izin verse de; 6. madde (yaşam hakkı), 7. madde (işkence yasağı), 8. maddenin 1 ve 2. fıkraları (kölelik ve kulluk yasağı), 11. madde (borçtan dolayı hapis yasağı), 15. madde (kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi), 16. madde (hukuken kişi olarak tanınma hakkı) ve 18. madde (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) gibi haklar için hiçbir şekilde istisna tanınmamaktadır. Bununla birlikte, günümüzde insan haklarının evrensel, bölünemez,

birbirine bağı ve birbirini tamamlayan haklar olarak görölmesi gerektiğı ve tüm haklara eşit önem atfedilmesi gerektiğı yönünde güçlü bir eğilim bulunmaktadır.

Zorla evlendirme (forced marriage): Kişinin kendi isteğı dışında zorla gerçekleştirilen görücü usulü evlilik. Genel olarak, ailelere başlık parası ödenmektedir. Evliliğe itiraz edilmesi sonucunda genel olarak şiddet ve/veya tacizle sonuçlanır.

Zorla/zorunlu çalıştırma (forced/compulsory labour): Kişinin herhangi bir ceza tehdidi altında gönüllü olmaksızın sunmak zorunda bırakıldığı her türlü çalışma ya da hizmet.

2.2.1 İnsan ticaretinin nedenleri

Hükümetler, uluslararası kuruluşlar, akademik çevreler ve sivil toplum örgütleri, insan ticaretinin nedenlerini itici ve çekici unsurlar ya da arz-talep dengesi üzerinden değerlendirmiştir (71, 72). İtici unsurlar, mağdurların yaşadıkları sorunlar nedeniyle bulundukları çevreden uzaklaşma arzularını kapsarken, çekici unsurlar ise tacirlerin mağdurlara vaatler sunarak onların sorunlarına çözüm önerileri sunmaları olarak açıklanmıştır. Arz ve talep faktörlerinin ise farklı aktörlerin dahil olduğu, sosyal ve ekonomik etmenlerin birbirini etkilediğı karmaşık bir yapı olarak ele alınması gerektiğı vurgulanmaktadır (77).

Türkiye’de tespit edilen mağdurların çoğı Orta Asya ülkelerinden gelmektedir. IOM (International Organization for Migration) tarafından yapılan araştırmada, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan’da karşılaştırmalı bir araştırma yaparak, insan ticaretini arz ve talep açısından ele almıştır. Araştırmasında, özellikle kadınların toplumsal statüsünün düşmesi, etnik önyargıların artması ve yoksulluğun yaygınlaşması gibi faktörlerin devletin gücünü zayıflattığını ve bunun insan ticaretini artırdığını belirtmiştir. Ayrıca, mağdurların çoğunlukla kandırılarak angaje edildiklerini, cinsel istismar ve emek sömürüsü amacıyla İsrail ve Güney Kore’ye; cinsel sömürü için Türkiye, Yunanistan ve Batı Avrupa’ya; emek sömürüsü amacıyla da Kazakistan ve Rusya’ya götürüldüklerini vurgulamıştır. Ekonomik

boyutuna da değinerek, özellikle cinsel sömürüden elde edilen gelirlerin yüksek olduğunu ifade etmiştir (82).

İnsan ticareti olgusunu sosyal hizmet disiplini çerçevesinde değerlendiren araştırmacılar, bu sorunun hem yapısal (makro) hem de bireysel (mikro) düzeydeki karmaşık dinamiklerden beslendiğini belirtmektedir. Makro düzeyde; küresel gelir eşitsizliği, kitlesel göç hareketleri, silahlı çatışmalar, cinsiyet temelli ayrımcılık ve yetersiz sosyal koruma politikaları, bireyleri kırılgan hale getirerek insan ticareti riskini artırmaktadır. Özellikle kadınlar, kız çocukları ve etnik azınlıklar bu sistemsel eşitsizliklerin doğrudan etkisi altındadır. Ekonomik darboğazlar, istihdam olanaklarının sınırlı oluşu ve devlet destekli sosyal güvenlik sistemlerinin yetersizliği, insanların riskli işlere yönelmesine ve sömürüye açık hale gelmesine neden olmaktadır. Mikro düzeyde ise; aile içi şiddet, ihmal, çocuk yaşta evlilik, eğitimden erken kopuş, barınma güvencesizliği ve akran etkisi, bireyin kendi içinde geliştirdiği savunmasızlıkları artırarak, insan tacirlerinin manipülasyonuna açık hale gelmesine yol açmaktadır (83). Bu bağlamda insan ticaretiyle mücadelede sosyal hizmet uzmanlarının çok katmanlı bir risk değerlendirmesi yapmaları ve müdahale planlarını hem yapısal hem bireysel etkenleri dikkate alarak oluşturmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

2.3 Çocuk Ticareti

Çocuklar, insan ticaretinde en savunmasız hedef gruplardan biri olarak öne çıkmaktadır. Organize suç örgütleri, kolay ulaşılabilir oldukları için genellikle çocukları hedef almaktadır (94, 95, 113). Bu suç örgütleri, çocuk mağdurları düşük maliyetle ele geçirebilmekte ve bu durumu gizli tutmayı başarabilmektedir. Çocukların bu şekilde sömürülmesi, onların insan haklarını ihlal etmekte; güvenli bir aile ortamında büyüme, eğitim alma, oyun oynama ve sömürüden korunma gibi temel haklarını ellerinden almaktadır (174).

Yaklaşık olarak 40.000 insan ticareti vakasını inceleyen küresel bir araştırmaya göre, mağdurların %33'ü çocuklardır (%21'i kız çocukları, %12'si erkek çocukları)

(110). Çocuk ticareti, insan ticaretinin bir alt kategorisi olarak bütün ülkeleri ve bölgeleri birbirine bağlayan uluslararası bir suç ağının parçasıdır. Çocuklar her yıl, bulundukları ülkelere diğer ülkelere veya bulundukları ülkeler içinde, genellikle kırsaldan kentsel bölgelere kaçırılmaktadırlar (112).

Uluslararası hukukta çocuk ticareti, 18 yaşından küçük bir bireyin, cinsel istismar, kölelik, zorla çalıştırma, kulluk ya da organlarının alınması gibi amaçlarla işe alınması, taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim edilmesi olarak tanımlanır (114). Cinsel istismar, bir çocuğun seks işçiliğine zorlanmasını, cinsel sömürü materyallerinin oluşturulmasını, çocuğun cinsellikle ilgili bir işe sokulmasını, erken yaşta evlilikleri ve başlık parası altında zorla evlendirilen çocukların gelin/damat ticaretini içerebilir. Bu faaliyetler, çevrimiçi ortamda da gerçekleştirilebilmektedir (115). Çocuk ticareti ayrıca, çocukların dilencilik yapmaya zorlanması, suç işlemek üzere kullanılmaları, silahlı çatışmalara katılmaya zorlanmaları ya da yasa dışı evlat edinilmeleri gibi durumları da kapsar. Zorla çalıştırma, doğası gereği çocukların eğitimini ve sağlıklı gelişimini engelleyen veya sömürücü olan her türlü işi içermektedir (116). Bu, çocukların ev hizmetçiliğinden başlayarak ağır işlerde çalıştırılan çocuk işçiliğine kadar pek çok alanda çalıştırılmasını da içerebilir.

Çocukların, yasal olarak belirlenen asgari çalışma yaşına henüz gelmemiş olmalarına rağmen çalıştırılmaları, çocuk işçiliği olarak değerlendirilir. Eğer bu çocuklar, sağlıklarına, güvenliklerine veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek tehlikeli işlerde çalıştırılıyorsa, bu durum çocuk işçiliğinin en kötü biçimi olarak kabul edilir (117).

Aynı şekilde, herhangi bir iş amacıyla kaçırıldıklarında veya zorla çalıştırıldıklarında da, bu durum çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olarak kabul edilir (120). Bu durumun sebebi, insan ticaretine maruz kalan çocukların özellikle savunmasız durumda olmaları ve genellikle ailelerinden ve topluluklarından koparılmış olmalarıdır. Bu çocuklar; çoğunlukla dilini bilmedikleri, yardım alamadıkları ve geri dönme imkânları olmayan bir ülke ya da bölgede izole edilmiş şekilde yaşarlar. Bu şekilde izole edilmiş durumdayken, genellikle kötüye kullanımın

kurbanı olurlar. İnsan ticareti mağduru olan çocuklar, hayatlarını kontrol eden kişilerin veya işverenlerinin insafına kalmışlardır ve bu nedenle cinsel istismar, aç bırakılma, özgürlüğün kısıtlanması, fiziksel şiddet ve diğer şiddet türlerine maruz kalma riski altındadırlar (118).

Çocuk ticareti, çocukların sadece kendi ülkelerinde kaçırılmasıyla sınırlı kalmaz, aynı zamanda sınır ötesi komşu ülkelere taşınmaları veya binlerce kilometre uzağa gönderilmeleri de söz konusu olabilir (167). Farklı ülkeler, çocuk ticaretinin tanımı konusunda değişik yorumlar yapabilir; bazı ülkelerde bu suç, bireylerin hareketi veya göç unsuru üzerinden değerlendirilir. Ayrıca, farklı ülkelerde reşit olma yaşı değişiklik gösterdiğinden, bir çocuk bir ülkede “çocuk ticareti mağduru” olarak kabul edilirken, başka bir ülkede aynı çocuk “seks işçisi” ya da “çocuk işçi” olarak tanımlanabilir. Bu tanımlama farklılıkları, çocuk ticaretinin yaygınlığını değerlendirme sürecinde sorunlar yaratır ve kurtarılan çocukların hizmetlere erişimini engelleyebilir. Yasa dışı doğası, merkezi bir küresel veri tabanının bulunmaması, mağdurların yeterince tanınmaması ve mağdurların korku nedeniyle veya bireysel haklarını bilmemeleri nedeniyle durumlarını bildirmek istememeleri, bu sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir (168).

Çocuk ticareti, bir çocuğun yasa dışı yollarla çeşitli şekillerde sömürülmesi amacıyla temin edilmesi, taşınması, devredilmesi, barındırılması ya da alınıp satılması sürecidir. Bu tür ticaret, genellikle çocukların savunmasızlıklarından yararlanılarak gerçekleştirilmekte ve zorla çalıştırma, cinsel istismar, dilencilik, yasa dışı evlat edinme veya organ ticareti gibi amaçlarla yapılmaktadır. Çocuk ticareti, insan ticaretinin en acımasız ve en yıkıcı formlarından biri olarak kabul edilmekte ve hem ulusal hem de uluslararası insan hakları normlarına aykırı bir suç olarak değerlendirilmektedir (175).

Çocuklar, yaşları gereği savunmasız ve korunmaya muhtaç olduklarından, insan ticareti ağlarının en kolay hedefleri arasında yer alırlar. Bu süreçte çocuklar, hem fiziksel hem de psikolojik olarak istismar edilmekte, genellikle ailelerinden uzaklaştırılarak yasa dışı faaliyetlere zorlanmaktadırlar. Çocuk ticareti, çoğunlukla

fakirlik, çatışmalar, eğitim yoksunluğu ve sosyal eşitsizlikler gibi faktörlerin yoğun olduğu bölgelerde daha yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Tacirler, bu zayıf durumdaki çocukları iş veya daha iyi bir yaşam vaat ederek kandırmakta ya da zorla kaçıracak yasa dışı yollardan ticaretini yapmaktadır (170).

Çocuk ticaretinin en yaygın amaçlarından biri cinsel sömürüdür. Çocuklar, zorla fuhuşa sürüklenmekte, pornografik materyallerde kullanılmakta veya cinsel istismarın diğer türlerine maruz bırakılmaktadır. Bu tür istismar, çocukların hem bedensel hem de ruhsal sağlığı üzerinde uzun vadeli ve kalıcı zararlar yaratmaktadır. Cinsel sömürü, insan ticareti ağlarının en kârlı ve en yaygın biçimlerinden biri olup, dünya genelinde birçok ülkede ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (164).

Bir diğer yaygın sömürü türü ise çocukların zorla çalıştırılmasıdır. Çocuklar, yasa dışı iş gücü olarak tarım, inşaat, sanayi ya da ev hizmetlerinde çalıştırılmakta ve ağır koşullar altında uzun saatler boyunca emek vermeye zorlanmaktadır. Çoğu zaman bu çocuklar, fiziksel güvenliklerinden ve sağlık hizmetlerinden yoksun bırakılmakta ve ücret almadan ya da çok düşük ücretler karşılığında çalıştırılmaktadırlar. Bu durum, çocukların eğitim alma haklarını ellerinden almakta ve onların geleceklerini olumsuz yönde etkilemektedir (164).

Çocuk ticareti, aynı zamanda organ ticareti amacıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Tacirler, çocukların organlarını yasa dışı yollarla alıp satmakta ve bu süreçte çocukların hayatlarını tehlikeye atmaktadır. Organ ticareti, özellikle sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı olduğu ve ekonomik yoksulluğun derinleştiği bölgelerde daha sık görülmektedir. Bu suç, çocukların fiziksel bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır ve çocuk ticaretinin en trajik boyutlarından birini temsil etmektedir (166).

Çocuk ticareti sürecinde mağdurlar, çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Bu çocuklar genellikle kimliklerinden yoksun bırakılmakta, temel eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimleri engellenmekte ve insan hakları ihlal edilmektedir. Fiziksel şiddet, cinsel istismar ve psikolojik baskı gibi travmatik olaylara maruz kalan çocuklar,

uzun vadede depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca, çocuk ticaretine maruz kalanlar, toplumdan dışlanma, damgalanma ve topluma yeniden entegrasyon süreçlerinde büyük zorluklar çekmektedir (165).

2.3.1 Çocuk ticareti süreci

Çocuk ticareti süreçleri, bir çocuğun yasa dışı yollarla temin edilmesi, zor kullanılarak bir konumdan başka bir konuma taşınması, devredilmesi, barındırılması veya üçüncü taraflara teslim edilmesi gibi aşamaları kapsayan, son derece karmaşık ve organize bir suç yapısının parçasıdır. Bu süreçler, çocukların sosyoekonomik zayıflıkları, aile içi sorunlar, yoksulluk, savaşlar, doğal afetler ve eğitim olanaklarının yetersizliği gibi faktörlerden faydalanılarak yürütülmektedir. Çocuk ticareti genellikle mağdurların, tacirler tarafından kandırılması, zorla kaçırılması veya ailelerin maddi sıkıntılarından yararlanılarak çocukların satılması yoluyla başlamaktadır. Sürecin bir diğer aşamasında, çocuklar çoğunlukla ülke sınırları içerisinde veya uluslararası ağlar aracılığıyla farklı ülkelere taşınmakta ve bu süreç boyunca kimliklerinden, yasal haklarından ve ailelerinden tamamen koparılmaktadır. Taşınan bu çocuklar, sömürü amacıyla çeşitli sektörlerde kullanılır: cinsel istismar, zorla çalıştırma, dilencilik, suç örgütlerinde kullanma ya da organ ticareti bu süreçlerin en yaygın biçimlerini oluşturmaktadır (163). Çocuk ticaretinin bu aşamaları, çocukların fiziksel, psikolojik ve duygusal bütünlüklerine zarar verirken, insan hakları ve uluslararası hukuki normlara aykırı ciddi bir insanlık suçu teşkil etmektedir.

Çocuk ticaretinde, üç aşama mevcuttur. Bu aşamalar şu şekildedir:

2.3.1.1 Başlangıç aşaması

Çocukların yasa dışı yollarla çalıştırılmasına uzanan süreç genellikle, onların çalışma hayatına dahil edilmeleriyle başlar. Bu, ya bir yetişkinin yönlendirmesiyle ya da çocuğun kendi çabasıyla iş ararken karşılaştığı kişiler aracılığıyla gerçekleşebilir. Çocuğu istihdam eden kişi bazen doğrudan onu çalıştıran birey olabilirken, bazı

durumlarda çocukların emeklerini istismar etmeyi hedefleyen daha büyük, organize yapılara hizmet eden aktörler de sürece dâhil olabilir. İşe yerleştirme süreçleri farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin, bazı çocuklar ekonomik sıkıntılar nedeniyle ailelerine destek olma baskısı hissedebilir veya yaşadıkları bölgede uygun iş bulamama durumu yaşayabilir. Bazen de aileler, tanıdıkları birinden yardım isteyebilir ya da durumlarını fırsat bilen biri tarafından kandırılabilir.

Bu süreçte devreye giren aracı kişiler değişkenlik gösterebilir. Bu kişiler arasında; savunmasız çocukları arayan ve onları başka bireylerin çıkarına çalıştırmak üzere yönlendirenler, daha önce benzer biçimde sömürüye maruz kalmış bireyler ya da büyük yaş gruplarındaki çocuklar bulunabilir. Genellikle, bu süreçte çocukla temas kuran kişi, onun güvenini kazanmış biri olur ve çocuğa başka bir şehirde ya da ülkede iyi bir iş fırsatı sunulacağı yönünde vaatlerde bulunur. Bazı özel yapı ve organizasyonlar ise dışarıdan bakıldığında yasal bir istihdam hizmeti veriyor gibi gözükse de gerçekte yasa dışı insan ticareti yapan oluşumların parçası olabilir (161).

Bazı durumlarda çocuk, daha iyi yaşam koşullarına kavuşma hayaliyle evinden ayrılma kararı alabilir ve bu süreçte ona destek vaat eden bir kişiye güvenebilir. Çocukların, gitmeyi planladıkları yerle ilgili bilgi kaynakları; sosyal medya, televizyon, internet veya çevreden duyulan hikâyeler gibi çeşitli unsurlara dayalı olabilir ve bu bilgiler gerçeği yansıtmayabilir. Henüz bebeklik ya da okul öncesi dönemindeki çocuklar da istismara açık hale gelebilir; çünkü aileleriyle birlikte kendilerine iş imkânı sunulacağı söylenerek başka şehir veya ülkelere taşınabilirler (161).

2.3.1.2 Hareket aşaması

Hem yetişkinler hem de çocuklar, hem ulusal sınırlar içinde hem de sınır dışında insan ticareti suçu mağduru olabilirler. Bu suçun gerçekleştiği yerler genel olarak “gönderici” ve “alıcı” bölgeler veya “kaynak” ve “hedef” noktaları olarak adlandırılır. Bazen, insan ticareti mağduru olan bir kişi doğrudan hedef noktaya gitmeyebilir; başka bir ülkeden geçebilir veya başka bir şehirde duraklayabilir. Bu tür yerler “geçiş”

noktaları olarak bilinir. Bazı ülkeler aynı anda hem gönderici, hem geçiş ülkesi hem de alıcı ülke rolünde olabilir. Ülke içindeki çocuk ticareti, genellikle çocukların savunmasızlığını artırarak, kırsal bölgelerden şehir merkezlerine ya da bir şehirden diğerine, tanımadıkları çevrelere hareket etmelerini içerir. Ulusal sınırların görece açık olduğu bölgelerde, insanlar uzun süredir bilinen yolları kullanarak karayolu ile araçla ya da yaya olarak sınırı geçebilirler. Bu geçişler nispeten kolay olsa da aynı zamanda riskler taşır. Çocuk ticaretinden ulaşım yolu olarak en çok kara yolları tercih edilmektedir. Sonrasında ise deniz yolları kullanılmaktadır. Nadiren de olsa hava yolları da çocuk ticareti için kullanılan rotalar arasında yer almaktadır (161).

2.3.1.3 Varış aşaması

Varış aşaması, çocuk ticaretinin son aşamasıdır ve çocuğun artık sömürüleceği Çocuk ticareti mağduru olan çocuklar, hedef noktalarına ulaştıklarında çeşitli şekillerde istismara uğrarlar. Bu sömürü, çocuğun cinsiyetine, yaşına, maruz kaldıkları işgücü piyasasının yapısına, sahip oldukları beceri seviyesine ve savunmasızlıklarına bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Çocuk ticareti mağdurları, varış noktalarına geldiklerinde birçok farklı sektörde sömürüye maruz bırakılmaktadırlar: fabrikalar, evler, çiftlikler vb.

Sömürü farklı şekillerde gerçekleşebilse de, genellikle çocuklar düşük ücret karşılığında ya da hiçbir ücret almadan, yetersiz dinlenme süreleriyle, sağlık sigortası veya sosyal güvenlik gibi sosyal koruma haklarından mahrum, zorlu ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır. Bu işler çoğunlukla şiddeti de barındırmaktadır. Hem erkek hem de kız çocukları insan ticaretine maruz kalabilirken, çocukların sömürüye uğradıkları işlerin niteliği, varış yerindeki talebe bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Özetle, çocuk tacirleri ve sömürücüler, çocuk ticareti mağdurlarını, kırılganlıklarını ve emeklerini kullanarak kazanç sağlayabilecekleri herhangi bir alanda çalıştırırlar. Çoğu zaman, çocuk ticareti sürecinin başlangıcı, ortası ve sonu olan tek bir olay olarak görülse de, aslında birçok durumda mağdurlar tekrar tekrar bu sömürü döngüsüne sürüklenmektedir (161).

2.3.2 Çocuk ticaretinin nedenleri

Çocuk ticaretinin gerçekleşmesi temelde çocuğun kendisini savunmasının zayıf olmasından kaynaklansa da, asıl amaç çocukların fiziksel ve duygusal sağlığını sömürmektir. Çocuk ticaretinin başlıca nedenleri arasında şunlar bulunmaktadır:

2.3.2.1 Çocuğun emeğinin sömürülmesi

Çocuklar, tarım alanları, maden ocakları, ev içi hizmetler ve çeşitli iş yerleri gibi riskli ve sağlıksız ortamlarda çalıştırılmak üzere kaçırılmaktadır (162). Bu çocuklar, ulaştıkları ülkelerde genellikle toplumdan uzak alanlarda izole bir şekilde tutulurlar ve karşı karşıya kaldıkları zorlayıcı yaşam ve çalışma koşullarını yetkili mercilere bildirmekten çekinirler. Bazı vakalarda, çocukların kaçırılması doğrudan zorla çalıştırılmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Ailelere ise, çoğunlukla çocuğun çalışarak elde edeceği gelir üzerinden yapılan kesintilerle oluşturulan bir tür ön ödeme sunulur. Ancak bu sistemde çocukların tekrar ailelerine kavuşması neredeyse imkânsız hale gelir. Uluslararası Çalışma Örgütü verilerine göre, çalıştırılan çocuklar arasında kız çocuklarının oranı oldukça yüksektir.

Çoğu zaman aileler ve çocuklar, sahte eğitim fırsatları ya da daha iyi iş imkanları vaat edilerek kandırılır. İnsan ticaretine maruz kalan çocuklar, çoğu zaman kimlik belgelerinden yoksun bırakılır ve kendilerini herhangi bir destekten mahrum bir şekilde bulurlar. Bu durum, onların güvenlik, gıda ve barınma gibi temel ihtiyaçları için istismarcılarına bağımlı hale gelmesine yol açar; böylece kötü koşullarda yaşamak ve çalışmak zorunda kalırlar.

Özellikle Afrika'da, aileler çocuklarına bakamadıklarında onları akrabalarının yanına yerleştirme eğilimindedir. Ancak bu uygulama son yıllarda istismar boyutu kazanmış; bazı akrabaların çocukları ev işleri için kullanmaya başlaması, çalıştırması ya da onları başka kişilere vermesi yaygın hale gelmiştir. Eskiden çocukların refahını gözetme amacı taşıyan bu yöntem, birçok durumda çocuk ticareti vakalarına dönüşmüştür (159).

2.3.2.2 Savaşlarda/çatışmalarda kullanma

Dünya genelinde, günümüzde veya yakın geçmişte yaşanan silahlı çatışmalarda çocuk askerlerin kullanıldığına dair geniş bir kabul vardır (157). Çocuklar çoğu zaman fakirlik, istismar ya da çaresizlik nedeniyle gönüllü olarak silahlı güçlere katılırken, bazı çocuklar ise zor kullanılarak askere alınmakta ya da kaçırılmaktadır (160). Çatışma ortamlarında çocuklara verilen roller çeşitlilik göstermektedir; bu roller arasında “*haberci, yük taşıyıcı, aşçı, cinsel köle olarak kullanılan eş ya da doğrudan çatışmalara katılan savaşçı*” bulunur (158). Çocuklar, özellikle yoksul olmaları, ailelerinden kopmuş veya evlerinden edilmiş olmaları, savaş bölgelerinde yaşamaları ya da eğitim olanaklarından mahrum kalmaları durumunda bu tür sömürüye karşı en savunmasız gruplardan birini oluşturur (158).

Çocuk askerler, savaşın yıkıcı etkileri altında hem fiziksel hem de zihinsel olarak ciddi zararlar görmektedirler. Silah altına alınan çocuklar, henüz olgunlaşmamış bedenleri ve zihinsel gelişimleri nedeniyle savaşın zorluklarına dayanacak kapasitede değildirler. Savaş ortamında maruz kaldıkları şiddet, zorla silah kullanma, tanık oldukları ölüm ve yıkım, bu çocuklarda derin travmalara yol açmaktadır. Özellikle savaşçı olarak kullanılan çocuklar, yaşları gereği savaşın sonuçlarını tam olarak anlamadan çatışmalara katılmak zorunda bırakılır ve bu süreçte fiziksel yaralanmalar, sakatlıklar ya da ölüm riski ile karşı karşıya kalırlar (158). Bunun yanında, çocuklar yalnızca savaş alanında kullanılmakla kalmaz, aynı zamanda silahlı grupların içinde cinsel kölelik, zorla evlendirme gibi istismar türlerine de maruz kalırlar. Kız çocukları özellikle cinsel istismar açısından büyük bir risk altındadır ve çoğu zaman savaşçıların “*eşi*” olarak kullanılmakta, cinsel şiddete ve köleliğe zorlanmaktadır (158). Bu durum, çocukların hem fiziksel hem de duygusal sağlıklarını derinden etkiler ve hayat boyu süren psikolojik sorunlara yol açar.

2.3.2.3 Evlilik

Hem erkek hem de kız çocukları, çocuk ticaretinde evlilik amacıyla sömürülmektedirler ancak istatistiklerde kız çocuklarının erkeklerle göre daha fazla

evlendirildiği belirtilmektedir (80). Örneğin, ECPAT verilerine göre, dünyada her yıl 12 milyon kız çocuğu 18 yaşına gelmeden önce evlendirilmektedir. Bu durum, dakikada 23 kız çocuğunun evlendirildiğini belirtmekte, kız çocuklarının evlendirilme istatistiğinin kokrunç boyutunu gözler önüne sermektedir (152). Kız çocukları farklı sebeplerle evlendirilmekte, gelin olarak satılabilmektedir. Özellikle yoksulluğun şiddetli olduğu durumlarda, bir kız çocuğu, ailesi tarafından ekonomik bir yük olarak algılanabilmektedir (153). Bu bağlamda bu kız çocuğunun, zengin bir erkekle evlendirilmesi, aile için bir hayatta kalma stratejisi olarak görülebilir. Aileler, maddi sıkıntılar nedeniyle kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek, ekonomik yüklerinden kurtulmayı ve hayatta kalmayı amaçlarlar. Ancak bu durum, kız çocuklarının eğitim haklarından mahrum kalmalarına, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının tehlikeye girmesine ve uzun vadede sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine yol açar.

Bu tür evlilikler, kız çocuklarının yaşamlarında derin ve kalıcı olumsuz etkiler bırakır. Çocuk yaşta evlendirilen kızlar, erken yaşta anne olmaya zorlanabilirler, bu da hem kendi sağlıklarını hem de doğacak çocuklarının sağlıklarını ciddi şekilde riske atar. Erken yaşta hamilelikler, anne ölümleri ve bebek ölümleri oranlarını artırırken, bu kız çocuklarının fiziksel olarak hamileliğe hazır olmamaları ciddi sağlık komplikasyonlarına neden olabilir. Ayrıca, bu çocuklar eğitim fırsatlarından mahrum kalarak kendi geleceklerini şekillendirme imkanını kaybederler, bu da yoksulluk döngüsünün nesilden nesile aktarılmasına yol açar (153).

Erken evlilikler sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik travmalar da yaratır. Kız çocukları, yetişkin sorumlulukları altında ezilerek, özgürlüklerinden mahrum kalır ve çoğu zaman aile içi şiddet, istismar ve kontrol altında bir yaşam sürmek zorunda kalırlar. Bu çocuklar, kendilerine verilen toplumsal rolleri kabullenmek zorunda kalırken, özsayıgılarını yitirebilir ve gelecekteki hayatlarında bağımsız bireyler olma şansını kaybedebilirler (154).

Toplumsal normlar ve gelenekler de erken evliliklerin sürmesine katkıda bulunur. Birçok toplumda, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, aileler için bir onur meselesi olarak görülürken, bu gelenekler, kız çocuklarının haklarını ve özgürlüklerini

ciddi şekilde kısıtlar. Bu tür uygulamalar, cinsiyet eşitsizliğini güçlendirir ve kız çocuklarının toplumdaki statülerini zayıflatır (155).

2.3.2.4 Dilendirme

Bu durum, çocukların hem fiziksel hem de duygusal olarak büyük zararlar görmelerine neden olur. Çocuk dilenciler ve suç faaliyetlerinde kullanılan çocuklar, sürekli olarak kötü yaşam koşulları, açlık, şiddet ve sömürüye maruz kalırlar. Sokakta çalıştırılan bu çocuklar, sağlık hizmetlerinden ve eğitimden mahrum bırakılırken, toplumla bağları koparılır ve suça itilerek hayatlarının erken döneminde kriminal bir döngüye hapsedilirler. Ayrıca, bu çocuklar sosyal dışlanmaya ve damgalanmaya maruz kalarak gelecekte topluma entegre olma şanslarını da kaybederler (151).

Bu tür sömürü zincirleri, organize suç grupları tarafından yönetilir ve çocuklar, bu ağlardan kurtulmaları neredeyse imkânsız hale getirilir. Özellikle sokakta çalışan çocuklar, kendilerini koruyacak bir destek mekanizmasından yoksundur ve korku, şiddet veya baskı altında tutulurlar. Çocuklar, suça karıştıklarında cezai sorumluluk taşımaları bile, genellikle adalet sisteminden kaçmaya çalışmakta ve bu da onların daha fazla sömürülmesine yol açmaktadır (151).

2.3.2.5 Yasadışı evlat edinme

Koruyucu aile olma talebindeki artış, bebekler ve çocukların yasa dışı ticaretinin yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki bazı anneler, bebeklerini veya küçük çocuklarını gelişmiş ülkelerdeki “müşterilere” satmaktadır. Bu süreçte, bazı vakalarda bebeklerin kaçırıldığı ve annelere bebeklerinin ölü doğduğu yalanının söylendiği bilinen bir başka yaygın uygulamadır. Yasadışı evlat edinme uygulamaları, çocukların kimliklerinden mahrum bırakılarak yasa dışı yollarla transfer edilmesine neden olmakta ve bu çocuklar ailelerinden koparılmaktadır. Bu tür ticaret, sadece çocukların güvenliği ve esenliği açısından değil, aynı zamanda küresel insan hakları normlarına aykırı bir suç olarak da değerlendirilmektedir (176, 177).

Bu tür yasa dışı evlat edinme faaliyetleri, çocukların temel haklarını ciddi şekilde ihlal ederken, aynı zamanda onları çeşitli tehlikelere açık hale getirmektedir. Bu çocuklar, yeni ailelerine ulaştıklarında genellikle biyolojik kökenlerinden, kimliklerinden ve kültürel miraslarından tamamen koparılırlar. Ayrıca, yasa dışı yollarla evlat edinilen çocuklar, fiziksel ve duygusal istismara, insan ticaretine ve sömürüye maruz kalma riski taşımaktadır. Bu durum, çocukların güvenliği için büyük bir tehdit oluşturur ve onların sağlıklı bir şekilde büyümelerini engeller (176, 177).

Yasadışı evlat edinme ağları, genellikle yasal boşluklardan ve denetim eksikliklerinden faydalanarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik yoksulluk, düşük eğitim seviyeleri ve yetersiz sosyal koruma sistemleri, bu tür yasa dışı faaliyetlerin yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda, gelişmiş ülkelerdeki çiftler arasında artan evlat edinme talebi, bu pazarın büyümesine katkıda bulunur. Yasa dışı evlat edinme süreçlerinde çocukların biyolojik ailelerine geri dönme ihtimalleri neredeyse yoktur, bu da aileleri için kalıcı bir travma yaratır (176, 177).

2.3.2.6 Organ kaçakçılığı

Organ kaçakçılığı, özellikle Palermo Protokolü'nde ele alınan suçlar arasında yer almaktadır. Bu deşet verici uygulamanın izlenmesi ya da tespit edilmesi son derece zor olsa da, var olduğu açıkça bilinmektedir. Organ kaçakçılığı, genellikle gizli ve organize suç ağları tarafından yürütüldüğü için bu faaliyetlerin izini sürmek oldukça zordur. Mağdurlar genellikle yoksul, savunmasız ve çaresiz durumdaki bireyler arasından seçilir ve çoğu zaman organlarının yasa dışı yollarla alınmasından sonra tıbbi bakım görmeden kaderlerine terk edilirler. Bu suç ağı, sağlık sistemlerindeki boşluklardan ve denetim eksikliklerinden faydalanarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki sağlık standartlarının düşük olması, organ kaçakçılığının bu bölgelerde yayılmasına zemin hazırlamaktadır (179).

Gelişmiş ülkelerdeki düşük organ bağış oranları, organ ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmakta ve bu durum dünya çapında organ karaborsasının oluşmasına yol

açmaktadır. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar, insanların kazanç elde etmek amacıyla böbreklerini satma olaylarının giderek arttığını ortaya koymaktadır. Organ ticaretinde arz, genellikle iç savaşların yaşandığı, ekonomik ve sosyal hakların yetersiz olduğu ülkelerden gelirken, talep ise, çatışmaların olmadığı, ekonomik ve sosyal açıdan daha güçlü ülkelerden gelmektedir. Organ ticaretinin gerçekleşmesinde üç farklı yöntem kullanılmaktadır: donörün alıcının bulunduğu ülkeye götürülmesi ilk aşama, alıcının donörün olduğu ülkeye gitmesi ikinci aşama, donör ve alıcının aynı ülkede bulunması veya her iki tarafın üçüncü bir ülkede buluşturulması ise üçüncü aşama olarak belirtilmektedir. Bu yasa dışı faaliyet, insan haklarına yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Mağdurlar, organlarını kaybetmelerinin yanı sıra, hayatlarını da riske atmakta ve fiziksel sağlıktan kalıcı şekilde mahrum kalmaktadırlar (179).

2.3.2.7 Cinsel sömürü

Çocuk ticareti kapsamında çocuğun cinsel sömürüsü, 18 yaşından küçük bir çocuğun, rızası olmaksızın cinsel amaçlarla kullanılması veya bu amaçlarla transfer edilmesi anlamına gelir. Bu sömürü biçimi, çocuğun fuhuşa zorlanması, pornografik içeriklerde kullanılması, cinsel amaçlı hizmetlerde bulunmaya mecbur bırakılması ya da cinsel istismarın diğer biçimlerini içerebilir (193).

Özellikle kız çocukları, genelevler, masaj salonları ve yetişkinlere yönelik kulüplerde çalıştırılmak ya da pornografik içerikler üretmek amacıyla kaçırılmaktadır. Kesin rakamları belirlemek zor olsa da, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2000 yılına ait verilerine göre, dünya genelinde yaklaşık 1,8 milyon çocuk ticari seks endüstrisinde istismar edilmekte ve bu çocuklar, insan tacirleri ile “müşteriler” tarafından fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz bırakılmaktadır (194). 18 yaş altındaki çocukların seks işçiliğine zorlanması, çocuk işçiliğinin en ağır biçimi olup, genellikle “ticari cinsel sömürü” olarak adlandırılır (194).

182 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi'ne göre bu uygulama kesinlikle yasaklanmalı ve ortadan kaldırılmalıdır (196). Bu mağdur çocuklar, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve ciddi sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmakta,

işverenleri tarafından zorla tutulmakta ve sahte belgelerle ülkeye getirildiklerinden, polisle başlarının belaya gireceği tehdidiyle daha da fazla istismara maruz bırakılmaktadırlar. Genellikle uyuşturucuya alıştırılan bu çocuklar, bağımlısı oldukları maddeleri temin etmek maksadıyla çalışmaya devam etmek zorundadırlar. Ayrıca, kaçmaya çalışanlar için şiddet sık sık bir caydırıcı olarak kullanılır. İstatistikler, cinsel sömürü mağduru olan çocuklarda çoğunluğun kız çocukları olduğunu gösterse de, erkeklerin de bu istismardan etkilendiği bilinmektedir (197).

Bu çocukların maruz kaldığı sömürü, sadece fiziksel ve psikolojik sağlıklarını tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda yaşamları boyunca devam edebilecek derin travmalar yaratır. Cinsel istismara uğrayan çocuklar, ağır ruhsal bozukluklar, depresyon, kaygı bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklarla karşı karşıya kalırlar. Bu çocuklar, yaşadıkları travmalardan dolayı ilerleyen yaşlarda toplumla uyum sağlamakta zorlanır ve çoğu kez sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar (198).

Ayrıca, cinsel sömürüye uğrayan çocukların eğitim hayatları da ciddi şekilde kesintiye uğrar. Eğitimden yoksun bırakılmaları, onların gelecekte daha iyi yaşam koşullarına erişme şansını ortadan kaldırır ve yoksulluk döngüsünün devam etmesine neden olur. Bu çocuklar, genellikle topluma kazandırılma süreçlerinde de zorluklar yaşarlar; hem toplumun ön yargılarıyla hem de psikolojik yaralarıyla mücadele etmek zorunda kalırlar (198).

2.3.3 Çocuk ticaretinin faktörleri

Çocuk ticareti, yetişkinlerin gücünü suistimal ederek çocuklar üzerinde baskı kurmasının korkunç bir emsalidir. Bazı çocuklar, bu suça maruz kalma açısından daha yüksek risk taşımaktadır. Genel olarak insan tacirleri, savunmasız ve kontrol edilmesi daha kolay çocukları hedef almaktadır. Çocuk ticareti, doğumdan itibaren 18 yaşına gelene kadar tüm çocukları kapsasa da; çocukların bulundukları yer, risk faktörleri ve ticaretin amacı gibi etkenlere bağlı olarak durumları farklılık gösterir (141). Örnek olarak, yasa dışı evlat edinme amacıyla kaçırılan çocukların bebek olma olasılığı daha

yüksektir, zorla evlendirilmek için kaçırılanlar ise genellikle ergenlik dönemine yeni girmiş kız çocuklarıdır (141, 142). Organ ticareti, zorla dilencilik ya da zorla çalıştırılma için kaçırılan çocuklar her yaşta ve cinsiyette olabilir; ancak kız çocuklarının ev içi hizmetlerde, erkek çocuklarının ise sanayi işlerinde kullanılmak üzere kaçırılma olasılığı daha fazladır (143). Dünya genelinde, kız çocukları seks işçiliği maksadıyla çocuk ticareti mağduru olmaya karşı savunmasızdır. Bunun yanında, yaş faktörü de önemli rol oynar; özellikle 12 ile 16 yaş arasındaki kız çocukları, çocuk ticareti açısından en büyük risk altındaki grubu oluşturmaktadır (144).

Etiyopya’da gerçekleştirilen çalışmada, seks işçilerinin %20’sini 12 ila 18 yaş arasındaki kız çocuklarının oluşturduğu görülmüştür ve bu çocukların birçoğu 11 yaşından önce zorla seks işçiliğine başlatılmıştır (138). Diğer risk faktörleri arasında etnik azınlık gruplarına mensup olma, kırsal bölgelerde yaşama, yetersiz eğitim, engelli olma, aile korumasının eksikliği ve zorunlu göç gibi durumlar yer almaktadır (138). Ayrıca, bazı durumlarda ebeveynleri tarafından istismar edilen ya da ihmal edilen, bu nedenle evden kaçarak sokaklarda yaşamaya başlayan ve kurumsal bakım gibi “ev dışı” ortamlarda bulunan çocuklar, çocuk ticareti mağduru olma açısından büyük bir risk altındadırlar (139). Çocuklar; bireysel, ailevi, toplumsal ve topluluk düzeylerinde pek çok faktör nedeniyle çocuk ticaretine karşı savunmasız hale gelebilirler. Bu risk faktörlerine ek olarak, çocukların bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerinin henüz tamamlanmamış olması, onların bu tehlikelere karşı daha da hassas olmasına neden olur. Çocuklar, mevcut eylemlerinin gelecekteki olumsuz sonuçlarını kavrayamayabilirler ya da başkalarının niyetleri hakkında yeterli içgörü geliştiremeyebilirler. Bu durum, onları insan tacirlerinin manipülasyonuna ve istismarına karşı daha savunmasız kılmaktadır (140).

2.3.3.1 Yoksulluk faktörü

Yoksulluk, çocukların insan ticareti suçu mağduru olma riskini önemli ölçüde artıran bir faktördür. Ekonomik yoksulluğun sömürü ve istismar üzerindeki en belirgin etkilerinden biri, çocuk işçiliği olarak kendini göstermektedir. Öyle ki, Humanium’un

2022 yılında yayımladığı rapora göre, dünyada yaklaşık 160 milyon çocuğun işçilik yaptığı açıklanmıştır. Çalışan bu çocukların cinsiyet dağılımı ise, 97 milyon erkek ve 63 milyon kız işçi olarak belirtilmektedir. Bu çocukların 79 milyonu ise oldukça ağır işlerde çalışmaktadır (90). Maddi yetersizlikler, savunmasız çocukları tehlikeli ve sömürücü işlerde çalışmaya zorlamaktadır. Çocukları kölelik ya da cinsel sömürü amacıyla satan tacirler, “avlarına” ulaşmak için faaliyetlerini yüksek refah düzeyine sahip olan bölgelerde değil, yoksulluğun çocukların koruma eksikliklerini artırdığı gecekondu bölgeleri veya yoksul kırsal alanlarda yoğunlaştırmaktadır. Ayrıca, yurt dışında daha iyi iş olanakları vaadiyle, aşırı yoksulluk içindeki aileler, kendi istekleriyle çocuklarını çalışmaya gönderebilmektedirler, bu da çocukların insan ticareti ağlarına düşmelerine neden olmaktadır.

Yoksulluk, çocukların insan ticareti ağlarına düşme riskini artıran bir faktör olmasının yanında, bu çocukların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerden mahrum kalmasına da yol açar. Eğitim eksikliği, çocukların yalnızca ticari sömürüye daha açık hale gelmesine neden olmakla kalmaz, aynı zamanda onların bu duruma karşı kendilerini savunma becerilerini de sınırlar. Eğitim fırsatlarından yoksun kalan çocuklar, insan tacirlerinin sunduğu sahte vaatlere inanma eğiliminde olur, bu da onları cinsel sömürü, zorla çalıştırma ve diğer yasa dışı faaliyetler için hedef haline getirir (145).

Maddi sıkıntılarla boğuşan aileler, çocuklarının geleceklerini güvence altına almak ya da geçimlerini sağlamak için onları ticari sömürü aracı olarak kullanabilir. Yoksulluk nedeniyle aileler, çocuklarını çalıştırmak için zorlayıcı işgücü piyasalarına sokar ya da cinsel sömürü için zorla evlendirme gibi uygulamalara boyun eğmek durumunda kalır (146). Bu durum, çocukların özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına ve şiddet, cinsel istismar ya da insanlık dışı çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalmalarına neden olur.

Yoksulluğun derinleştiği yerlerde, insan ticaretine karşı mücadele eden sosyal koruma ve adalet sistemleri de zayıf kalmaktadır. Ekonomik olarak dezavantajlı bölgelerde, bu tür suçlarla mücadele edecek kaynaklar ve hukuki mekanizmalar

yetersizdir. Bu da insan tacirlerinin faaliyetlerini rahatça sürdürebilmelerine olanak tanır. Tacirler, çocukları ticaret ağlarına dahil ettikten sonra onları toplumdan izole eder, kimlik belgelerine el koyar ve yasa dışı yollarla çalıştırarak onları sürekli bir sömürü döngüsü içinde tutar (147). Yoksulluğun çocuk ticaretini teşvik eden bir diğer boyutu da ailelerin, içinde bulundukları çaresizlik nedeniyle, çocuklarını sattıkları ya da iş bulmaları için başka bölgelere gönderdikleridir (148). Bu tür ekonomik baskılar altında olan aileler, genellikle insan tacirlerinin sunduğu sahte vaatlere kanar ve çocuklarının hayatlarını geri dönülmez bir sömürü çarkının içine sürüklerler. Bu bağlamda, çocuk ticareti ve yoksulluk arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır ve bu suçun önlenmesi için yoksullukla mücadele hayati bir önem taşır.

2.3.3.2 Toplumsal cinsiyet eşitsizliği faktörü

Kadınlar ve kız çocuklarının maruz kaldığı yasal ve toplumsal eşitsizlikler, insan ticaretinin yayılması için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Kadınların ve kız çocuklarının nesneleştirildiği, bir meta olarak görüldüğü toplumlarda, kız çocuklarının alınıp satılabileceği bir düzen oluşur. Çoğu zaman, kız çocuklarına eğitim imkânı tanınmamakta ve bunun yerine ev işleri yapmak ya da küçük çocuklara ve yaşlılara bakmak için evde kalmaya zorlanmaktadırlar. Aile içinde istismara uğrayan kız çocukları, bu koşullar nedeniyle insan tacirlerinin hedefi haline gelmekte ve bu sömürü ortamından kaçma umuduyla riskli adımlar atmaya yönelmektedirler. Göç etmek, evden kaçmak veya farklı bir bölgede iş aramak, birçok kız çocuğu için yalnızca ekonomik bir zorunluluk değil, aynı zamanda kişisel özgürlüğe kavuşma, daha iyi yaşam koşullarına ulaşma ya da ailelerine destek olma arayışıdır ancak, bu arayış genellikle kız çocukları için tehlikeli bir sürece dönüşebilir. İnsan tacirleri, bu çocukların çaresizliklerini ve özgürlük arayışlarını kullanarak onları sömürü ağlarına çeker. Tacirler, kız çocuklarına daha iyi bir yaşam, iş imkânları ya da güvenli bir gelecek vaat ederek onları kandırır ve genellikle cinsel istismar, zorla çalıştırma ya da ev içi kölelik gibi zalimce koşullara zorlarlar. Eğitim ve toplumsal desteğin eksikliği, bu çocukların bu vaatlerin ardındaki tehlikeyi fark etmelerini zorlaştırır ve onları daha savunmasız hale getirir (149, 150).

Bu süreçte kız çocukları, kimliklerinden ve temel haklarından mahrum bırakılarak insan ticareti ağlarına hapsedilirler. Ailelerinden koparılan bu çocuklar, sürekli baskı ve korku altında tutulur ve kaçma girişimlerine karşı şiddetle cezalandırılır. Tacirler, bu çocukları kontrol altında tutmak için tehdit, şiddet ve bazen uyuşturucu bağımlılığı gibi yöntemler kullanır. Böylece, çocuklar geri dönüşü olmayan bir sömürü döngüsüne hapsedilirler (150).

2.3.3.3 Eğitim-öğretim faktörü

Okula gitmeyen çocuklar, çocuk tacirlerinin öncelikli hedeflerinden biridir. Dünyada okula gitmeyen çocuk sayısının tahminen 121 milyon olduğu belirtilmekte ve bu çocukların büyük bir çoğunluğunu kız çocukları oluşturmaktadır (121). Okula kayıt olmak, çocuk ticaretine karşı mücadelede hayati bir rol oynamaktadır. Eğitim almayan çocuklar, geleceklerine dair sınırlı fırsatlara sahip oldukları için, insan tacirlerinin sunduğu para, iş veya daha iyi bir yaşam vaatlerine karşı daha savunmasız hale gelirler. Okul, çocuklar için yalnızca bir eğitim alanı değil, aynı zamanda onları sokakların tehlikelerinden koruyan güvenli bir sığınak işlevi görür. Eğitim, çocukları hem tacirlerin tuzaklarından korur hem de onların kendi potansiyellerini geliştirmelerine olanak tanıyarak uzun vadede daha iyi bir yaşam sunar (123).

Çocuk ticaretinde okul kaydının düşük olması, çocukların savunmasızlığını artıran en önemli faktörlerden biridir. Eğitimden mahrum kalan çocuklar, insan tacirlerinin vaatlerine karşı daha korunmasızdır çünkü geleceklerine dair alternatif fırsatlara sahip değildirler. Okula gitmeyen çocuklar, ekonomik olarak zorluk yaşayan ailelerin gözünde, çalışarak para kazanmaları gereken bireyler olarak görülmeye başlanabilir ve bu da onların daha erken yaşta işgücü piyasasına katılmalarına neden olur. Özellikle yoksul ve kırsal bölgelerde, çocukların eğitime erişimi sınırlı olduğunda, bu çocuklar sık sık insan ticareti ağlarının hedefi haline gelirler (122).

Eğitim sistemi dışında kalan çocuklar, sokaklarda, tehlikeli işlerde veya ev içi hizmetlerde çalıştırılma riskiyle karşı karşıyadır. Okul kaydının düşük olduğu bölgelerde çocuklar, toplumsal destekten ve rehberlik hizmetlerinden mahrum

kaldıkları için insan ticareti konusunda daha fazla risk altındadırlar. Eğitim alamayan bu çocuklar, insan tacirlerinin sunduğu sahte vaatleri daha kolay kabul edebilirler çünkü sundukları “daha iyi yaşam” ve “iş” fırsatları, bu çocuklar için mevcut durumlarından bir çıkış yolu gibi görünür (124).

Ayrıca, eğitimden uzak kalan çocuklar, kendilerini koruyacak bilgi ve becerilere sahip olamazlar. Okul, çocuklara sadece akademik bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda haklarını öğrenmeleri, güvenli olmayan durumları tanımaları ve kendilerini nasıl savunacaklarını öğrenmeleri için bir ortam sağlar. Okula gitmeyen çocuklar, bu tür eğitimlerden yoksun olduklarında, insan tacirlerinin manipülasyonuna karşı daha savunmasız hale gelirler.

Eğitim, çocukların sadece bilgi edinmelerini değil, aynı zamanda kendi haklarını öğrenmelerini ve kendilerini savunabilmelerini de sağlar. Okul ortamında bulunan çocuklar, sosyal etkileşimlerde bulunarak özgüvenlerini geliştirir ve hayatlarına yönelik daha bilinçli kararlar alabilirler. Bu süreç, onları insan tacirlerinin manipülasyonlarına karşı daha dirençli hale getirir. Ayrıca, okula devam eden çocuklar, öğretmenler, rehberlik hizmetleri ve sosyal destek sistemleri tarafından daha yakından izlenir, bu da onları olası tehlikelerden koruma şansını artırır (125).

2.3.3.4 Savaş ortamı ve insani kriz faktörü

Savaş ortamı ve doğal afetler faktörü de, çocuk ticaretinde etkili olan diğer faktörlerdendir. Brülisauer’ın Nepal’de gerçekleştirdiği araştırmada, 2010 ve 2015 depremleri sonrasında çocuk ticaretinin %20-%30 oranında arttığı tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmaya göre, 18 yaş altı kız çocuklarının %33’ünün cinsel amaçlı sömürüye maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bunun en büyük nedenlerinden bazıları ise, doğal afetler sonrası ortaya çıkan insani ve mali kriz olarak belirtilmiştir (93).

Çocuk ticaretinde bir diğer önemli faktör ise hiç şüphesiz savaş ortamıdır. War Child verilerine göre, yalnızca 2022 yılında 743.165 çocuk savaştan etkilenmiş, 1990’lı yılların ortasından itibaren günümüze dek ise tam 468 milyon çocuk

savaşlardan doğrudan etkilenmiştir (92). Savaş ortamlarında otoritenin kaybolması ve bununla beraber; ebeveynlerin kaybı da çocukların mağdur olmasına sebebiyet vermektedir. Çatışmalar esnasında, çocuklar silahlı gruplar tarafından kaçırılabilir ve zorla çatışmalara dahil edilebilirler. Bu süreçte ihmal ve istismar gibi ağır zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Çatışmalar ve insani krizler, insan tacirlerinin çocukları kaçırma, taşıma ve sömürme kapasitelerini artırarak, hem ülke içinde hem de sınır bölgelerinde kontrolsüzlüğe katkıda bulunur. Bu tür kaotik ortamlarda, çocuklar korunmasız kalmakta ve insan ticareti ağlarının kurbanı olma riski artmaktadır (126).

2.3.4 Çocuk ticaretinin çocuklara yönelik etkileri

Çocuk ticareti, çocukların sağlıklı bir çocukluk geçirme hakkını ellerinden almaktadır. Bu suça maruz kalan çocuklar, tacirler tarafından istismar edilir ve şiddete uğrarlar. Bu şiddet, çocuk ticaretinin her aşamasında karşılına çıkar. Ailelerinden, arkadaşlarından ve topluluklarından koparılan çocuklar, çoğunlukla kötü koşullarda yaşamak zorunda bırakılır ve korunma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel insan haklarından mahrum kalırlar (127). Bu durum, onların gelişimlerini ve hayatta kalma şanslarını ciddi şekilde tehlikeye sokar. Çocuklar, yiyecek, barınma ve diğer temel ihtiyaçları için tacirlere bağımlı hale gelir ve kendilerine ya da ailelerine zarar verileceği korkusuyla yaşamaya mecbur kalırlar. Özellikle yabancı bir ülkede, yerel dili bilmeyen çocuklar, yardım aramak ya da kaçmak konusunda daha savunmasız hale gelirler ve tacirler tarafından düzensiz göçmen oldukları ya da başka suçlar işledikleri bahanesiyle hapse atılma tehdidiyle karşı karşıya kalırlar. Kaçmaya çalışan çocuklar genellikle şiddetli bir şekilde dövülür ya da öldürülür, pek çoğu bir daha aileleriyle buluşma şansını yakalayamaz (128). Tüm bu durumun sebebiyet verdiği etkiler de çocukları doğrudan etkilemekte, fiziksel ve psikolojik olarak başta olmak üzere çocukların sağlığını birçok anlamda olumsuz etkilemektedir.

2.3.4.1 Fiziksel etki

Çocuk istismarı üzerine yapılan araştırmalar, bu tür istismarın duygusal sorunlar, saldırganlık, madde kullanımı ve intihar gibi fiziksel ve psikolojik sonuçlarla bağlantılı

olduğunu göstermektedir. Ayrıca, çocuk ticaretinin getirdiği zorlayıcı koşullar, sürekli maruz kalınan aşırı istismar ve travmalar, çeşitli sağlık problemleriyle ilişkilendirilmiştir. Örneğin, fiziksel istismar, kırık kemikler gibi doğrudan yaralanmalara, kronik baş ağrıları gibi dolaylı sağlık sorunlarına ya da intihara yol açabilmektedir (130). Bununla birlikte, seks işçiliğine zorlanan çocuklar, hastalıklar ve yetersiz beslenme gibi sağlık sorunlarıyla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

Diğer sağlık sorunları arasında kilo kaybı, yeme bozuklukları, uyku düzensizlikleri ve uykusuzluk yer almaktadır. Ayrıca, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı da çocuk ticareti mağdurları arasında yaygın bir sorundur. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, insan bağışıklık yetmezlik virüsü (HIV), tüberküloz, istenmeyen gebelikler ve güvensiz kürtaajlar, çocuk ticareti bağlamında çocukları etkileyen ciddi sağlık problemlerindendir (129). Seks endüstrisi için kaçırılan çocuklar, HIV/AIDS de dahil olmak üzere cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara yakalanma riski taşımaktadır (200). Bazı ülkelerde bakire biriyle cinsel ilişkinin HIV/AIDS'i iyileştirebileceği yönünde yanlış ve tehlikeli inançlar bulunmaktadır, bu da özellikle kız çocuklarına yönelik "talebin" artmasına yol açmaktadır (200).

2.3.4.2 Psikolojik etki

Fiziksel sağlık sorunlarının yanında, yaşanan kötü durumlar neticesinde çocuklar psikolojik olarak da oldukça yıpranmaktadır. Aşırı durumlarda, insan ticaretiyle bağlantılı istismarlara maruz kalan çocuklarda görülen psikolojik belirtiler, işkence mağdurlarında tanımlanan karmaşık psikolojik ve fizyolojik belirtilerle benzerlik göstermektedir (131). Bu çocuklar, genellikle sosyal ve eğitimsel gelişimleri üzerinde derin olumsuz etkiler yaşamaktadır. Birçoğunun aile desteği yoktur ve genç yaşta çalışmak zorunda bırakılırlar. Eğitim imkanlarından yoksun kalır ve normal sosyal aktivitelerden mahrum olurlar. Sürekli gözetim altında tutulmaları ve dış dünyayla sınırlı temas halinde olmaları, onların özgürlüklerini kısıtlar. Fiziksel ve duygusal istismar bu çocuklar üzerinde hem hayatı tehdit eden hem de uzun vadeli ciddi sonuçlar doğurabilir. Çocuk ticareti mağdurları, genellikle utanç, suçluluk ve düşük özsaygı gibi duygularla başa çıkmak zorunda kalır ve toplum tarafından damgalanma

riski taşırlar (133). Özellikle faillerin güvenilir kişiler olması durumunda, bu çocuklar derin bir ihanet hissi yaşarlar. Tüm bu faktörlerin yanı sıra, yaşadıkları travma kabuslar, uykusuzluk, umutsuzluk ve depresyon gibi psikolojik sorunlara yol açabilir (132).

Çocuk ticareti mağduru olan çocuklar, yaşadıkları ruhsal acıyı hafifletmek amacıyla bazı durumlarda madde kullanımına yönelebilmektedir (135). Bunun yanı sıra, bu çocukların bir kısmı, ağır travmaların ve çaresizlik duygusunun etkisiyle intihar girişiminde bulunmuştur (136). İnsan ticareti mağduru çocuklar, hem fiziksel hem de duygusal olarak ciddi zararlar görürken, bu travmalar onları daha da savunmasız hale getirir ve hayatlarını tehdit eden sonuçlara yol açabilmektedir.

2.3.4.3 Eğitim ve sosyal gelişim problemleri

Eğitim ve sosyal gelişim üzerindeki etkiler, çocuk ticaretinin en derin yaralarından biridir. Ticari sömürüye maruz kalan çocuklar, eğitim imkanlarından mahrum kalmakta ve bu da onların gelecekteki yaşamlarını olumsuz şekilde etkilemektedir. Eğitimden uzak kalmaları, onların yaşamlarında daha iyi iş fırsatlarına sahip olma şanslarını ciddi şekilde azaltır ve ekonomik olarak geri kalmalarına neden olur. Yeterli eğitim alamayan bu çocuklar, becerilerini geliştiremedikleri için sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bir duruma düşerler. Bu durum, onların toplumsal katkıda bulunma kapasitelerini kısıtlar ve yoksulluk döngüsünün bir parçası haline gelirler. Eğitim eksikliği, yalnızca bireysel olarak çocukları değil, toplumları da etkiler; çünkü toplumların kalkınması, bireylerin eğitim düzeyleri ve yetkinlikleriyle doğrudan bağlantılıdır (99).

Bu çocuklar, eğitimle kazanmaları gereken sosyal ve duygusal gelişimden de mahrum kalırlar. Okul, yalnızca akademik bilgi değil, aynı zamanda sosyal becerilerin gelişimi, özgüvenin artması ve toplumsal değerlerin öğrenilmesi açısından kritik bir role sahiptir. Eğitimden mahrum kalan çocuklar, bu becerileri kazanamaz ve kendilerini toplumdan soyutlanmış hissederler. Ticari sömürü nedeniyle erken yaşta

çalışmak zorunda kalan çocuklar, çocukluklarını yaşayamadan ağır sorumluluklar altında ezilir ve bu da sosyal gelişimlerini engeller (100).

Bu çocuklar, yaşadıkları travmatik deneyimler ve karşılaştıkları istismar nedeniyle toplumla olan bağlarını kaybedebilir ve sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Yaşadıkları bu dışlanma, yalnızca çocukluk dönemlerinde değil, yetişkinlik dönemlerinde de sosyal izolasyona yol açmaktadır. Toplumun bu çocukları damgalaması, onların yeniden topluma entegre olma sürecini daha da zorlaştırır. Damgalanma, çocukların kendilerini yalnız hissetmelerine, düşük özsaygı geliştirmelerine ve topluma katkı sağlama potansiyellerini kaybetmelerine neden olur. Sosyal destekten ve eğitimden yoksun kalan bu çocuklar, suç işleme, madde bağımlılığı gibi yıkıcı davranışlara yönelebilir, bu da onların toplumla olan bağlarını daha da zayıflatır (137).

Eğitim eksikliği ayrıca, çocukların yaşamlarını daha bilinçli bir şekilde yönlendirme becerilerini de kısıtlar. Bu çocuklar, insan ticareti ve sömürü gibi tehlikelere karşı korunmasız kalır, haklarını bilmedikleri için kendilerini savunamazlar. Eğitim, çocukların kendilerini koruma, topluma katkıda bulunma ve daha iyi bir yaşam kurma şansı sunarken, bu fırsatlardan mahrum kalan çocuklar sürekli bir istismar ve yoksulluk döngüsüne hapsedilir. Sonuç olarak, eğitimden mahrum kalmış çocuklar yalnızca kendi yaşamlarını değil, toplumun geleceğini de tehdit eden bir sorunun parçası haline gelirler.

2.4 Çocuğun Cinsel Sömürüsü

Çocuğun cinsel sömürüsü kavramı, bir çocuğun rızası olmaksızın, cinsel içerikli faaliyetlerde kullanılması, bu faaliyetler aracılığıyla ticari kazanç elde edilmesi ya da çocuğun cinsel istismarına yol açan her türlü davranışı ifade eder (1). Çocukların cinsel sömürüsü, genellikle fuhuş, çocuk pornografisi, cinsel kölelik ve çocuk ticareti gibi eylemlerle gerçekleştirilir (11). Bu sömürü biçimi, hem fiziksel hem de psikolojik zararlar doğurur ve çocuğun gelişimi, güvenliği ve refahı üzerinde ciddi etkiler yaratır. Uluslararası insan hakları çerçevesinde çocuk cinsel sömürüsü, çocuk haklarının ağır

bir ihlali olarak kabul edilir ve suç sayılmaktadır. Çocukların cinsel sömürüsü, genellikle güç dengesizlikleri, ekonomik eşitsizlikler, sosyal zayıflıklar ve yetersiz çocuk koruma mekanizmalarından beslenmektedir (9, 13).

Çocuğun cinsel sömürüsüyle ilgili olarak çeşitli organizasyon ve kuruluşların tanımları bulunmaktadır:

2.4.1 Birleşmiş milletler (BM) tanımı

Birleşmiş Milletler'e (BM) göre çocuğun cinsel sömürüsü, bir çocuğun cinsel faaliyetlere zorla, kandırılarak ya da tehdit ve baskı altında sokulması anlamına gelir. Bu faaliyetler, genellikle ticari kazanç elde etmek amacıyla yapılır ve çocuğun cinsel istismarı sonucunda bedensel, zihinsel, duygusal ve ahlaki gelişimi üzerinde ciddi olumsuz etkiler bırakır. Çocuğun cinsel sömürüsü, çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir ve en yaygın şekilleri arasında çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi ve çocukların insan ticareti amacıyla kullanılması yer alır (25).

Birleşmiş Milletler, çocuğun cinsel sömürüsünü, çocuğun onuruna ve haklarına yönelik ağır bir ihlal olarak tanımlar. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34. Maddesi, her çocuğun cinsel istismar ve sömürüden korunma hakkına sahip olduğunu belirtir. Bu maddeye göre, devletler çocukları cinsel sömürüden korumak amacıyla gerekli yasal, sosyal ve koruyucu önlemleri almak zorundadır. Bu çerçevede, BM çocuk cinsel sömürüsünü önlemeye yönelik küresel düzeyde hukuki ve politik çabalar yürütmektedir (25).

2.4.2 Dünya sağlık örgütü (DSÖ) tanımı

Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre, çocuğun cinsel sömürüsü, bir çocuğun zorla, kandırılarak veya manipülasyon yoluyla cinsel faaliyetlere maruz bırakılmasıdır ve bu durum ciddi bir insan hakları ihlali ile birlikte önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır. DSÖ, cinsel sömürünün çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi,

cinsel kölelik ve insan ticareti gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkabileceğini belirtmektedir (14).

Cinsel sömürü, çocuğun bedensel, zihinsel ve duygusal sağlığı üzerinde derin ve kalıcı travmalara yol açar; çocuklar cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler, depresyon, anksiyete ve post-travmatik stres bozukluğu gibi ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalabilirler. Yoksulluk, sosyal eşitsizlikler ve eğitim yoksunluğu gibi faktörler, çocukları cinsel sömürüye daha açık hale getirirken, özellikle kız çocukları büyük bir risk altında bulunmaktadır (14).

2.4.3 Avrupa konseyi tanımı

Avrupa Konseyi'ne göre çocuğun cinsel sömürüsü, fuhuş, pornografi, cinsel kölelik ve insan ticareti gibi çeşitli yollarla çocukların cinsel amaçlarla kullanılmasıdır. Bu durum, hem fiziksel hem de çevrimiçi ortamda gerçekleşebilir ve çocukların ticari kazanç elde etmek amacıyla cinsel faaliyetlerde zorlanmasını kapsamaktadır. Avrupa Konseyi'nin "Lanzarote Sözleşmesi", çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunması gerektiğini belirtir ve bu suçların ciddi bir insan hakları ihlali olarak ele alınması gerektiğini vurgular. Sözleşme, temelde devletlere çocukları bu tür suçlardan korumak amacıyla kapsamlı yasal ve sosyal önlemler alma, mağdurlara yönelik rehabilitasyon hizmetleri sunma ve uluslararası işbirliği yapma sorumluluğu yüklemektedir (22).

2.4.4 UNICEF tanımı

UNICEF'in çocuğun cinsel sömürüsüne dair tanımı da Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımına oldukça yakındır. UNICEF'e göre çocuğun cinsel sömürüsü, çocukların cinsel amaçlarla kullanılması ve bunun sonucunda ticari kazanç elde edilmesidir; bu durum, çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi, cinsel kölelik ve insan ticareti gibi yollarla ortaya çıkar. UNICEF, bu tür sömürünün çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerine ciddi zararlar verdiğini vurgular. Cinsel sömürüye maruz kalan çocuklar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler ve travma

sonrası stres bozukluğu (PTSD) gibi sağlık sorunları yaşar ve eğitimden kopma, sosyal dışlanma gibi sonuçlarla karşılaşabilir. Sosyal ve ekonomik faktörler, özellikle yoksulluk, eşitsizlik ve savaş bölgelerinde çocukların daha savunmasız hale gelmesine neden olur (37, 44).

2.4.5 İnsan hakları izleme örgütü (HRW) tanımı

İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne (Human Rights Watch - HRW) göre çocuğun cinsel sömürüsü, çocukların ticari veya kişisel kazanç elde etmek amacıyla cinsel faaliyetlere zorlanması ya da bu faaliyetlerde kullanılmasıdır. HRW, bu sömürü biçimini ciddi bir insan hakları ihlali olarak kabul eder ve çocukların fuhuş, pornografi, cinsel kölelik ve insan ticareti gibi yollarla cinsel sömürüye maruz kalmasının yaygın olduğunu vurgulamaktadır. Örgüt, cinsel sömürünün çocukların fiziksel ve psikolojik sağlığını kalıcı olarak zedelediğini, travmatik etkiler yarattığını ve çocukların eğitim, sosyal yaşam ve güvenlik gibi temel haklarını engellediğini belirtmektedir. HRW, özellikle savaş ve çatışma bölgelerinde, yoksullukla mücadele eden topluluklarda ve zayıf hukuk sistemlerinin bulunduğu ülkelerde çocukların cinsel sömürüye daha açık hale geldiğini ifade etmektedir (45).

2.4.6 Uluslararası çalışma örgütü (ILO) tanımı

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), çocuğun cinsel sömürüsünü, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olarak sınıflandırır ve bu durumun çocuk haklarının ciddi bir ihlali olduğunu vurgular. ILO'ya göre, çocuğun cinsel sömürüsü, fuhuş, pornografi ve diğer ticari cinsel faaliyetler yoluyla gerçekleştirilen bir sömürü biçimidir. Bu kapsamda ILO'ya göre, çocuklar, cinsel faaliyetlerde bulunmaya zorlanarak ticari kazanç elde etmek için kullanılır. ILO, çocukların ticari cinsel sömürüsünün, genellikle yoksulluk, eğitim eksikliği, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve zayıf hukuk sistemleri gibi faktörlerle desteklendiğini belirtmektedir. Yoksul ve sosyal açıdan dezavantajlı ailelerden gelen çocuklar, bu tür istismara karşı daha savunmasız hale gelmektedirler (48).

2.5 Çocuk Cinsel Sömürüsünün Tipleri

2.5.1 Çocuk fuhuşu

İçinde bulunulan toplumun normlarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma olarak adlandırılan fuhuşun taraflarından birinin veya birkaçının çocuk olması şeklinde gerçekleşen cinsel aktivite, “çocuk fuhuşu” olarak tanımlanamaktadır (3). Çocuk fuhuşu, bir çocuğun zevk veya başka sebeplerden kaynaklanarak cinsel aktivitelerde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (8). Bu tür cinsel sömürü, çocuğun rızası veya iradesi dışında gerçekleşen, genellikle çocuğun korunmasız ve savunmasız olduğu durumlarda ortaya çıkan bir suç biçimidir (7). Çocuk fuhuşu, çocuk haklarına aykırı olarak, genellikle maddi çıkar veya başka avantajlar karşılığında gerçekleşen cinsel istismarın bir şeklidir (5).

Dünyada ve ülkemizde ciddi bir ekonomik pazar olan fuhuş sektöründe temel amaç cinsel aktivite amacıyla müşteriye sunulan kadın veya erkek sex çalışanının üzerinden maddi menfaat temin etmektir (3).

Bu sektörde mağdur, arz eden ve talep eden şeklinde üçlü bir işleyiş mevcuttur. Bu üçlü işleyişte herhangi bir tarafın çocuk olması fuhuşun yaş sınırı tanımadığını ortaya koyar niteliktedir. Olaya rasyonel açıdan bakıldığında, özellikle mağdurun çocuk olduğu durumlarla daha sık karşılaşılmaktadır (50). Mağdurun cinsiyetinin önemi olmadığı, hatta çocuk cinsel suistimal ve istismar vakalarında genellikle kız çocuklarının mağdur olduğu bir gerçekken, çocuk fuhuşuyla ilgili bir araştırmada ise Doğu Avrupa’daki kurbanların arasında erkek çocukların sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir (10).

Çocuk fuhuşu, dünyanın her yerinde var olan ve milyonlarca çocuğu mağdur eden bir suçtur. Çocuk fuhuşunun failleri, genellikle yetişkin erkeklerdir ve genellikle çocuklardan herhangi bir maddi menfaat temin etmezler. Çocukları cinsel haz alma amacıyla ya da çocuğu cinsel doyum aracı olarak kullanırlar (4). Çocuk fuhuşu

müşterileri; kurbanın cinsiyetinden bağımsız olarak, hemen hemen her zaman erkektir (16).

Çocuğun cinsel istismarı kapsamında çocuk fuhşunda gerçek failler çocuğu, istismarcılara sunan, sunulmasına yardımcı olan, sunuma aracılık eden, çocuğu bu işe hazırlayan, işin başlangıcından nihai noktaya kadar her aşamada rol alan bütün bireylerdir (5).

Günümüzde kadınların ve çocukların kaçırılması ilerleyen iletişim teknolojileriyle kolaylaşmış; devletler üstü bir boyut kazanmıştır. Sürekli kullanım mekanizmasının aktif olduğu düşüncesinin sonucunda kadın ve çocuklar birden fazla kez pazarlanmakta ve devletler üstü bir işin unsuru olarak milyarlarca dolar kazandırmaktadır. Kurbanlar satılır, kandırılır, zorlanır ve kaçamayacakları durumlara itilirler. Çoğu fuhuş sektöründe ya da porno endüstrisinde çalışmaya zorlanır; bazılarının ise zorla evlendirildiği de görülmektedir (20).

Fuhuş sektöründe çalışan çocukların %80'inin, aile içinde psikolojik veya fiziksel olarak sömürüldüğü, çoğunluğunun ise bir aile üyesi veya aile dostu tarafından cinsel şiddete maruz kaldığı gözlenmektedir (18). Birçok toplumda, aile içinde yaşanan istismar sonucunda çocukların kaçtığı ve bu nedenle sokaklarda bu sektöre sürüklenme riskinin büyük ölçüde arttığı gözlemlenmektedir (20). Özellikle cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarında, bu riskin çok daha yüksek olduğu belirlenmiştir (19). Bu durum, çocukların korunmasız ve savunmasız bir duruma düşmelerine neden olarak, fuhuş sektörüne katılma olasılıklarını artırmaktadır. Bu nedenle, aile içindeki istismarın önlenmesi ve mağduriyetin giderilmesi, çocukları bu tür tehlikeli durumlardan koruma açısından kritik öneme sahiptir (4).

2.5.2 Çocuk pornografisi

Çocuk pornografisi, cinsel ilişkiye dahil edilmiş çocuk görüntüleri ya da çocuğun cinsel organının açıkça sergilendiği müstehcen içerikleri ifade eder. Avrupa Konseyi (25), çocuk pornografisini “çocukların seksüel bir konseptte kullanıldığı sesli ve

görüntülü tüm materyaller” olarak tanımlamaktadır. INTERPOL ise, “çocuğun cinsel tutumu ya da üreme organlarına odaklanan cinsel çocuk istismarının görsel tasviri” şeklinde bir tanıımı tercih etmektedir (26).

Bu tür materyaller, çocukların cinsel istismarı ve sömürsünü içerdiğinden ciddi bir suç teşkil eder. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, çocuk pornografisinin üretimi, dağıtımı ve tüketimiyle mücadele etmek için bir dizi hukuki düzenleme ve işbirliği mekanizması bulunmaktadır (12). Bu çabaların amacı, çocukların güvenliğini sağlamak, haklarını korumak ve onları cinsel istismardan korumaktır. Bu bağlamda, çocuk pornografisinin tanımı ve kapsamı oldukça karmaşık bir konudur, çünkü değerlendirmeler öznel ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişebilir. Ülkeler arasında, hatta aynı ülke içindeki farklı bölgeler ve topluluklar arasında ahlaki, cinsel, kültürel, dini ve sosyal değerlerin ve inançların farklılıkları göz önüne alınmalıdır (15). Çocuk pornografisinin kapsamını genişletmek, çocukların kullanıldığı eylemi anlamak açısından önemlidir. Çocukları seksüel hareketler içinde betimleyen ve yasadışı olan fotoğraflar, video kasetleri, dergiler, kitaplar ve filmler, toplum üzerinde ciddi zararlara neden olabilir (30).

Çocuk pornografisi yasaları, sadece çocukların çıplaklığını değil, aynı zamanda onları cinsel eylemler içinde gösteren dijital olarak değiştirilmiş malzemeleri de içerir. Bu tür malzemelerin üretimi yasadışıdır ve cezai yaptırımlara tabidir (7).

Tipik bir çocuk avcısı, çocukla genellikle internet sohbet odalarında arkadaşlık kurar ve güven kazandıktan sonra çocuğu pornografi ile tanıştırebilir. Bu tür eylemler, çocuğa pornografinin kabul edilebilir olduğunu göstermeye ve katılımını sağlamaya yöneliktir. Taciz deneyimi, kurban için hayat boyu sürececek bir mücadeleye dönüşebilir ve geçmişte yaşanan olayların etkileri uzun süre devam edebilir (21).

Çocuk pornografisi denildiğinde öne çıkan alt başlıklar şunlardır:

2.5.2.1 Hentai

Hentai, Japonya kökenli bir terim olup, cinsel içerikli animasyonlar, mangalar ve çizgi romanları ifade etmektedir. Japonca'da "sapıklık" veya "anormal cinsel davranış" anlamına gelen hentai, özellikle Japonya'da ve dünya genelinde yaygınlaşmış bir popüler kültür ögesi olarak öne çıkmaktadır (40). Bu tür, yetişkinlere yönelik cinsel içeriklerin animasyon ve çizgi roman formatında sunulmasıyla bilinir ve geniş bir alt kategori yelpazesine sahiptir (40). Hentai, genel anlamda anime ve manga kültürünün bir alt dalı olup, bu yapımlar çoğunlukla hayal gücüne dayalı, fantastik ya da abartılı cinsel içerikler sunmaktadır (40).

Hentai her ne kadar çizgi roman veya animasyon üzerine kurulu bir pornografi çeşidi olsa da, internet üzerinden bu tarz içeriklere erişimin daha kolay olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Örneğin, Park ve arkadaşlarının 2022 yılında yetişkin bireylerle gerçekleştirdiği çalışmada; katılımcıların, hentai pornografisine, insan pornografisinden daha fazla ilgi gösterdiği ortaya çıkmıştır (54).

Hanson & Doktora'nın 2024 yılında sex oyuncakları ve sex teknolojisi üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, üretilen sex bebeklerinin -sex dolls- asyalı kadınlar ve çocuklara benzetilmeye çalışıldığı, özellikle Asya ırkçılığı temelli üretimler yapıldığı tespit edilmiştir (58).

Bahsedilen bu tehlikelerle beraber hentai'nin alt başlıklarında pek çok cinsel fetişi veya eğilimi konu alırken, genellikle daha genel cinsel temaları işlendiği unutulmamalıdır. Hentainin yasal ve etik tartışmalara sebep olmasına sebebiyet veren iki önemli alt başlığı vardır ki bu başlıklar, doğrudan çocukları hedef aldığından cinsel sömürü başlığı altında değerlendirilmektedir (229).

Lolicon (Lolita Complex): Japonya kökenli bir terim olup, küçük yaştaki kız çocuklarına benzeyen çizgi karakterlerin cinsel olarak tasvir edildiği manga, anime ve

diğer görsel içerik türlerini tanımlar. Lolicon, Japon animasyon ve çizgi roman kültüründe bir alt tür olarak yer alırken, genellikle çocuk pornografisi ve cinsel sömürü ile ilişkilendirilerek tartışmalı bir konu haline gelmiştir.

Lolicon'un özellikleri, genellikle yetişkin veya ergen karakterlerin küçük kızlara benzeyen, masum, genç ve cinsel olarak çekici gösterilen karakterlerle olan cinsel temalı etkileşimlerini içermektedir (60).

Shotacon: Shotacon (Shota complex), Japonya kökenli bir terim olup, küçük yaştaki erkek çocuklarına benzeyen karakterlerin cinsel olarak tasvir edildiği manga, anime ve diğer görsel içerikleri tanımlar. Shotacon, küçük erkek çocuklara karşı cinsel çekimi ifade eder ve özellikle çizgi roman ve animasyon dünyasında, çocuklara benzeyen erkek karakterlerin cinsel içeriklerle tasvir edildiği bir alt tür olarak bilinir (61).

Shotacon, tıpkı lolicon gibi, çocuk pornografisi ve cinsel sömürü ile ilgili ciddi etik ve yasal sorunlar yaratmaktadır. Burada da yine aynı lolicon'da olduğu gibi çocuklar pornografinin içerisinde yer almakta, pornografinin ana unsuru sayılmaktadır.

Hentai, özellikle çocuk benzeri karakterlerin cinsel temsilleri (lolicon ve shotacon gibi) nedeniyle birçok ülkede tartışmalı bir konu olmuştur. Bu tür içeriklerin gerçek çocuk pornografisi olmadığı, çünkü gerçek kişiler üzerinde yapılmadığı savunulsa da, çocukların cinsel nesneleştirilmesini ve cinsel istismarı normalleştirdiği argümanları bulunmaktadır. Birçok akademik çalışmada, hentai'nin bazı formlarının, özellikle çocuklara benzeyen karakterlerin cinsel içeriklerde kullanılması, çocuk cinsel istismarını dolaylı olarak teşvik edebileceği yönünde eleştiriler getirilmiştir (62).

Uluslararası hukukta, hentai'nin belirli formları birçok ülkede çocuk pornografisi yasalarına tabidir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Birleşik Krallık ve Avustralya gibi ülkelerde, çocuk benzeri karakterlerin yer aldığı hentai içerikleri yasaklanmıştır ve bu tür içeriklerin bulundurulması, dağıtımı veya üretimi suç teşkil

etmektedir (51). Japonya’da ise, çocuk pornografisi 1999 yılında yasaklanmış olmasına rağmen, lolicon ve shotacon türleriyle ilgili yasalar daha yumuşak olabilmektedir.

2.5.2.2 Deepfake videolar

Deepfake, “deep learning” (derin öğrenme) ve “fake” (sahte) kelimelerinin birleşiminden türetilmiş bir terimdir ve yapay zeka teknikleri kullanılarak oluşturulan sahte medya içeriklerini ifade eder. Deepfake teknolojisi, özellikle yapay zeka ve makine öğrenimi algoritmaları kullanılarak bir kişinin yüzü, sesi veya hareketlerinin başka bir kişinin vücudu üzerine yerleştirilmesi ya da değiştirilmesi yoluyla sahte videolar, ses kayıtları veya fotoğraflar oluşturur. Çocukların da bu teknolojik ortamda yüzlerinin kullanılması, olası diğer istismarların da önünü açar niteliktedir. Nitekim günümüzde birçok alanda buna benzer yöntemlerle bireylere şiddet uygulanması, çocukları bekleyen tehlikenin diğer boyutudur (34).

Deepfake, genellikle kişilerin gerçekçi bir şekilde bir başka kişinin görüntüsüne büründürülmesi için kullanılır ve bu sayede oldukça inandırıcı sahte videolar üretilebilir. Deepfake’ler, eğlence ve sinema sektöründe görsel efektler yaratmak için kullanılabilse de, etik dışı amaçlar doğrultusunda da kullanılabilir (34).

Bu teknoloji aracılığıyla, çocukların rızası olmaksızın cinsel içerikli sahnelerde yer almaları sağlanabilmektedir. Bu durum, çocukların dijital ortamda cinsel istismara uğramalarına yol açmakta ve gerçek bir istismar yaşanmamış olsa bile mağdurlar üzerinde ciddi psikolojik travmalara neden olmaktadır. Bu tür içeriklerin internet ortamında hızla yayılması, çocukların kişisel güvenliklerine, psikolojik sağlıklarına ve sosyal ilişkilerine uzun vadeli zararlar verebilmektedir (35).

Ayrıca, deepfake videoların şantaj ve tehdit aracı olarak kullanılabileceği tehlikesi unutulmamalıdır. Bu tür videoların suçlular tarafından mağdurları manipüle etmek, onları korkutmak ya da maddi kazanç elde etmek amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Mağdurların, sahte cinsel içerikli görüntülerle tehdit edilmesi, çocukların istismara

daha açık hale gelmesine neden olabilmektedir. Aynı zamanda, deepfake teknolojisinin kolayca kullanılabilmesi, bu içeriklerin hızla üretilmesine ve yayılmasına olanak tanımakta, böylece çocuk pornografisinin daha geniş bir kitleye ulaşmasına yol açılmaktadır. Bu da çocuk cinsel istismarıyla ilgili materyallere olan talebin artmasına neden olmakta ve çocukların cinsel sömürüsü yaygınlaşmaktadır (35).

2.5.2.3 Çocuk ticareti

Çocuk ticareti, ağır bir suç ve insan hakları ihlalidir. Bu suç, çocukların, adeta ticari bir mal gibi bir yerden başka bir yere taşınarak sömürülmesini içermektedir (53). Bu durum, çocuğun insanlık onurunu, en temel insan değerlerini hiçe sayan ve modern çağda köleliğe eşdeğer bir suçtur. Çocuk ticareti, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin, emeğin karşılığını almadan zorla çalıştırma, borç mükellefiyeti adı altında emeğin karşılığını almadan ev içi veya dışında çalıştırma, evlilik kisvesi altında kız çocuklarının veya kadınların satılması, borç veya başka bir kazanç karşılığında cinsel sömürü, silahlı çatışmalarda kullanılmak üzere alınıp satılma gibi çeşitli yollarla gerçekleşebilir (32).

Cinsel amaçlarla çocuk ticareti (CAÇT), çocuk ticaretinin bir tezahürüdür ve bu, çocukların cinsel sömürü amacıyla kullanılmasını içermektedir (59). Bu suç, çocuk ticaretinin yalnızca bir yönünü temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda çocukların fiziksel, duygusal ve psikolojik sağlığını ciddi şekilde etkileyen bir tehdit oluşturur. Bu tür suçların önlenmesi, mağdurların korunması ve faillerin cezalandırılması için ulusal ve uluslararası düzeyde ciddi çabalar gerekmektedir.

Eylemin nasıl gerçekleştirildiği, çocuğu sömürüye yönlendirme, hazırlama, kandırma veya hile gibi yetişkinler tarafından kullanılan yöntemler genellikle göz ardı edilmektedir. Ancak çocuklar özelinde kullanılan eylemlere dikkat edilmemesi kuralı, çocuk mağdurların tespitini kolaylaştırmaktadır. Eğer bir eylem ve sömürü varsa, bu durum çocuk ticaretini temsil eder. Bu durum ise, çocukları etkileyen her türlü taciz, sömürü veya kötüye kullanımın ciddiyetini vurgulamaktadır.

2.5.2.3.1 Çocuk ticareti mekanizmasının işleyişi

Cinsel sömürü amaçlı çocuk ticareti sürecinde Güngör, üç temel unsur olarak belirtmiştir: Çocuk tacirleri (satıcılar), sömürücüler (kullanıcılar) ve yönlendiriciler (aracılar).

Satıcılar: Çocuk tacirleri, çocukları kaçıran, kandıran veya ailelerinden satın alan kişilerdir. Tacirler, genellikle organize suç ağlarının bir parçası olarak çalışırlar ve çocukları cinsel sömürü amacıyla ticari bir mal gibi kullanarak gelir elde ederler. Bu kişiler, çocukların zorla çalıştırılması ya da cinsel sömürüye maruz bırakılması için kaçakçılık yapar ve çocukları yasal olmayan yollarla sınır ötesine taşırlar. Tacirler, çoğunlukla çocukların zayıf sosyoekonomik durumlarından faydalanır ve onlara iş veya eğitim fırsatları vaat ederek onları tuzağa düşürürler (191).

Kullanıcılar: Sömürücüler, cinsel amaçlarla çocukları satın alan veya bu çocukları kullanan bireylerdir. Bu grup, genellikle fuhuş, cinsel kölelik veya çocuk pornografisi gibi cinsel sömürü amaçları doğrultusunda çocukları kullanır. Sömürücüler, çocuk ticaretinin talep tarafında yer alır ve bu talep, çocuk tacirlerinin faaliyetlerini sürdürmelerini sağlar. Çoğu zaman, çocukların bu tür sömürüye zorlanması için şiddet, tehdit veya baskı uygulanır. Sömürücüler, bireysel tüketiciler olabileceği gibi, organize suç örgütleri veya fuhuş şebekeleri tarafından yönlendirilen daha büyük gruplar da olabilir (191).

Yönlendiriciler: Cinsel sömürü amaçlı çocuk ticaretinde, tacirler ile sömürücüler arasında aracılık yapan, sürecin organizasyonunu sağlayan kişiler veya kurumlar yer alır. Bu grup, çocukların sömürücülere ulaşmasını kolaylaştıran, çocukları taşımaktan, belgelerin sahte olarak düzenlenmesinden ve ticaretin koordinasyonundan sorumlu olan kişileri içerir. Yönlendiriciler, genellikle ticaret ağlarını yönetir ve çocukların hangi bölgelerde, nasıl ve kimler tarafından kullanılacağını belirlemektedir (191).

Mağdurlar, çoğunlukla kötü yaşam şartlarından kurtulmak amacıyla ya kendi inisiyatifleriyle ya da çocuk tacirlerinin talepleri doğrultusunda bu sürece dahil olurlar.

Çocuk tacirleri, arz ve talebi arttırmak için çalışarak mağdurları çeşitli vaatlerle kandırır ve sömürücülerin mağdurlara ulaşmalarını kolaylaştırarak kendi kazançlarını artırmaya odaklanırlar.

Çocukların cinsel sömürü amaçlı ticaretinde, sömürücülerin sadece ‘pedofililer’ olduğu inancı tamamen doğru değildir. Pedofililer, durumsal pedofili ve tercihsel pedofili olarak ikiye ayrılır. Genellikle cinsel sömürü eylemlerini gerçekleştiren durumsal pedofililer, anlık kararlar verir ve çocuklarla cinsel ilişkiyi bilerek ve isteyerek tercih etmezler. Bu kişiler için çocuklarla cinsel ilişkiye girmek, ortaya çıkan bir merakın ürünüdür. Bu nedenle, gerçek anlamda pedofili olarak tanımlanmazlar (28).

Pedofililer genellikle 16 yaşında ve üzeri, mağdurlardan en az 5 yaş büyük, 13 yaş ve altındaki çocuklara karşı cinsel eğilim gösteren yetişkinlerdir (38, 47).

Durumsal pedofililerin genellikle özel bir cinsel ilgiye sahip olmadığı, ancak meraktan veya turizm amaçlı bulundukları yabancı ülkelerde şartların sunduğu imkanlar doğrultusunda böyle bir eylemi tercih ettikleri belirtilir. Tercihsel pedofililer ise, gerçek anlamda pedofilidir ve bilerek, isteyerek çocuklarla cinsel ilişkiye girerler. Gerçek pedofililerin çocukları tercih etmelerinin nedeni kişilik bozukluğundan kaynaklanır (30).

Çocukların cinsel sömürüsünün gerçekleşmesinde kritik bir rol oynayan ilk adım, sömürücünün motivasyonudur ve bu, gerçek pedofili eğilimlerini belirlemede belirleyici bir faktördür. Bu bağlamda, durumsal pedofililerin çocuklarla cinsel ilişkiyi tam anlamıyla hedeflemedikleri ve bu yönde bir içsel motivasyona sahip olmadıkları vurgulanır. Söz konusu ihtiyacın normal koşullarda karşılanmadığı gözlemlenmektedir (43).

Az gelişmiş ve fakir ülkelerde iş veya turistik amaçlarla bulunan bireylere yöneltilen çocuklarla cinsel ilişki teklifleri genellikle o bölgenin kültürü ve yaşam tarzının bir parçası olarak algılanır. Bu nedenle, bu davranış genellikle etik bir

rahatsızlık uyandırmaz. Çevresel etmenler ve mağdurun tepkisi, çocukların sömürülmesini kolaylaştıran kişilerin veya koşulların etkisiyle sınırlanmaktadır (20).

Ticaretin son aşamasında, genç kişilere pahalı hediyeler ve lüks yaşam tarzı sunularak, bu yaşama özendirme amaçlanmaktadır. Henüz yetişkin olmamış ve özellikle ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşayan genç kişiler üzerinde bu tür davranış ve yaşam tarzının büyük bir etkisi bulunmaktadır (23).

2.5.2.4 Çocuklara yönelik cinsel amaçlı turizm (ÇYCAT)

Çocuklara yönelik cinsel amaçlı turizm (ÇYCAT), bir kişinin kendi yaşadığı yerleşim yerinden, bölgeden veya ülkeden ayrılarak başka yerlere giderek çocukları cinsel yönden sömürmesini ifade eder. Bu eylemde, çocuğa veya üçüncü bir kişiye para, giyecek, yiyecek veya başka şeyler teklif edilerek cinsel temas amacı güdülür. Bu tür suçlar genellikle uluslararası seyahat halindeki kişiler veya kendi ülkelerinde seyahat eden bireyler tarafından işlenebilir (38).

ÇYCAT, çoğu zaman çocuklarla cinsel teması kolaylaştırmak amacıyla konaklama, ulaşım ve turizmle ilgili hizmetleri içerir. Bu, suçu işleyen kişinin çevresindekiler tarafından fark edilmemesine olanak tanır. “Çocuk Seks Turizmi” terimi bu eylemi tanımlamak için sıkça kullanılır, ancak bu ifade kısıtlayıcı ve eski kabul edilebilir bir turizm çeşidi olduğu şeklinde yanlış bir algıya neden olabilir (39, 43, 45).

Son yıllarda “Seyahat ve Turizmde Çocukların Cinsel Sömürüsü (STÇCS)” ifadesi daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu terim, sadece turistleri değil, seyahat eden herkesi kapsar. Çünkü günümüzde turist olmayan pek çok birey, işadamları, göçmen işçiler, yabancı ülkelerde yaşayanlar ve gönüllüler de seyahat etmektedir. Dolayısıyla, seyahat eden herkesin çocuklara yönelik cinsel sömürüye neden olabileceği anlamına gelir (31).

Özellikle refah seviyesi yüksek ülkelerde yaşayan birçok kişi, çocuklarla cinsel ilişki yaşamak amacıyla başka ülkelere gidebilir. Bu eylem, kişinin bulunduğu ülkedeki toplumsal değerlendirmelerden kaçınmak amacıyla gittiği ülkede çocuklarla cinsel sömürü içeren ilişkilere girmesine kadar uzanabilir. Turizm ve seyahatte çocukların cinsel sömürsünü gerçekleştiren kişiler arasında evli, bekar, erkek, kadın, zengin veya dar bütçeli bireyler gibi toplumun çeşitli kesimlerinden her türlü insan bulunabilir (36). Bazen kişiler, bulundukları bölgede durumsal veya fırsatsal olarak bu eyleme dahil olabilirler (42). Genellikle, bu tür eylemlerin içinde yer alan kişilerin savunmalarında, toplumda bu eylemin kabul edildiği ve maddi olarak kişi ile bölge ekonomisine katkıda bulunulduğu ifadeleri yer alır. Bu tür olaylar içinde taşımacılık şirketleri, turizm firmaları ve konaklama sektörü de yer alabilmektedir (19).

Yaygın bir yanlış anlaşılma ise, çocuklara yönelik cinsel amaçlı turizm (ÇYCAT) eyleminde bulunan turistlerin sadece orta yaşlı ya da yaşlı erkekler olduğu düşüncesidir. Yapılan araştırmalarda, genç turistlerin de çocukları cinsel anlamda sömürme amacıyla seyahatlere çıktığı bilinmektedir (24). Bu eylemde bulunan turistler, yabancılar olabileceği gibi aynı zamanda kendi ülkelerinde seyahat eden yerli turistler de olabilir. Bu turizm eyleminde bulunan turistler özel olarak çocuklara yönelirken, çoğu genellikle çocukları tercih etmeyen ancak fırsat çıktığında bundan da yararlanmaya çalışan “durumsal pedofili” kişilerdir (27).

Çocuklara yönelik cinsel amaçlı cinsel turizmin gerçekleşmesi için herhangi bir mekan sınırı bulunmamaktadır (38). Örneğin “kırmızı ışıklı” bölgelerdeki genelevlerden, kentsel ya da kırsal alanlara, hatta sahil bölgelerindeki beş yıldızlı otellere kadar çeşitli yerlerde ortaya çıkabilir. Ayrıca, bu eylemde bulunan turistler arasında “hazırlanma” dönemi uzun sürebilir (16).

Hazırlanma dönemi temelde, faillerin hedefledikleri çocuklara ulaşmak, onları kandırmak ya da manipüle etmek ve bu suçları işlemek için gereken lojistik ve psikolojik hazırlıkları yapmalarını içerir. Bu süreç, birkaç aşamadan oluşmaktadır ve her bir adım, faillerin hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştıracak şekilde planlanır. Bu süreçler başlıca olarak şunlardır:

Araştırma ve Planlama Aşaması: Cinsel sömürü faaliyetlerini gerçekleştiren failler, genellikle denetimlerin zayıf olduğu ya da hukuki boşlukların bulunduğu bölgeler üzerinde kapsamlı bir araştırma süreci yürütmektedir. Bu araştırma sürecinde, özellikle turistik bölgeler, zayıf yasal düzenlemelere sahip ülkeler ya da çocuk koruma mekanizmalarının yetersiz olduğu alanlar belirlenir. Failler, yerel halkla ya da çocuklara erişimi olan aracı kişilerle iş birliği yaparak, sömürü faaliyetlerini kolaylaştıracak stratejiler geliştirirler. Bu stratejiler, faillerin faaliyetlerini gizlemelerine ve hedefledikleri çocuklara daha kolay ulaşmalarına olanak tanımaktadır (43).

Seyahat Düzenlemeleri Aşaması: Hazırlık aşamasında, failler cinsel sömürü faaliyetlerinin yaygın olduğu otelleri, tatil köylerini ya da konaklama alanlarını dikkatle seçerler. Seyahat planlaması sırasında failler, cinsel amaçlı turizmlerini gizlemek amacıyla genellikle seyahatlerini aile tatili ya da iş gezisi gibi meşru nedenlerle maskelerler. Bu süreçte kullanılan örtme stratejileri, faillerin seyahat amacının anlaşılmaması için yapılan bilinçli bir planlamadır ve faillerin dikkat çekmeden hedef bölgelere ulaşmalarını sağlar (51).

Çocuklara Ulaşma ve Yaklaşma Aşaması: Hazırlık döneminde failler, hedefledikleri çocuklarla iletişim kurma ve güven oluşturma sürecine girerler. Bu süreç genellikle sosyal medya, çevrimiçi platformlar ya da doğrudan temas yoluyla gerçekleşir. Failler, manipülatif davranışlar sergileyerek uzun bir süre boyunca çocukların güvenini kazanmaya çalışır. Hediyeler verme, onlara daha iyi bir yaşam sunma vaadinde bulunma ya da maddi kazanç sağlama gibi taktikler kullanılarak çocuklar kandırılmaya çalışılır. Bu süreçte kullanılan manipülasyon yöntemleri, çocukların cinsel istismara karşı savunmasız hale getirilmesini amaçlar (57).

Yasal Boşluklardan Faydalanma Aşaması: Çocukları sömürmek amaçlı sahte belgelerin hazırlandığı aşama, bu aşamadır. Failler bu aşamada yasal düzenlemelerin yetersiz veya zayıf olduğu bölgelerde cinsel sömürü faaliyetlerini gerçekleştirme ve sürdürme adına stratejiler geliştirirler. Bu aşamada failler, hazırlık döneminde genellikle yasal boşluklardan faydalanmaya yönelik stratejiler geliştirirler. Çocukların

yaşlarının gizlenmesi, sahte kimlik ya da belgeler kullanılması gibi yöntemlerle cinsel sömürü faaliyetlerinden kaçınma yolları aranır. Bu süreç, faillerin suçtan yasal olarak korunmalarını sağlamak için planladıkları bir aşamadır (56).

Yerel Bağlantılar ve Destek Aşaması: Bu aşama ise faillerin artık çocuklara erişim sağladığı son aşamadır. Bu aşamada yerel araçlarla ya da organize suç gruplarıyla bağlantılar kurarak çocuklara erişim sağlarlar. Yerel bağlantılar, çocukların sömürüye maruz kalmalarını kolaylaştıran önemli bir etken olarak görülmektedir. Bu aşamada failler, yerel bağlantılar aracılığıyla çocuklara daha hızlı ulaşabilir ve cinsel istismar faaliyetlerini daha gizli ve organize bir şekilde sürdürebilirler. Yerel destek ağı, faillerin faaliyetlerini gizlemelerine ve bu süreçte hukuki sorunlarla karşılaşmadan eylemlerini gerçekleştirmelerine olanak tanır (55).

2.5.2.5 Küçük yaşta evlendirilen çocuklar

Küçük yaşta evlendirilen çocuklar kavramı; resmi olup olmasına bakılmaksızın, en az bir tarafın 18 yaşından küçük olduğu evlilik birliği olarak tanımlanmaktadır (49). Ancak bir çocuğun para, eşya veya başka bir çıkar karşılığında cinsel amaçlarla satın alındığında veya kullanıldığında, bu durum ticari cinsel sömürünün bir türü olarak kabul edilmektedir (49). Bu tür evliliklerde aile, çocuğunu evlendirmek suretiyle bir avantaj elde etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle kız çocukları, kaçırılma sonucu maruz kaldıkları cinsel istismardan kaçınmak ve toplumsal baskıya maruz kalmamak için erken yaşta evlendirilebilirler. Bu durum, cinsel istismarın meşrulaştırılmasına neden olabilir, çünkü çocuklar ömür boyu istismar tehdidi altında olabilirler (33).

Erken evlilikler, toplumda genellikle bir cinsel sömürü olarak algılanmamaktadır. Türkiye’de yapılan durum analizi, çocukların para veya başka bir çıkar karşılığında evlendirilmesinin hemen hemen hiç kimsenin onaylamadığı ve çocuklar için riskli olduğunun kabul edilmesine rağmen, bu tür evliliklerin genellikle meşru bir alan olarak görüldüğünü ortaya koymuştur (36). Evlilik, geleneksel yapıyla ilişkilendirildiği ve meşru bir kurum olarak kabul edildiği için erken yaşta evlilikler

genellikle bir istismar veya sömürü olarak değerlendirilmemektedir (20). “Çocuk yaşta evlilik”, taraflardan en az birinin çocuk olduğu hem resmi hem de gayri resmi evlilikleri ifade eder. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre, “Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” çocuktur. Bu nedenle çocuk yaşta evlilik, taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu evliliği anlamına gelir (41). Bu evliliğin yasal olarak mümkün olması veya resmi nikâh ile gerçekleşmesinin bir önemi olmadığı gibi, çocuğun isteği veya rızası da göz önüne alınmaz (44, 48) Çocuklar, gelişimlerini tamamlayabilmek için hem yetişkinlerin hem de toplumun destek ve korumasına ihtiyaç duyarlar. Ancak, korunmaya muhtaç olan çocukların erken yaşta evlendirilmesi, henüz hazır olmadıkları ve üstesinden gelemeyecekleri bir sorumluluğu üstlenmeleri, çocuk, kadın ve insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir (4, 20, 39).

Erken evlilik, çocukları oyun, eğitim, sağlık gibi temel haklardan mahrum bırakmış ve çocukların gelişimini tamamlayamadan evlendirilmeleri nedeniyle psikolojik, fizyolojik, ekonomik ve sağlık sorunları ile karşılaşmalarına yol açmıştır. Erken yaşta evliliklere sürüklenen kız çocuklarına verilen sorumluluklar, henüz kaldıramayacakları yükler olabilir ve bu durum, ileride psikolojik sorunlar yaşamalarına, hatta bazen kendi yaşamlarını sonlandırmalarına neden olabilir (17). Ayrıca, bu bireyler aile içinde fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddetle karşılaşabilir, bu da onların hem fiziksel hem de psikolojik olarak zarar görmelerine yol açabilir. Her ne sebep olursa olsun, kız çocuklarının henüz yetişkinliğe erişmeden evlendirilmesi, sosyolojik, ruhsal ve fizyolojik açıdan olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır (41). Bu duruma ilişkin yasal düzenlemeler, erken yaşta evliliği şiddet kapsamında değerlendirmiştir (40). Fiziksel ve ruhsal olgunluğa erişmemiş kız çocukları, evlilik sonrasında cinsel birlikteliğe zorlanabilir ve bu durumda erken gebelik riski ile karşılaşabilirler. Erken yaşta gebelik, anne ve bebeği için doğum sırasında travma, erken doğum riski gibi sağlık sorunlarını beraberinde getirebilir. Özellikle istenmeyen bir gebelik sürecine giren anneler, psikolojik sorunlarla da karşılaşabilirler.

Küçük yaşta evlendirilen çocukların yaşadığı sorunlar başlıca şunlardır:

Fiziksel Sağlık: Özellikle kız çocuklarında erken gebeliğe bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar, annenin ve bebeğin sağlığı üzerinde ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bu durum, sık düşük yapma, doğum esnasında ölüm riski, istenmeyen gebelikler, erken ya da sık aralıklı gebeliklerle karşılaşma, cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz kalma gibi bir dizi sağlık riskini beraberinde getirmektedir (190).

Her yıl, doğumların %11'i 15-19 yaş aralığındaki kız çocukları tarafından gerçekleştirilmekte ve bu durum, her yıl 50 bin kız çocuğunun gebelik nedeniyle hayatını kaybetmesine sebep olmaktadır. UNFPA verilerine göre, her yıl gelişmekte olan ülkelerde 18 yaşın altında 7,3 milyon doğum meydana gelmekte ve bu doğumların 2 milyonu 15 yaşın altındaki kız çocukları tarafından gerçekleştirilmektedir (29).

Dünya çapında 15-19 yaş arasındaki kız çocuklarının başlıca ölüm sebebi gebelik ve doğuma bağlı komplikasyonlardır (1, 18). Bu duruma ek olarak, resmi nikahı olmayan ve resmi nikah yapma yaşının altında kalan kız çocuklarının gebe izleme ve doğum hizmeti veren sağlık ekiplerine bildirilme zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak, bu durum, yasal yaptırımlardan kaçınmak amacıyla kız çocuğunun eşi veya ailesi tarafından kız çocuğunun sağlık hizmetlerine erişiminin engellenmesine yol açabilmekte ve kız çocuğunu her türlü sağlık riskine karşı savunmasız bırakabilmektedir (46).

Bu bağlamda, erken yaşta gebeliklerin yarattığı sağlık risklerinin sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutları da dikkate alınmalıdır. Bu durum, genç kız çocuklarının yaşamlarının her alanında karşılaştıkları zorlukları ve maruz kaldıkları riskleri daha etkili bir şekilde anlamamıza olanak tanır.

Psikolojik Sağlık Durumu: Çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilen bireylerde görülen olumsuz psikolojik etkiler, genellikle travma, depresyon, anksiyete, intihar teşebbüsü, sosyal hayattan çekilme, madde kullanımı, riskli davranışlarda bulunma ve psikosomatik problemleri içermektedir (UNFPA, 2021). Bu tür evliliklerin çocuklar

üzerindeki psikolojik etkileri, sadece evliliğin gerçekleştiği dönemle sınırlı kalmayıp, hayat boyu devam edebilmektedir.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin olumsuz psikolojik etkilerinin oluşmasında önemli bir etken, bu evliliklerin genellikle ergenlik döneminde gerçekleşmesidir. Ergenlik dönemi; fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimin hızla yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde çocuk, kimlik oluşturmaya, sosyal ilişkiler kurmaya ve kendi benliğini bulmaya amaçlamaktadır. Ancak, erken yaşta evlilik, bu gelişim sürecini olumsuz etkileyebilir. Fiziksel değişimlerin toplumda yanlış bir algıya neden olması, çocuğun “küçük yetişkin” olarak algılanmasına yol açabilir. Bu durum, çocuğun evliliğe hazır olduğu algısını destekleyebilir. Ancak, henüz fiziksel ve psikolojik olarak yeterli olgunluğa erişmeden yapılan evlilik, çocuğu yaşına uygun olmayan pek çok sorumlulukla karşılaştırabilir, akranlarından kopmasına ve sosyal gelişiminin sekteye uğramasına neden olabilir (38).

2021 yılında yapılan bir araştırmada, 17 yaş altında evlendirilen kadınlar ile 20 yaş ve üzerinde evlenen kadınlar arasında evlilik biçimi, aile içi fiziksel şiddet maruziyeti, alkol, madde ve tütün kullanımı, ruh sağlıkları üzerinde görülen rahatsızlıklar açısından karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, erken yaşta evlendirilen kadınların yarısından fazlasında en az bir ruhsal bozukluk (rahatsızlık) saptanmıştır. Bu kadınlar, 20 yaş ve üzerinde evlenen kadınlara kıyasla evlilik içinde daha fazla fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, erken yaşta evlendirilen kadınların intihar girişimi ve nikotin kullanımının, 20 yaş ve üzerinde evlenen kadınlara oranla önemli ölçüde yüksek olduğu belirlenmiştir (10).

Şiddete Maruz Bırakılma Durumu: Çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilen bireylerin, evlenmeyen kişilere göre çeşitli şiddet türlerine daha fazla maruz kaldığı araştırmalarca kanıtlanmıştır. Uluslararası Kadın Araştırma Merkezi'nin yaptığı bir araştırmaya göre, çocuk yaşta evlenen kız çocukları diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete 2 kat, cinsel şiddete ise 3 kat daha fazla maruz kalmaktadırlar (47).

2014 yılında gerçekleştirilen *‘Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*’na göre, erken evlenen kadınlar arasında fiziksel şiddet oranı %48 iken, 18 yaşından sonra evlenen kadınlar arasında bu oran %31 düzeyindedir. Ayrıca, 18 yaş öncesi evlenen kadınların %19’u, 18 yaş sonrası evlenen kadınların ise %10’u cinsel şiddete maruz kalmıştır. Bu araştırma, 18 yaşından sonra evlenmiş kadınların %42’sinin yaşamın herhangi bir döneminde duygusal şiddet/istismara maruz kaldığını belirtirken, 18 yaşından önce evlenmiş kişiler için bu oranın %51’e ulaştığını ortaya koymaktadır (43). Bu veriler, çocuk yaşta evlenmenin, yaşam boyu şiddet deneyimine daha fazla yatkınlığa neden olduğunu göstermektedir (43).

2.6 Çocukun Cinsel Sömürüsünde Saldırgan Profilleri

Çocuğun cinsel sömürüsünde, saldırganların genel özelliklerine bakıldığında, bu bireylerin genellikle utangaç, pasif, alkol kullanımı olan, çekingen, özgüven eksikliği yaşayan, cinsel sapkınlıkları bulunan ve yakın ilişkilerde sorun yaşayan kişiler oldukları tespit edilmiştir (189). Bu bireyler arasında içe dönük kişilik, psikopatik eğilimler, psikoseksüel ve sosyal gelişim eksiklikleri ve kendi çocukları dışındaki çocuklara da istismar uygulayan pedofilik eğilimler dikkat çeker. Ancak, bu özelliklerin istismarcı profilleriyle sınırlı olmadığı da vurgulanmaktadır (87). Erkekliğin hegemonik özelliklerinin karşıtı olarak tanımlanabilecek bu özellikler, bazı erkeklerin güçsüz ve savunmasız çocuklara cinsel istismarda bulunarak kendi erkekliklerini kanıtlama ihtiyacına giriştiklerini ve bu sayede ilişki kurma güçlüğüne aşmaya çalıştıklarını düşündürmektedir (86).

İstismarcılar genellikle düşük eğitim seviyesine ve düşük sosyoekonomik düzeylere sahiptir. Duygusal olarak doyumu erteleme yetenekleri zayıf olup, engellenmeye karşı toleransları düşüktür ve empati kapasiteleri sınırlıdır ya da tamamen yoktur. Bu bireyler, düşük özsaygı ile karakterize edilir (90). Ayrıca, çocukluk dönemlerinde kendilerine örnek alabilecekleri bir figürden yoksun olmaları, patolojik bir aile ortamında büyümeleri ve sosyal destek sistemlerinden mahrum kalmaları, bu bireylerin diğer belirgin özelliklerindendir (90). Çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunanlar, genellikle başkaları üzerinde güç gösterisi yapma ihtiyacı

duyduklarından, kurbanlarını çocuklar arasından seçerler (2). İstismarcılar, mağdurlarına zarar verdiklerini ya da incittiklerini genellikle kabul etmezler. Bazı uzmanlar, istismarcıların mağdurları “insan altı” varlıklar olarak gördüğünü öne sürmektedir (187). Hatta bazı istismarcılar, çocukların istismardan “fayda” sağlayacağını ve olay sırasında eğlendiklerine inanmaktadırlar, bu da onların çocukla empati kurma yetilerini tamamen kaybettiklerini göstermektedir (188).

İstismarcılar her ne kadar çoğunlukla çocuğun tanımadığı kişiler olsa da, çoğu zaman enest vakaların da gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Bu enest vakalarda istismarcılar genelde baba, anne, kuzen, amca, dayı, dede ve kardeş olmaktadır (2).

Genel olarak çocuğun cinsel sömürsünde saldırgan profilleri şu şekildedir.

2.6.1 Ebeveyn profili

Çocukların cinsel sömürsünde ilk olarak incelenmesi gereken profil, ebeveyn profilidir. Aileleriyle sağlıklı iletişime sahip olan çocukların psikolojik sağlıklarının daha iyi olduğu gözlemlenmektedir (96). Lanjekar ve arkadaşlarının 2022 yılında gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, ailesiyle sağlıklı iletişime sahip olan çocukların depresyon veya diğer psikolojik rahatsızlıklara sahip olma riskinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ailesiyle kötü veya zayıf ilişkilere sahip olan çocuklarda ise bu durumun tam tersi gözlemlenmiştir (97).

Çocuğun cinsel sömürsünde ebeveyn profili, genellikle karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu tür bir istismar, hem psikolojik hem de sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilendirilebilir. Ebeveynler, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, çocuklarının cinsel sömürsüne yol açabilir ya da bu tür bir sömürüye karşı yeterince koruyucu olamayabilirler. Bu durum, ebeveynlerin kişisel geçmişi, psikolojik durumları, ekonomik koşulları ve sosyal bağlamla şekillenen faktörler tarafından etkilenir (175).

Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi zayıf olan ülkelerde, çocukların maddi kazanç elde etme amacıyla sömürülmesi bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik zorluklar, çocuk istismarı ve sömürüsünde önemli bir rol oynar (177). Bazı ebeveynler, aşırı yoksulluk nedeniyle çocuklarını cinsel sömürüye maruz bırakabilir ya da bu duruma göz yummak zorunda kalabilirler. Böyle durumlarda ebeveynler, maddi gelir elde etmek adına çocuklarını direkt olarak sömürücülerin eline teslim ederler. Bu durum genelde, çocukların belirli bir ücret karşılığında zoraki olarak yetişkin bireylerle evlendirilmesi olarak karşılaşılmaktadır (178). Yine aynı durumdaki ailelerde, ebeveynler çocuklarını yasa dışı yollarla çalıştırmaya veya cinsel hizmetlerde bulunmaya zorlayabilir. Buna ek olarak, kültürel normlar ve geleneksel inanışlar, bazı ebeveynlerin çocuk sömürüsünü fark etmesini zorlaştırabilir veya bu konuda tepkisiz kalmalarına neden olabilir (180). Bazı toplumlarda, çocukların özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi yaygın bir uygulama olabilmektedir. Bu durum, ebeveynler tarafından toplumsal normların bir gereği olarak görüldüğünden, çocuk sömürüsüne kapı aralamaktadır. Bu tür kültürel inanışlar, çocukların cinsel istismara ve çocuk ticaretine karşı savunmasız kalmasına neden olur (181). Ebeveynlerin ekonomik kazanç umuduyla çocuklarını insan ticareti ağlarına dahil etmesi, çocuk ticareti ve cinsel sömürünün yaygınlaşmasına yol açan faktörlerden biridir.

Bunların yanında ebeveynin eğitim düzeyinin ileri seviyede olması, çocuğun cinsel sömürüsünü engellemede önemli bir faktördür (182). Eğitimsizliğin ve bilinç eksikliğinin, ebeveynlerin çocuklarını koruma kapasiteleri üzerinde derin bir etkisi vardır. Eğitimli ebeveynler genel olarak çocuklarının haklarını veya çocuklarına karşı nasıl yaklaşmaları gerektiğini bildiklerinden dolayı, çoğu zaman çocuklarına karşı temel farkındalık eğitimlerini kendileri verebilmektedirler. Örneğin, istismara maruz kalan bir çocuk, ebeveyninden bununla ilgili bir eğitim aldıysa durumu ebeveynlerine bildirebilir veya atması gereken diğer adımları yerine getirebilir. Eğitimsiz ebeveynlerde ise bu durum tam tersi olduğundan dolayı çocuk çoğu zaman kendisini koruyamaz veya yaşadığı şeyin normal olduğuna kendisini inandırmaktadır (184). Bu durum; eğitimsiz ebeveynlerin, çocuklarının karşı karşıya kaldığı tehlikeleri fark edememesinden ya da bu tehlikeleri anladıklarında bile nasıl tepki vereceklerini bilemediklerinden kaynaklanmaktadır. Çocuk sömürüsü, insan ticareti, cinsel istismar gibi ciddi tehditlere karşı farkındalıkları eksik olan bu ebeveynler, çocuklarını

tehlikelerden uzak tutmak için gerekli bilgi ve araçlara sahip değildirler. Çocukların güvenliğini sağlamak için alınması gereken önlemler, bu ebeveynlerin bilgi ve eğitim eksikliği nedeniyle genellikle gözden kaçırılır.

Bu durum genelde ebeveynlerin bilinçsizliğinden kaynaklanmaktadır. Çocuklarının haklarından haberdar olmamalarına yol açar. Çocukların eğitim, sağlık, güvenlik ve istismardan korunma hakları olduğu bilgisine sahip olmayan ebeveynler, çocuklarının bu haklarını savunamaz. Bilinçsizlik, çocukların sömürücü bireyler tarafından istismar edilmesine ve ailelerin bu duruma duyarsız kalmasına neden olabilir. Örneğin, bazı ebeveynler çocuklarının çalıştırılmasının normal olduğunu düşünebilir ya da cinsel istismarı aile içindeki bir “sır” olarak saklayabilirler. Bu tür durumlar, çocukların korunmasız kalmasına ve uzun süreli istismarın devam etmesine yol açmaktadır (183).

Çocuğun cinsel sömürsünde bir diğer ebeveyn problemi ise istismarcı ebeveyn problemidir. Bu profildeki ebeveynler; çocuklarını fiziksel, duygusal ve cinsel olarak sömüren ve onları bilinçli bir şekilde istismar eden bireylerdir. Bu ebeveynler, genellikle çocuklarını kontrol altında tutmak ve güç sahibi olmak için istismar mekanizmalarını kullanırlar. Çocuklarına yönelik istismar davranışlarını sürdürülebilir kılmak amacıyla korku, tehdit ve manipülasyonu bir silah olarak kullanırlar. Çocuğun duygusal, psikolojik ve fiziksel sınırlarını ihlal ederek kişisel alanına ve haklarına saygı göstermemeleri, bu süreci sürekli hale getirir. Bu tür ebeveynlik, çocuk üzerinde derin travmalar yaratan bir kontrol ve baskı döngüsüne dayanmaktadır (185).

İstismarın aynı zamanda öğrenilebilen bir davranış olduğu göz önünde bulundurulduğunda; istismarcı ebeveynlerin, çoğu zaman kendileri de geçmişte cinsel ya da fiziksel istismara uğramış bireyler olduğu da belirtilmektedir. Bu travmatik deneyimler, ebeveynin sağlıklı bir ebeveynlik yapma becerisini olumsuz yönde etkileyebilir ve bu döngü, nesiller boyu devam edebilir. Geçmişte istismara uğrayan bir birey, kendi çocuklarına karşı da aynı zararlı davranışları sergileyebilir. Travmalarını çözümleyemedikleri için geçmişte yaşadıkları şiddeti ve istismarı tekrar

ederek kontrolü ellerinde tutmaya çalışırlar. Bu süreç, çocukların fiziksel ve duygusal bütünlüğüne ciddi zararlar veren bir döngü haline gelir (173).

Bu kategorideki ebeveynler, çocukları üzerinde baskı ve kontrol sağlamak için çeşitli manipülasyon tekniklerine başvururlar. Çocuklarına korku salarak, onların istismara karşı sessiz kalmalarını sağlarlar. Ebeveynlerinden korkan çocuklar, dış dünyaya açılmaktan ve yaşadıkları istismarı başkalarına anlatmaktan kaçınırlar (172). Ebeveyn, çocuğun bir sır tutmasını zorlayarak, onların güvenlik arayışlarını ve dışarıdan yardım istemelerini engeller. Çocuklar yalnızlık ve çaresizlik içinde bırakılır. İstismarcılar, “*eğer birine söylersen sana ya da sevdiklerine zarar veririm*” gibi tehditlerle çocukları sustururlar. Bu manipülasyonlar, çocukların travmatik deneyimlerini içselleştirmelerine ve uzun vadede ciddi psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olur (171).

İstismarcı ebeveynler, çocuklarını kendi cinsel ihtiyaçları doğrultusunda bir nesne gibi kullanma eğilimindedirler. Özellikle ensest ilişkilerde bu durum gözlemlenmektedir. Bu istismarcı ebeveynler, çocukları üzerinde tam bir kontrol sağladıkları için onları cinsel olarak istismar ederek cinsel tatmin ararlar. Çocuğun duygusal ve fiziksel sınırlarını hiçe sayar, onları kişisel arzularını tatmin etmek için bir araç olarak görürler. Bu tür istismar, çocukların cinsel kimliklerini ve gelişimlerini olumsuz etkileyerek, ilerleyen yaşlarda sağlıklı ilişkiler kurma kapasitelerini zedelemektedir. Çocuklar, kendilerini bir nesne olarak görmeye başladıkları için düşük özsaygı, güvensizlik ve derin bir travma yaşarlar.

Tüm bunların yanında, madde bağımlılığı gibi kötü bir probleme sahip olan ebeveynler de çocuğun cinsel sömürsünde aktif olarak rol almaktadır. Madde bağımlısı ebeveynler, çocuklarıyla çoğu zaman sağlıklı bir iletişim kuramamaktadır. İş sadece iletişim kuramamakla kalmaz, aynı zamanda çocuğa şiddet uygulamakla devam eder.

Bağımlı ebeveynler genellikle kendi ihtiyaçlarına ve bağımlılıklarına odaklanmaktadır ve bu da çocuklarının duygusal, fiziksel ve güvenlik ihtiyaçlarını

ikinci plana atmalarına neden olur. Madde kullanımı, ebeveynin bilinçli düşünme ve karar verme yetilerini önemli ölçüde zayıflatır, bu da çocuğun günlük bakımının ihmal edilmesine, tehlikeli ortamlarda kalmasına ve istismara açık hale gelmesine yol açmaktadır. Ebeveynler, bu durum neticesinde çocuklarına karşı duyarlılıklarını kaybederler, onların karşı karşıya oldukları riskleri fark edemez ya da bu risklere karşı önlem alma yeteneğinden yoksun hale gelerek sorumluluklarını yerine getirememektedirler (98).

Bağımlı ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirememe durumu, çocuklarının temel ihtiyaçlarını bile karşılayamamalarına neden olur. Bu durum, çocukları özellikle güvensiz ve istismara açık ortamlara iter. Maddi sıkıntılar, madde bağımlısı ebeveynlerin daha fazla madde temin etmek için çocuklarını cinsel sömürüye maruz bırakmalarına yol açabilir (66). Ebeveynler, maddi kazanç sağlamak amacıyla çocuklarını insan ticareti ağlarına dahil edebilir ya da çocuklarını cinsel hizmet sunmak üzere istismarcılara teslim edebilirler. Bu çocuklar, genellikle evde güvenli bir ortamdan yoksun oldukları için dışarıdan gelen tehlikelere karşı savunmasız hale gelirler. Ayrıca, bağımlı ebeveynler çocuklarının yaşadığı cinsel istismarı fark etse bile, kendileri de fiziksel ve psikolojik olarak zayıf durumda olduklarından bu duruma müdahale edemez ya da pasif kalmayı seçebilirler (65).

Madde bağımlılığı, ebeveynin hem fiziksel hem de psikolojik olarak kontrolünü kaybetmesine yol açar (64). Fiziksel olarak zayıf ve yorgun olan ebeveynler, çocuklarını korumak ve onlara gerekli gözetimi sağlamak için gereken enerjiyi ve dikkati gösteremezler. Psikolojik olarak ise madde kullanımının etkisi altında olan ebeveynler, çocuklarının maruz kaldığı istismarın ciddiyetini kavrayamaz veya durumu göz ardı edebilirler. Bu durum, çocuğun daha büyük bir tehlike altında kalmasına neden olur. Ebeveynin bu zayıflığı, çocukları yalnızca cinsel istismarcılar için kolay hedef haline getirmez, aynı zamanda bu çocuklar, evde istismara uğrama ya da ihmalle karşı karşıya kalma riskiyle de karşı karşıya kalırlar (63).

Madde bağımlılığı olan ebeveynler, çocuklarına sağlıklı bir çevre sunamadıkları gibi, çocuklarının ihtiyaçlarına duygusal olarak yanıt veremezler (52). Duygusal

ihmal, çocukların sevgiden, ilgi ve şefkatten mahrum kalmalarına yol açar. Bu durum, çocukları dış dünyada sevgi ve ilgi arayışına iter. Bu arayış, istismarcı bireyler tarafından manipüle edilmelerine ve cinsel sömürüye maruz kalmalarına neden olabilir. Ebeveynlerinin sağladığı duygusal destekten yoksun olan çocuklar, dışarıdan gelen ilgiyi ve desteği sorgulamadan kabul edebilir, bu da onların istismarcılar tarafından hedef alınmasını kolaylaştırmaktadır (94, 95).

Ayrıca, madde bağımlılığı olan ebeveynler, çocuklarının yaşamlarının düzenli ve öngörülebilir olmasını sağlayamazlar. Çocuklar, evde sürekli bir belirsizlik, kaos ve stres içinde yaşarlar. Bu ortamda çocuklar, hem fiziksel hem de duygusal istismar ve ihmal riski altında olur. Düzenli bakımın ve desteğin eksikliği, çocukların fiziksel ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkiler, bu da onları yalnızca cinsel istismara değil, diğer zararlı durumlara karşı da savunmasız hale getirir. Okul ve sosyal çevre ile olan bağlantıları zayıflayan bu çocuklar, toplumdan izole olabilir ve yardıma erişimlerini kaybedebilirler (13).

Bilinçli bir ebeveynin çocuğuyla kurduğu sağlıklı iletişim ve çocuğuna kattığı farkındalık çocuğun cinsel sömürüden korunmasında önemli bir faktördür. Çocuklarla gün içerisinde en fazla iletişim kuran bireylerin ebeveynler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynlerin bireysel gelişiminin çocuğun cinsel sömürüsünü önlemede önem kazanmaktadır.

2.6.2 Sömürücü profili

Çocuğun cinsel sömürüsünde baş aktör sömürücüdür. Sömürücü profilinde genellikle orta yaşlı erkekler bu tür suçlara karışanlar arasında daha yaygın olarak bulunsa da, kadınlar da özellikle insan kaçakçılığı gibi organize suç yapılarında yer alabilir. Sömürücüler, çocuğa yabancı olabileceği gibi, aileden ya da çocuğun tanıdığı biri de olabilir. Tanıdık kişilerin güven ilişkisini kötüye kullanarak sömürde bulunma oranları da oldukça dikkat çekicidir (91).

Psikolojik olarak, birçok sömürücü narsistik kişilik bozukluğu, antisosyal davranışlar ve düşük empati gibi sorunlar gösterebilir. Çocukları kolayca manipüle edilebilecek, savunmasız bireyler olarak gören bu kişiler, kendi cinsel dürtülerini tatmin etmek veya güç ve kontrol duygusunu yaşamak amacıyla bu suça yönelebilir. Ayrıca, sömürücülerin bir kısmının geçmişinde cinsel istismara uğramış olma, düşük özgüven, sosyal izolasyon veya yakın ilişkilerde başarısızlık gibi deneyimlerin bulunduğu görülmektedir (89).

Çocuğun cinsel sömürsünde, sömürücüler genellikle bir güç ve kontrol ilişkisi kurarlar. Çocukların küçük yaşta olmaları, sömürücülerin otorite figürü ya da güven duyulan bir kişi olarak pozisyon almaları bu dinamiği güçlendirir. Güç ve kontrol arayışında olan bu sömürücüler, temelde çocukları üzerinde tam bir hakimiyet kurarak kendi kişisel tatminlerini sağlama amacı güden bireylerdir (169). Bu profil, genellikle çocukları manipülasyon, tehdit, fiziksel ve psikolojik şiddet yoluyla istismar eden saldırganları içerir. Bu kişiler, mağdurlarını güçsüz ve savunmasız bireyler olarak görüp, onların zayıf yönlerinden faydalanarak istismar ederler. Çocukların, yaşadıkları korku ve çaresizlik bu bireyler için bir fırsat olarak görülür; mağdurlarının direnme veya kaçma yetilerinin olmaması, bu sömürücülerin istismarı daha kolay gerçekleştirmesine olanak tanımaktadır (169).

Bu tür bireyler, çocukları üzerindeki tam kontrolü sağlamak için çeşitli yöntemler kullanır. Fiziksel güç kullanımı, korku yaratma, sürekli tehdit altında tutma ve çocukların güvenini manipüle ederek, onları sürekli baskı altında tutarlar (84). Çocukların çaresizliği ve dış dünyayla sınırlı ilişkileri nedeniyle, sömürücüler, istismar ettikleri çocuklar üzerinde mutlak bir güç kurar. Çocuğun kaçacak, yardım isteyecek veya durumu bildirecek bir imkanı olmadığında, sömürücü bu avantajı kullanarak istismarı devam ettirir (88).

Güç ve kontrol arayışında olan sömürücüler, genellikle kendi içsel yetersizlik ve güçsüzlük duygularını telafi etmek için çocukları hedef alırlar (85). Bu bireyler, çocuklar üzerindeki mutlak kontrolle kendilerini güçlü hissetmek isterler; istismarı sürdükçe, çocuk üzerindeki hakimiyetleri pekişir ve bu onların kendilerini daha değerli

hissetmelerine yol açar. Ebeveyn, öğretmen ya da başka bir otorite figürü gibi çocuğun hayatında güçlü bir role sahip olan bu kişiler, çocuğun duygusal ve psikolojik bağımlılıklarını da kullanarak onu tamamen kendi kontrolü altına alır. Bu bireyler, mağdurlarına zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda kendilerini güçlü hissetmenin tek yolunun başkalarını sömürmek olduğuna inanabilirler (81).

Bu tür sömürücüler, çocukları genellikle sürekli tehdit altında tutar ve onların dışarıdan yardım istemelerini engeller. Örneğin, çocuklara *“eğer bu yaptıklarımızı birine söylersen sana veya sevdiklerine zarar veririm”*, *“bu yaptıklarımız aramızda bir sır”* gibi tehditler savurarak, onları sessiz kalmaya zorlarlar. Bu tehditler, çocukların büyük bir korku içinde yaşamalarına neden olur ve çocuğun yardım arayışı ya da kurtulma girişimlerine engel olur. Bu süreçte çocuk, sömürücünün istismarına karşı tamamen savunmasız kalır ve bir süre sonra kendisini bu güç dengesinin içinde sıkışmış hisseder (79).

Bunların yanında çocuk ticaretinin esas amacı olan maddi kazanç elde etme isteği, sömürücülerin bu aşamadaki temel motivasyonudur. Bu kişiler çocukları temelde kendilerine getiri sağlayacak ticari bir ürün, mal olarak görürler ve çocuğun bedeninden istifade ederler. Bu kişiler çocukları ailelerinden zor kullanarak veya belirli bir ücret karşılığında satın alarak çocukların kendilerini savunamayacak durumda olmalarından faydalanarak onları sömürürler. Bu bireyler, genelde organize suç çeteleriyle veya küçük gruplar halinde çalışarak çocukları zorla istismara maruz bırakmaktadırlar (76).

Bağımlılık veya cinsel sapkınlıklarla hareket eden sömürücüler ise, çocukları cinsel tatmin aracı olarak gören ve kendi cinsel sapkınlıklarını ya da bağımlılıklarını tatmin etmek için çocukları sömüren bireylerdir. Bu sömürücüler, genellikle pornografi bağımlılığı, pedofili ya da diğer cinsel sapkınlıklar gibi psikoseksüel sorunlar nedeniyle çocukları cinsel sömürüye maruz bırakmaktadırlar. Bu tür bireyler, çocukların masumiyetini ve savunmasızlığını kendi fantezilerini gerçekleştirmek amacıyla kullanır ve çocukları bir nesne gibi görürler. Cinsel sapkınlıklar ya da cinsel bağımlılıklar, bu kişilerin çocuklar üzerindeki kontrolünü artırır ve istismarlarını

sürdürülebilir kılmak için çocukların fiziksel ve psikolojik zayıflıklarını kullanırlar (69).

Bu profil, pornografi bağımlılığı ve çocuk pornografisi takıntısı gibi eğilimlerle de sık sık ilişkilendirilir. Çocuk pornografisi, bu bireyler için hem kişisel cinsel tatmin hem de maddi kazanç sağlama aracı haline gelir. İnternette ya da yeraltı ağlarında çocuk pornografisi materyalleri üretmek ve dağıtmak, bu kişiler için iki yönlü bir kazanç sağlar. Bir yandan kendi cinsel sapkınlıklarını tatmin ederken, diğer yandan bu materyalleri pazarlayarak büyük gelirler elde ederler. Çocuk pornografisi sektörü, bu tür sömürücüler için çok kârlı bir alan olup, çocukların cinsel sömürsünden büyük finansal kazançlar sağlanır (68).

Manipülasyon, bu tür sömürücülerin en sık başvurduğu yöntemlerden biridir. Bu bireyler, çocukların güvenini kazanmak için manipülasyon tekniklerine başvurur ve genellikle onları hediyelerle, övgülerle ya da yalan vaatlerle kandırarak cinsel istismara zorlamaktadırlar. Çocuklar, özellikle duygusal olarak ihmal edilen ya da zayıf sosyal destek sistemlerine sahip olduklarında, bu manipülasyonlara karşı daha savunmasız hale gelmektedirler. Özellikle grooming (uşaklaştırma) mağduru çocuklar, bu profildeki sömürücülerin hedefindedir (67).

2.6.3 İnsan kaçakçıları

Çocukların cinsel sömürüye maruz bırakılmasında bir diğer önemli etken de hiç şüphesiz kaçakçılardır. Kaçakçıların sistematik bir şekilde hareket ettiği ve çeşitli yöntemlerle çocukları hedef aldığı bildirilmektedir (201).

Kaçakçılık faaliyetlerinde, genellikle ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin, çatışma ve savaş ortamlarının, doğal afetlerin ve aile içi istikrarsızlıkların çocukları savunmasız hale getirdiği ifade edilmektedir. Kaçakçılar tarafından bu savunmasızlık durumunun istismar edildiği ve çocukların kandırma, aldatma, zorla kaçırma veya ailelerinden koparılma yöntemleriyle kaçakçılık ağlarına dahil edildiği tespit

edilmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde ve yoksulluk içinde yaşayan çocukların daha büyük risk altında olduğu belirtilmektedir (201).

İnsan kaçakçılığı süreçlerinde, ulusal ve uluslararası düzeyde organize ağların rol oynadığı bildirilmektedir. Kaçakçılık ağlarının, çocukların kaçırılması, yasadışı yollarla taşınması, sahte kimlikler düzenlenmesi ve hedef bölgelere ulaştırılması gibi adımları kapsayan bir yapı içinde çalıştığı belirtilmektedir. Bu süreçte kaçakçıların, sınır güvenliğindeki zafiyetlerden ve yetersiz denetim mekanizmalarından yararlandıkları kaydedilmektedir. Ayrıca, kaçakçılık faaliyetlerinin, yasa dışı göç ve insan ticareti gibi diğer suçlarla sıkça ilişkilendirildiği de ifade edilmektedir (201, 202).

Teknolojinin ve özellikle dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması, insan kaçakçılarına yeni fırsatlar sunmaktadır. Çeşitli araştırmalarda, çocukların sosyal medya platformları aracılığıyla kolayca manipüle edilebildiği, sahte iş ilanları, eğitim fırsatları veya ekonomik kazanç vaatleriyle kandırılabilindiği rapor edilmektedir. Bu yöntemlerin, kaçakçılık süreçlerini hızlandırdığı ve kaçakçıların çocuklara erişimini kolaylaştırdığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, internet üzerinden pornografik içerik üretilmesi ve dağıtılması gibi suçların da bu bağlamda yaygınlaştığı bildirilmektedir (202). Kaçakçılar tarafından cinsel sömürüye maruz bırakılan çocukların, fiziksel, psikolojik ve sosyal düzeyde ciddi zararlar gördüğü ifade edilmektedir. Fiziksel travmaların yanı sıra, bu çocukların genellikle uzun vadeli psikolojik etkilerle mücadele ettiği, özgüven kaybı, depresyon, anksiyete bozuklukları, post-travmatik stres bozukluğu (PTSB) ve intihar eğilimleri gibi sorunlarla karşılaştığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, mağdur çocukların sosyal ilişkilerinde zorluk yaşadığı, eğitim ve kariyer hayatlarında engellerle karşılaştığı kaydedilmektedir (203).

Kaçakçılık süreçlerinde şiddet, tehdit ve baskının yaygın olduğu rapor edilmektedir. Çocukların kaçakçılık ağlarına dahil edilmesinden itibaren, genellikle zorla alıkonuldukları, fiziksel şiddete maruz bırakıldıkları ve kaçışlarının önlenmesi için psikolojik baskı altında tutuldukları bildirilmektedir. Bazı durumlarda, kaçakçılar

tarafından uyuşturucu bağımlılığına sürüklenen çocukların, bağımlılıklarının sömürüyü sürdürmek için bir araç olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (203).

2.6.4 Siber istismarcılar

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, bireylerin günlük aktiviteleri giderek dijital platformlara kaymıştır. Günümüzün sanal dünyasında, etkileşimde aktif olarak yer alan dijital platformların avantajları ve dezavantajları ön plana çıkmıştır (219). Bu dezavantajlardan birisi de hiç kuşkusuz, istismarın siber ortamlara aktarılmasıdır. Özellikle ebeveyn kontrolünden mahrum olan çocukların siber alemde maruz kaldığı tehlikeler, göz ardı edilemeyecek kadar tehlikelidir. Özellikle internet ortamında, normal hayata göre denetimin az olması, saldırganların kimliklerini kolay bir şekilde gizleyebilmesi ve sosyal medya uygulamalarını çocukların denetimsiz kullanması siber istismarın bu kadar yaygın olmasının sebeplerindendir (219, 77).

Yapılan araştırmalarda, siber istismar boyutunda özellikle kız çocuklarının daha fazla risk altında olduğu belirtilmiştir (231, 232). Bu noktada siber istismarcılar, sadece tek bir tıkla çocuklara müstehcen içerikli görüntüler gönderebilmektedir. İstismarın bu kadar kolay olduğu durumlarda, çocuğun cinsel sömürüsü de siber istismarcıların nazarında daha kolay olmaktadır (219). Siber istismarcılar, çocukları kandırmak ve manipüle etmek için sosyal medya, anlık mesajlaşma uygulamaları, çevrimiçi oyunlar ve forumlar gibi platformları kullanmaktadır. Bu süreç genellikle, çocukların duygusal güvenini kazanarak veya onları korkutarak cinsel içerikli görseller ve videolar elde etme amacını taşır. “Grooming” olarak adlandırılan bu süreçte, istismarcılar çocuklarla iletişim kurarak onların zayıf noktalarını hedef alır ve cinsel istismar için zemin hazırlar. “Uşaklaştırılmış” olan bu çocuklar, artık tamamen istismarcıların ağına düştüğünden dolayı sömürüye açık durumdadırlar ve istismarcı ne derse onu yapmak zorundadırlar. Durum böyle olduğunda da, istismarcılar tarafından çocuğun cinsel sömürüsü gerçekleştirilir (219).

Siber istismarın yaygın bir örneğı olan “sextortion” (cinsel içerikli şantaj), çocukların uygunsuz görüntülerini elde eden istismarcıların, bu materyalleri

kullanarak daha fazla görsel veya video talep etmesi ya da çocukları başka şekillerde manipüle etmesidir (228). Bu durum, mağdurlar üzerinde ciddi psikolojik ve duygusal etkiler bırakmakta, intihar eğilimleri veya uzun süreli travmalara yol açabilmektedir.

2.6.5 Genelev sahipleri

Çocukların genelevlerde çalıştırılması, genellikle insan kaçakçılığı ağlarıyla bağlantılı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu süreçte, çocuklar ya zorla kaçırılmakta ya da ailelerinin ekonomik zorlukları nedeniyle dolaylı bir şekilde bu sistemlere sürüklenmektedir. Bazı durumlarda, sahte iş vaatleri ya da daha iyi yaşam koşulları sunulacağına dair kandırılma yöntemleri kullanılmaktadır. Genelev sahipleri, bu çocukları cinsel hizmet sektörüne zorla dahil ederek hem fiziksel hem de psikolojik olarak istismar etmektedir (242).

Genelevlerde çocukların çalıştırılması, ciddi sağlık ve güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Çocuklar, sıklıkla şiddet, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, kötü hijyen koşulları ve psikolojik baskılarla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, bu ortamda çocukların kendi haklarını savunmaları ya da yardım istemeleri çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Genelev sahipleri tarafından fiziksel şiddet, tehdit ve korkutma gibi yöntemler kullanılmakta ve çocukların bu sistemden kaçmaları neredeyse imkansız hale getirilmektedir (242). Bu tür sömürü suçlarında, genelev sahiplerinin kazanç elde etmek amacıyla talep tarafını da yönlendirdiği ve organize suç ağlarıyla yakın işbirliği içinde olduğu gözlemlenmektedir. Çocukların cinsel sömürüsü, yalnızca bireysel mağdurlar üzerinde değil, aynı zamanda toplumlar üzerinde de yıkıcı etkiler yaratmaktadır. Bu durum, çocukların uzun vadeli fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları yaşamasına yol açarken, aynı zamanda toplumdaki eşitsizliklerin ve insan hakları ihlallerinin artmasına neden olmaktadır (76, 242).

2.6.6 Pedofililer

Tüm bu istismarcı profilleri arasında pedofililer en tehlikeli ve daha kapsayıcı grubu oluşturmaktadır. Nitekim pedofili tamamen çocuklara karşı cinsel haz duyan

kişilere denmektedir ve bu bireyler cinsel ihtiyaçlarını gidermek amacıyla çocukları kullandıkları için, çocuğun cinsel sömürsünde en aktif sömürücü rolünü üstlenmektedirler (234).

Çocuğun cinsel sömürsünü gerçekleştiren grupların tamamını pedofililer oluşturmaktadır. Durumsal ve tercihsel pedofililer olmak üzere iki alt başlığa ayrılrsa da temelde pedofili bireylerin, çocuklara cinsel sömürde bulunmasının ana nedeni çocukların savunmasızlığından faydalanmaktır (3).

Pedofililerin çocuğun cinsel sömürsünde bu denli etkili olmasının sebeplerinden birisi de, çocuk ticaret ağının en önemli halkasını oluşturmasıdır. Özellikle çocuk pornografisinin bu denli yaygınlaşmasındaki ana sebep, pedofililere hizmet etme gayretidir. Çocuk pornografisi, çocukların cinsel istismarı sonucunda üretilen görsel ve işitsel materyalleri içermekte ve bu materyaller, dünya genelinde büyük bir organize suç ağı tarafından pazarlanmaktadır. Bu tür materyaller, yalnızca bir çocuğun istismar edilmesiyle sınırlı kalmayıp, üretildikten sonra defalarca paylaşılması ve dağıtılması yoluyla mağdurların sürekli yeniden travmatize edilmesine neden olmaktadır (235). Çocuk pornografisinin ticareti, hem yerel hem de uluslararası düzeyde faaliyet gösteren suç örgütleri tarafından düzenlenmektedir. Bu örgütler, materyallerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi için karmaşık bir lojistik ağ oluşturmuş durumdadır (36, 99, 209).

Pedofililer, bu zincirin iki yönlü bir parçası olarak hem materyallerin talebini oluşturmakta hem de aktif bir şekilde suç ağlarına katılmaktadır. Talep tarafında yer alan pedofililer, bu materyalleri satın alarak suç örgütlerine ekonomik kazanç sağlamaktadır (209). Öte yandan, bazı pedofililer üretim sürecine doğrudan dahil olmakta ve çocukları cinsel istismara maruz bırakarak yeni materyallerin üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum, çocukların yalnızca bir kez değil, istismar edildiklerini gösteren içeriklerin tekrar tekrar paylaşılması ve tüketilmesi yoluyla sürekli mağdur edilmesine yol açmaktadır (239).

2.7 Mağdur Profilleri

Cinsel sömürü mağdurları, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan ağır travmalar yaşayan bireylerdir ve bu mağdurlar genellikle çocuklar, kadınlar ve mülteciler, engelliler gibi dezavantajlı gruplar gibi savunmasız kesimlerden oluşmaktadır.

Çocuklar, yaşlarının getirdiği bilgi ve deneyim eksikliği nedeniyle daha kolay manipüle edilmekte, cinsel sömürü, çocuk pornografisi ve insan kaçakçılığı gibi suçların hedefi haline gelmektedir (237). Kadınlar ise toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, ekonomik bağımlılık ve zorla evlendirme gibi durumlarla cinsel sömürüye maruz kalmakta, özellikle seks ticareti ve insan kaçakçılığı bağlamında sıklıkla istismar edilmektedir. Göçmenler, mülteciler ve yoksulluk içinde yaşayan bireyler gibi dezavantajlı gruplar da ekonomik ve sosyal baskılar nedeniyle bu tür istismara karşı daha savunmasızdır. Cinsel sömürü mağdurları genellikle özgüven kaybı, değersizlik hissi, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (PTSD) gibi psikolojik sorunlar yaşarken, bu durum sosyal ilişkilerini ve yaşam kalitelerini derinden etkileyerek uzun vadeli sonuçlara yol açmaktadır (223).

2.7.1 Kız çocukları

Kız çocukları, çocuğun cinsel sömürüsünde en savunmasız gruplar arasında yer almakta ve cinsel istismar mağdurları arasında orantısız bir şekilde temsil edilmektedir. Araştırmalar, cinsel sömürü vakalarında mağdurların büyük çoğunluğunun kız çocukları olduğunu göstermektedir. Özellikle 12-17 yaş aralığındaki kız çocukları, cinsel istismar suçlarına karşı en büyük risk grubunu oluşturur (235). Bu durum, hem biyolojik hem de toplumsal faktörlerle ilişkilendirilmektedir (235, 238). Failler tarafından kız çocuklarının daha savunmasız algılanması, suç oranlarını artıran önemli bir etkidir. Kız çocukları genellikle tanıdıkları kişiler tarafından istismar edilmektedir (240). Yapılan araştırmalar, faillerin büyük bir kısmının mağdurların aile bireyleri, öğretmenleri, komşuları veya arkadaş çevresinden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, faillerin mağdurla güven ilişkisi kurarak onları manipüle etmesine zemin hazırlamaktadır. Güven ilişkisi üzerinden manipülasyon, özellikle

“grooming” olarak bilinen süreçle gerçekleştirilir. Bu süreçte fail, çocuğun duygusal güvenini kazanarak onu sömürüye hazır hale getirir. Bu tür istismar, mağdurlar üzerinde ciddi ve uzun süreli psikolojik etkiler bırakır (219).

Teknolojinin gelişimiyle birlikte kız çocuklarının çevrimiçi cinsel sömürüye maruz kalma oranları da önemli ölçüde artmıştır. Sosyal medya, çevrimiçi oyunlar ve mesajlaşma uygulamaları gibi dijital platformlar, kız çocuklarının istismar edilme riskini artıran başlıca alanlar haline gelmiştir. Failler, bu platformlarda sahte kimlikler veya manipülatif taktikler kullanarak kız çocuklarını hedef almakta, rızaya dayalı olmayan cinsel içerikli görseller talep etmekte ve bu materyalleri şantaj aracı olarak kullanmaktadır (24, 236). “Sextortion” olarak bilinen bu şantaj türü, mağdurlar üzerinde yoğun bir psikolojik baskı yaratmaktadır (228). Kız çocuklarının cinsel sömürüye maruz kalma riskini artıran faktörler arasında aile içi şiddet, ebeveynlerin boşanması, ekonomik yoksunluk ve ebeveynlerin eksikliği gibi durumlar yer almaktadır (233). Ayrıca, kırsal bölgelerde veya eğitim olanaklarına erişimi sınırlı olan kız çocukları daha yüksek risk altındadır. Bu faktörler, kız çocuklarının failer tarafından daha kolay hedef alınmasına neden olmaktadır (240).

2.7.2 Mülteci çocuklar

Çocuğun cinsel sömürüsünde oldukça mağdur olan bir diğer grup ise mülteci çocuklardır. Mülteciler üzerine yapılan araştırmalarda; dağınık bir hayata ve özellikle ebeveynlerini kaybetmiş olan çocukların daha fazla istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (223).

Mülteci çocuklar, çocuğun cinsel sömürüsü açısından en savunmasız gruplardan birini oluşturur. Bu çocuklar, zorunlu göç, savaş, doğal afetler veya insan hakları ihlalleri gibi nedenlerle evlerini terk etmek zorunda kalmış, sosyal koruma ve güvenlik ağlarından yoksun bireylerdir. Mülteci çocukların yaşadığı fiziksel ve psikolojik travmalar, ekonomik zorluklar ve hukuki statülerinin belirsizliği, onları cinsel sömürüye karşı daha savunmasız hale getirmektedir (226, 227).

Mülteci çocuklar, insan kaçakçıları, organize suç ağları veya fırsatçı bireyler tarafından sıklıkla hedef alınmaktadır. Bu çocuklar, cinsel sömürü için fuhuşa zorlanmakta, çocuk pornografisi gibi suçlar için kullanılmakta veya rızaları dışında zorla evlendirilmektedir. İnsan kaçakçıları, özellikle savaş bölgelerinde veya göç sırasında çocukları kaçırmak onları cinsel sömürüye tabi tutmakta ya da ticari amaçlarla satmaktadır. Özellikle kamplarda ya da geçici barınma alanlarında yaşayan mülteci çocuklar, bu tür istismarlara karşı daha büyük risk altındadır (226, 227).

Temel haklarını koruyacak olan yasal mekanizmalara erişimden yoksun olan bu çocuklar, cinsel sömürünün tehlikelerine oldukça açık durumdadırlar. Birçok mülteci çocuk, yasal belgeleri olmaması nedeniyle resmi sistemler tarafından görünmez hale gelmekte ve bu durum, cinsel sömürüyü gerçekleştiren failerin cezasız kalmasına yol açmaktadır. Hukuki statülerinin belirsizliği ve ekonomik kaynakların yetersizliği, mülteci çocukları hayatta kalma mücadelesi verirken sömürüye açık hale getirmektedir (226, 227).

2.8 Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Dünya İstatistikleri

Birleşik Krallık'ta kıdemli polis memurlarının temsilci organı olan "Ulusal Polis Şefleri Konseyi" (NPCC) verilerine göre çocuğun cinsel sömürüsü oldukça dikkat çekmektedir. 2022 yılında yayımlanan rapora göre; çocuklara yönelik cinsel sömürü vakalarında 107.000 suç rapor edilmiştir; bu sayı, 2021'e göre %7,6'lık bir artışı ve son 10 yıla kıyasla yaklaşık dört katlık bir büyümeyi ifade etmektedir. Her ne kadar büyüme konusunda raporun korkunçluğu gözler önüne serilse de uzmanlar, hala bir çok vakanın büyük bir kısmının rapor edilmediğini ve gerçek sayıların çok daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Rapor edilen suçların %75'i çocuklara doğrudan işlenen cinsel saldırılarla ilgiliyken, %25'i çocukların müstehcen görüntülerinin çevrimiçi platformlarda üretilmesi veya paylaşılması gibi suçlardan oluşmaktadır. Çocuklar arası cinsel sömürü ise geçmişte istismar suçlarının üçte birini oluştururken, son verilere göre bu oran %52'ye yükselmiştir. Özellikle 10-17 yaş aralığındaki çocukların hem fail hem de mağdur olarak yer aldığı vakalarda artış gözlemlenmektedir ve bu vakalarda en yaygın yaş 14'tür. Bu durum, çocuklar arası

cinsel istismar vakalarının fiziksel ve çevrimiçi ortamda endişe verici bir şekilde büyüdüğünü göstermektedir. Bazı vakalar keşif davranışlarını içerse de, tecavüz gibi ağır suçlar da sıkça görülmektedir (220).

Aile içi cinsel sömürü ise, temas suçlarının %33'ünü oluşturmaktadır. Bu tür istismarın failleri genellikle ebeveynler ve kardeşlerdir, bu da aile ortamında gerçekleşen cinsel sömürünün çocuklar üzerinde daha derin travmalara neden olduğunu göstermektedir. Grup tabanlı cinsel sömürü ise tüm vakaların %5'ini oluşturmakta ve bu vakalar organize olmayan akran grupları arasında görüntü paylaşımından karmaşık organize suçlara kadar çeşitlilik göstermektedir. Cinsel sömürü faillerinin cinseiyet dağılımında ise faillerin %82'si erkeklerden oluşurken, mağdurların %79'u kız çocukları ve kadınlardan oluşmaktadır. Rapora göre erkek mağdurlar daha çok küçük yaş gruplarında ve çocukların müstehcen görüntülerinin paylaşılması gibi çevrimiçi suçlarda görülmektedir. Çevrimiçi cinsel istismar vakalarının artışı da %32 oranındadır ve bu oran; özellikle siber cinsel istismarın ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir (220).

Statistics Canada verilerine göre; 2014-2022 yılları arasında Kanada'da polise bildirilen çevrimiçi çocuklara yönelik cinsel suçlar ve çocuk pornografisi vakaları büyük bir artış göstermiştir. Bu süre zarfında 15,630 çevrimiçi cinsel suç ve 45,816 çocuk pornografisi olayı rapor edilmiştir. Çocuklara yönelik çevrimiçi cinsel sömürünün toplam oranı 2014'ten bu yana önemli ölçüde artmış ve 2022'de her 100.000 Kanadalı çocuk ve genç için 160 olay düzeyine ulaşmıştır. Bu oran, büyük ölçüde çocuk pornografisinin yaygınlığı ile ilişkilendirilmekte olup, çocuk pornografisi vakalarının oranı 100.000'de 125 olay olarak belirlenmiştir (248).

Çocuk pornografisiyle ilgili suçların detaylı bir analizi, bu olayların büyük çoğunluğunun (%72) pornografinin üretilmesi veya dağıtılmasından oluştuğunu, geri kalan %28'lik kısmının ise pornografiye erişim sağlama veya bu materyalleri bulundurma suçlarını kapsadığını ortaya koymaktadır. Çocuk pornografisi suçlarında son sekiz yılda %290'lık bir artış yaşanmıştır. Bu artış, teknolojinin kötüye

kullanımının ve çevrimiçi platformların bu tür suçlar için daha kolay erişilebilir hale gelmesinin doğrudan bir sonucudur (248).

Mağdur profiline bakıldığında ise, kız çocuklarının tüm suç türlerinde mağdurlar arasında orantısız şekilde temsil edildiği görülmektedir. Özellikle, polise bildirilen çevrimiçi çocuk cinsel istismarı suçlarında mağdurların çoğunluğunu 12-17 yaş arasındaki kız çocukları oluşturmaktadır ve bu yaş grubundaki mağdurlar tüm vakaların %71'ini kapsamaktadır (248).

Rızaya dayalı olmayan cinsel içerikli görüntülerin paylaşımı vakalarında ise hem mağdurların hem de faillerin büyük bir kısmı gençlerden oluşmaktadır. 2015-2022 yılları arasında bu tür suçların mağdurlarının %97'si 12-17 yaşları arasında olup, kız çocukları için medyan yaş 15, erkek çocukları için medyan yaş ise 14 olarak belirlenmiştir. Bu tür vakaların faillerinin %90'ı yine aynı yaş grubunda (12-17 yaş aralığında) yer almaktadır. Mağdurların %33'ünde, görüntülerin sıradan bir tanıdık (örneğin bir akran) tarafından diğer kişilerle paylaşıldığı tespit edilmiştir (248).

Çocuk pornografisi dışındaki çevrimiçi çocuk cinsel istismar vakalarının çözülme oranı ise %41 olarak belirlenmiştir. Vakalar, birden fazla ihlal içerdiğinde çözülme olasılığı daha yüksek olmuştur. Çözülen vakaların %74'ünde, bir zanlı hakkında suçlama yöneltilmiş veya suçlama önerilmiştir (248). 2023 yılında Internet Watch Foundation (IWF) tarafından yayımlanan son yıllık rapor ise, çevrimiçi çocuk cinsel istismarının son yıllarda dramatik bir şekilde arttığını gözler önüne sermektedir. 2022 yılında toplamda 255.588 URL'nin çocuklara yönelik cinsel istismar içeren görseller veya videolar barındırdığı doğrulanmıştır. Bu rakam, 2019'da rapor edilen 132.676 URL'den neredeyse iki katına çıkarak önemli bir artışı göstermektedir. Bu yükseliş, çevrimiçi çocuk güvenliği için kritik bir tehdit oluşturmaktadır (214).

Bu rapora göre artışın bir nedeni olarak, pandemi sırasında uygulanan karantinalar gösterilmektedir. Uzun süreli evde kalmalar ve çocukların çevrimiçi ortamda daha fazla zaman geçirmesi, onları suçlular tarafından manipüle edilmeye ve sömürülmeye daha açık hale getirmiştir. Çocuk güvenliği uzmanlarına göre, çevrimiçi geçirilen

sürenin artması, çocukların bu tür suç grupları tarafından bulunmasını ve manipüle edilmesini kolaylaştırmıştır. Bu gruplar, çocukları kendi cinsel istismar görüntülerini kaydetmeye zorlayarak bu materyallerin internette yayılmasına neden olmuştur (214).

Raporda öne çıkan bir diğer önemli bulgu, “grooming” içeriklerin artışıdır. 2019 yılında 38.424 olan bu tür içeriklerin sayısı, 2022’de 199.363’e yükselmiştir. Bu, çocukların evlerinde -genellikle yatak odalarında veya banyolarında- kaydedilen görüntülerin çevrimiçi ortamda paylaşılmasının ne kadar yaygın hale geldiğini göstermektedir (214).

2022 yılında aksiyon alınan toplam 255.571 web sayfasının %78’i (199.363 URL), “kendi kendine üretilen” içerik olarak değerlendirilmiştir. Bu oran, 2021’deki %72’lik seviyeden altı puanlık bir artış göstermiştir. Bu içeriklerde en sık görülen mağdurlar, 11-13 yaş aralığındaki kız çocuklarıdır (214).

Save the Children’in 2024 tarihli Global Girlhood Report: Fragile Futures raporu ise, çocuk evliliklerinin ülkelerin kırılganlığıyla doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Rapora göre, 32 milyon kız çocuğu, “son derece kırılgan” veya “kırılgan” olarak sınıflandırılan ve çocuk evliliği oranlarının yüksek olduğu ülkelerde yaşamaktadır. Bu ülkelerin ise çoğu Afrika’da yer almakta olup, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad ve Güney Sudan en kötü etkilenenler arasındadır. OECD’nin “son derece kırılgan” olarak tanımladığı 15 ülkede yaşayan kız çocuklarının, daha istikrarlı ülkelerdeki akranlarına göre 17 yaşından önce evlenme olasılığı iki kat fazladır ve çocuk evliliklerinin %10’u bu ülkelerde gerçekleşmektedir. Bu ülkelerde yaşayan kız çocuklarının dörtte biri, yani yaklaşık 558.000’i 18 yaşından önce doğum yapmakta ve çoğu, doğum sırasında eğitimli sağlık çalışanlarına erişememektedir, bu da ciddi sağlık risklerine yol açmaktadır (216).

2.9 Çocukun Cinsel Sömürüsünde Türkiye Verileri

Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği İMDAT'ın 2020 yılında yayımlamış olduğu “Türkiye Çocuk Evlilikleri Raporu”na göre, küçük yaşta evlendirilen çocukların sayısının oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Rapora göre; toplam 487.270 evlilikten 13.014'ü kız çocuklarının evliliği olup, bu oran %2,7'ye denk gelmektedir. Kız çocuklarının en çok evlendirildiği il %11,4 oranla Ağrı olurken, en düşük oran Tunceli'de kaydedilmiş ve bu ilde hiç kız çocuğu evlendirilmemiştir. 16-17 yaş grubundaki kız çocuklarının yalnızca %2,24'ü yaşlılarıyla evlenirken, %88'i kendilerinden 4 ila 33 yaş büyük erkeklerle evlendirilmiştir; bu gruptaki kız çocuklarının %50,51'i 20-24 yaş, %30,85'i ise 25-29 yaş grubundaki erkeklerle evlendirilmiştir. Özellikle 35 yaş ve üzerindeki erkeklerle evlendirilen 110 kız çocuğu, bu yaş farklarının ne kadar büyük bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Kız çocukları, aynı yaş grubundaki erkek çocuklara kıyasla 27 kat daha fazla evlendirilmektedir ve resmi istatistikler yalnızca 16-17 yaş grubunu kapsadığı için gerçek çocuk evliliği oranlarının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Mahkemeler aracılığıyla yaş büyütme uygulamaları da dikkat çekicidir; 2002-2013 yılları arasında 9.875 kız çocuğu yaşı büyütülerek evlendirilmiş, bu rakam erkek çocukları için yalnızca 362'de kalmıştır. 2019 yılında 16 yaşındaki çocuklar için evlenme izni talebiyle açılan 13.282 davanın %86'sının kabul edilmesi, çocuk evliliklerini kolaylaştıran yasal mekanizmaların varlığını göstermektedir (215).

Derneğin, çocuk evliliklerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu saha çalışmasının sonuçlarına göre; katılımcıların %81,8'i çocuk evliliğini 18 yaş ve altı olarak nitelendirirken, %18,2'si bu eşiği daha düşük yaşlara indirmiş ve hatta bazı katılımcılar yalnızca 12 yaş altını çocuk evliliği olarak değerlendirmiştir. Çocuk evliliklerinin en yaygın olduğu bölgelerden gelen katılımcıların %81'i memleketlerindeki çocuk evliliklerinin yaygınlığını fark etmemiş ya da bu konuda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %20'si, kızlarının 18 yaşından önce evlenmesine izin verebileceğini ya da bu konuda çekimser kaldığını belirtirken, kadın katılımcılar arasında bu oran %21'dir. Ayrıca, %27'lik bir kesim kız çocuklarının evlenmek için

gerekli fiziki özelliklere sahip olduğunu düşünmekte veya bu konuda kararsız kalmaktadır. Toplumun %21'i sevgi ve rızanın olduğu durumlarda erken evliliklerin sorun teşkil etmediğini düşünürken, %9,19'u başlık parasını kültürel bir değer olarak görüp bir sorun olarak değerlendirmemektedir (215).

2.10 Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Psikolojik Etkileri

Cinsel sömürü mağduru olan çocukların yaşadığı sorunlardan en önemlisi psikolojik sorunlardır. Bu psikolojik sorunlar zamanla çocuğun mental sağlığının çökmesine sebep olmakta ve bu sürecin sonunda da çocuğun intiharıyla sonuçlanmaktadır. Başlı başına çocukta travma gerçekleşmesine sebep olan bu durum çeşitli psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vermektedir.

2.10.1 Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB)

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), cinsel sömürü mağduru çocuklarda yaygın olarak görülen ve uzun vadeli etkileri olan ciddi bir psikolojik rahatsızlıktır. TSSB, mağdurun yaşadığı travmatik olayı zihninde sürekli olarak tekrar yaşaması, kabuslar ve “flashback”lerle kendini göstermekte, bu durum mağdurların güvende hissetmemesine ve yoğun kaygılar yaşamasına neden olmaktadır (222). Çocuklar, travmayı hatırlatan uyarlardan kaçınma eğilimi gösterir ve bu durum sosyal izolasyona yol açabilmektedir. TSSB'nin belirtileri arasında duygusal yalıtım, özgüven kaybı, odaklanma güçlüğü ve sürekli tetikte olma hali bulunmaktadır. Bu rahatsızlık, çocuğun akademik başarısını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilerken, uzun vadede depresyon, anksiyete, madde bağımlılığı ve ilişki sorunları gibi ciddi sonuçlara yol açabilir. Fiziksel sağlık da bu süreçten etkilenmekte; uyku bozuklukları, iştah kaybı ve bağışıklık sisteminin zayıflaması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (201, 214, 222).

TSSB, aynı zamanda mağdur çocukların zihinsel ve duygusal işleyişinde ciddi bozulmalara neden olmaktadır. Travma sonrası çocuklar genellikle kendilerini suçlama eğilimi gösterir ve “Bu benim hatam,” ya da “Keşke engel olabilseydim,” gibi

düşüncelerle kendilerini sürekli eleştirirler. Bu durum da çocuğun özgüvenini ve kendine olan saygısını zedeleyerek, kendilik algısında ciddi sorunlara neden olmaktadır. Özellikle kendilerini değersiz, kirli ya da sevgiye layık olmayan bireyler olarak algılamaları, çocukluk ve ergenlik döneminde ilişkiler kurma kapasitelerini ciddi ölçüde sınırlamaktadır. Çocuklar, bu suçluluk ve utanç duygularının bir sonucu olarak başkalarına güven duymakta zorlanabilir ve sosyal ilişkilerden kaçınabilirler.

TSSB'nin fiziksel sağlık üzerindeki etkileri de göz ardı edilemez. Kronik stres, bağışıklık sisteminin zayıflamasına neden olurken, mağdurlar sıklıkla uyku bozuklukları, baş ağrıları, mide rahatsızlıkları ve kronik yorgunluk gibi sorunlarla mücadele etmek zorunda kalır. Bunların yanında çocukların akademik hayatlarında yaşayacakları performans düşüklüğü ise çocukların ileriye yönelik hayatlarını olumsuz etkilemektedir (217, 218).

Bu bozukluğun uzun vadeli sonuçları ise oldukça yıkıcı olabilmektedir. Tedavi edilmediği durumlarda TSSB, yetişkinlikte devam ederek bireyde depresyon, anksiyete bozuklukları, madde bağımlılığı ve sağlıksız başa çıkma mekanizmalarının gelişmesine neden olma riskine sahiptir (217).

2.10.2 Depresyon

Depresyon temelde bireyin günlük yaşamını, duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını olumsuz etkileyen, yaygın bir ruhsal bozukluktur (214). Bu durum özellikle çocuklarda meydana geldiğinde, etkileri daha da yıkıcı olmaktadır. Çocuğun cinsel sömürüsü, mağdur çocuklarda derin ve uzun süreli depresyon belirtilerinin ortaya çıkmasına neden olan ciddi bir travma olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, çocukların yaşadıkları olayı içselleştirmesi ve kendilerini suçlama eğilimi göstermesi ile başlamaktadır. Suçluluk, utanç ve değersizlik duyguları sıkça görülmekte ve bu duygular, çocuğun kendisini yaşananlardan sorumlu hissetmesine yol açmaktadır. Çocukların özgüveninde ciddi bir zedelenme yaşanmakta ve kendilik algılarında bozulmalar görülmektedir; bu, mağdurun kendisini “kirlenmiş”, “değersiz” veya “sevilmeye layık olmayan” biri olarak algılaması ile sonuçlanmaktadır. Depresyon,

sıklıkla sürekli üzüntü, yoğun bir çaresizlik hissi, ilgi kaybı, sosyal izolasyon, uyku düzeninde bozulmalar ve enerji kaybı gibi belirtilerle kendini göstermektedir (214).

Sosyal ilişkilerde yaşanan kopukluklar ve akademik performanstaki düşüşler, depresyonun etkileri arasında yer almakta ve çocuğun eğitim hayatını olumsuz etkilemektedir (211).

Fiziksel belirtiler de bu duruma eşlik etmekte; kronik yorgunluk, bağışıklık sisteminde zayıflama ve sıkça baş gösteren psikosomatik şikayetler (örneğin baş ağrısı ve mide rahatsızlıkları) mağdurlar arasında yaygın olarak görülmektedir. Cinsel sömürüye maruz kalan çocuklarda sosyal çevreden uzaklaşma ve yalnızlık hissi güçlenmekte; bu durum, çocuğun kendini ifade etmesini ve yardım talebinde bulunmasını zorlaştırmaktadır. Uzun vadede depresyon, mağdurlarda anksiyete, madde bağımlılığı, sağlıksız başa çıkma mekanizmaları ve intihar eğilimleri gibi daha ciddi sonuçlara yol açabilmektedir. Çocukluk döneminde başlayan bu travmanın etkileri, tedavi edilmediğinde yetişkinlikte de devam etmekte; mağdur bireylerin sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasını ve işlevselliklerini sürdürmesini engellemektedir (208, 211).

2.10.3 Anksiyete bozukluğu

Temelde Cinsel sömürü, mağdur çocuklarda güven duygusunu zedeleyerek yaygın anksiyete bozukluklarına yol açmakta ve bu durum çocuğun psikolojik, sosyal ve fiziksel sağlığını derinden etkilemektedir. Anksiyete, sürekli kaygı, korku, kaçınma davranışları, uyku bozuklukları, psikosomatik şikayetler ve sosyal izolasyon gibi belirtilerle kendini göstermekte, çocuğun hem günlük yaşamını hem de akademik performansını olumsuz etkilemektedir. Mağdurlar, travmayı hatırlatan durumlarda aşırı tetikte olma hali sergilerken, güven kaybı nedeniyle sosyal ilişkilerden kaçınma eğilimindedir. Uzun vadede bu durum kronik anksiyete, sosyal izolasyon, madde bağımlılığı, sağlıksız başa çıkma mekanizmaları ve ilişki sorunlarına yol açabilir (218).

2.11 Cinsel Sömürü ve Adli Bilimler Boyutu

Çocuğun cinsel sömürüsü; yalnızca bireysel bir travma değil, aynı zamanda hukuki ve bilimsel bir inceleme gerektiren karmaşık bir sorundur. Multidisipliner bir çalışma alanı olan adli bilimler ise bu sorunları incelemek ve çözümler geliştirmek adına çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Cinsel sömürü bu bağlamda çeşitli adli bilimler alt başlıklarıyla birlikte incelenmektedir.

2.11.1 DNA analizi boyutu

DNA analizi, çocuğun cinsel sömürüsü vakalarında adli bilimlerin en önemli araçlarından biri olup, suçun aydınlatılması, failin kimliklendirilmesi ve mağdurun korunmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu tür vakalarda çocuğun vücudundan, kıyafetlerinden veya olay yerinden alınan biyolojik örnekler (sperm, tükürük, kan vb.), failin kimliğinin kesin olarak belirlenmesini sağlar ve olayla bağlantısının kurulmasında somut delil sunar (19, 212).

Adli DNA analizleri bu nedenle, mağdurun sekonder travma yaşamaması için özenle yürütülmeli; deliller steril koşullarda toplanarak uluslararası standartlara uygun şekilde saklanmalıdır. DNA profilleri, ulusal ve uluslararası veri tabanlarında karşılaştırılarak tekrarlayan suçların çözümüne katkı sağlar ve failin suç geçmişini aydınlatır. Özellikle çevrimiçi cinsel sömürü vakalarında, dijital delillerle birlikte biyolojik materyallerin analizi yapılmakta, böylece çevrimiçi platformlarda işlenen suçların fiziksel dünyadaki bağlantıları tespit edilebilmektedir (212).

2.11.2 Dijital adli bilimler boyutu

Dijital adli bilimler, çocuğun cinsel sömürüsü vakalarının çevrimiçi ortamda delillendirilmesi ve çözülmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Çocuk pornografisi üretimi, paylaşımı, çevrimiçi grooming (çocukların manipüle edilerek istismara yönlendirilmesi) ve karanlık ağda (dark web) yürütülen suçların tespiti gibi geniş bir

suç yelpazesini kapsayan bu alanda, dijital cihazlardan elde edilen veriler suçun boyutunu ortaya koymak için incelenmektedir (77, 83, 207, 211).

Bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve bulut depolama gibi dijital araçlarda yer alan görüntüler, videolar, mesajlaşma kayıtları ve internet geçmişi detaylı bir şekilde analiz edilmektedir. Özellikle çocuk pornografisinin yaygın olarak paylaşıldığı karanlık ağda, şifrelenmiş iletişim ve anonimlik araçları üzerinden faillerin izlerini sürmek için IP adresleri, dijital ayak izleri ve ağ bağlantıları incelenmektedir. Şifreleme teknolojileriyle gizlenmiş veya silinmiş veriler, özel yazılımlar kullanılarak kurtarılmakta ve faillerin kimlikleri uluslararası DNA ve suç veri tabanlarıyla eşleştirilerek tespit edilmektedir. Suçun kapsamını belirlemek için metadata analiziyle içeriklerin oluşturulma tarihi, kaynak bilgileri ve kullanılan cihazlar gibi detaylar değerlendirilmektedir. Dijital adli bilimler, sadece suçun fiziksel ve çevrimiçi bağlantılarını ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda faillerin sosyal ağlarını çözümleyerek daha büyük suç organizasyonlarının izini sürmeyi mümkün kılar. Ancak şifreleme, anonimlik ve uluslararası iş birliği eksikliği gibi zorluklar süreçte engel oluşturabilmektedir.

2.11.3 Adli psikoloji boyutu

Çocuğun cinsel sömürüsü vakalarında adli psikoloji, mağdur çocukların travmalarının değerlendirilmesi, ifadelerinin alınması, faillerin psikolojik profillerinin oluşturulması ve hukuki süreçte bilimsel kanıt sunulması gibi kritik görevler üstlenir. Mağdurların yaşadığı travmalar, depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik etkilerle kendini gösterebilir ve bu durum adli psikologlar tarafından kapsamlı değerlendirme araçlarıyla incelenir. Çocuğun ifadesinin alınması sırasında, travmanın yeniden yaşatılmaması için yaşına uygun, çocuk dostu bir dil ve ortam kullanılarak dikkatli bir süreç izlenir (208).

Faillerin psikolojik profilleri, suçun motivasyonlarını anlamak, tekrar suç işleme olasılığını değerlendirmek ve rehabilitasyon süreçlerini planlamak için adli

psikologlar tarafından detaylı olarak analiz edilir ve bu analizler pedofili, antisosyal kişilik bozukluğu gibi psikopatolojik tanıları içerebilir (208).

Adli psikologlar, aynı zamanda mağdurların travmayı işleyebilmesi için bireysel psikoterapi, grup terapisi ve aile desteği gibi yöntemlerle rehabilitasyon sürecine katkıda bulunur. Travma odaklı bilişsel davranışçı terapi (TBDT) ve yaratıcı yaklaşımlar (sanat veya oyun terapisi) bu süreçte sıklıkla kullanılır (207). Mahkemeye sunulan bilimsel raporlar, mağdurun yaşadığı psikolojik etkileri ve failin psikolojik durumunu ortaya koyarak adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (202).

2.11.4 Adli tıp raporu

Adli tıp raporu, çocuğun cinsel sömürüsü vakalarında mağdurun yaşadığı fiziksel, cinsel ve psikolojik travmanın bilimsel olarak belgelenmesi ve suçun boyutunun somut delillerle desteklenmesi açısından hayati bir rol oynamaktadır. Bu rapor, mağdurun fiziksel muayenesi sırasında travmanın izlerinin tespit edilmesi, vücut sıvılarından alınan örneklerle DNA analizi yapılması ve olayın faille bağlantısının kurulması gibi aşamaları kapsar (197). Ayrıca, mağdurun yaşadığı psikolojik etkiler, depresyon, anksiyete veya travma sonrası stres bozukluğu gibi semptomlar detaylı bir şekilde değerlendirilerek rapora dahil edilir (205).

Adli tıp uzmanları, elde edilen delillerin steril ve güvenli bir şekilde toplanması, etik kurallara uygun hareket edilmesi ve çocuğun yeniden travmatize olmamasına özen göstererek süreci yürütür. Hazırlanan rapor, mahkemelerde suçun aydınlatılması, failin kimliklendirilmesi ve mağdurun korunması için kritik bir delil olarak sunulur. Çocuk dostu bir yaklaşımla hazırlanan bu raporlar, hem adaletin sağlanması hem de mağdur çocukların uzun vadeli rehabilitasyonu için temel bir kaynak oluşturur ve cinsel sömürüyle mücadelede önemli bir araç olarak görülmektedir (205).

2.11.4.1 Cinsel saldırı raporu

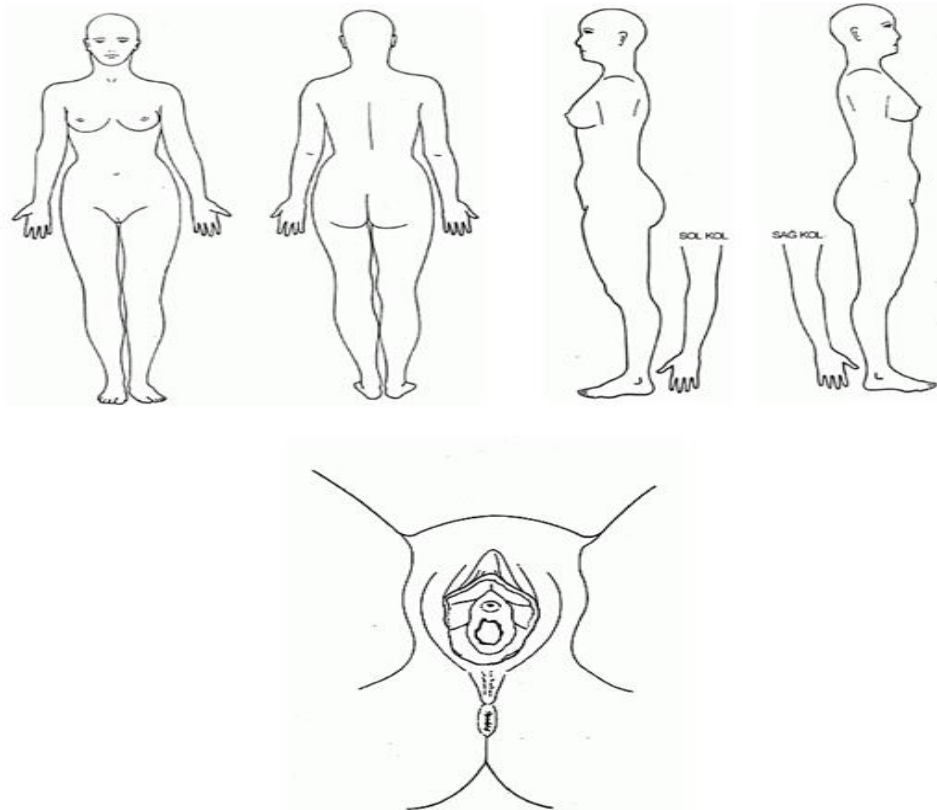
Cinsel saldırı olgularında adli muayenenin üç temel amacı; mağdura karşı fiziksel şiddet uygulanıp uygulanmadığını tespit etmek, cinsel ilişkinin gerçekleşip gerçekleşmediğini, derecesini ve sonuçlarını belirlemek ile bulgular aracılığıyla saldırganın kimliğini saptamaktır (4).

Bu süreçte en önemli stratejilerden biri etkin belgelemedir. Mağdurun ilişkiye onay verip vermediği adli olarak değerlendirilirken kişinin kendi talebiyle adli rapor yazılmasa da, reşit bireylerin bilgilendirme hakkı kapsamında başvuruları değerlendirilebilir. Bir cinsel saldırıdan sonra sağlık kurumuna başvurulması durumunda muayene titizlikle yapılmalı, bulgular hızla not edilerek savcılığa ya da hastane polisine bildirilmelidir. Cinsel saldırının mağdurda fiziksel ve emosyonel ciddi travma yarattığı unutulmamalı, bu travmanın polis soruşturması, muayene, savcılık ve mahkeme aşamalarında tekrarlanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yanlış veya uygunsuz yaklaşımlar “ikincil travma” olarak tanımlanan ek travmalara neden olabileceğinden, hekim mağdura saygılı ve sevecen bir tavırla yaklaşmalı, görüşme ve muayene detaylarını açıklamalı ve bilimsel terminoloji kullanarak hassasiyetle hareket etmelidir (217, 219, 220).

Cinsel saldırı muayenesi bir çocuk için yapılacaksa, çocuğun yanında ebeveyni yahut bir velisiyle birlikte yapılır. Burada hymen ve çevresi yara, yırtık, ekimoz veya ödem tespiti maksadıyla değerlendirilmektedir. Fiili livatanın gerçekleştiği durumlarda ise perianal incelemeler yapılarak; çocuğun kalçası, baldırı ve anüs çevresinde incelemeler yapılır (220).

CİNSEL SALDIRI MUAYENE RAPORU (Kadınlar için)

Muayene edilenin adı soyadı : _____ Rapor tarihi ve no : ____/____/____

The diagram consists of five line drawings. The top row has four drawings of a female body from different perspectives: front, back, left side, and right side. The bottom drawing is a detailed anatomical diagram of the female genital area, showing the vulva and surrounding skin. Each drawing is intended for marking lesions.

Resim 1. Cinsel saldırı muayene raporunda kadınlar için lezyonların işaretlenmesi adına kullanılan diyagram

2.12 Türkiye’de Çocuğun Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Çalışmalar Yapan Kurumlar

2.12.1 Aile ve sosyal politikalar bakanlığı

Türkiye’de çocuğun cinsel sömürsünü engellemeye yönelik somut adımlar öncelikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından atılmaktadır. Bu kapsamda çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunması amacıyla çeşitli önleyici ve koruyucu hizmetler sunmaktadır. Bu çalışmalar şunlardır:

Çocuk izlem merkezi (ÇİM): Cinsel istismara uğramış veya uğrama şüphesi bulunan çocukların ifade alma, adli muayene ve diğer işlemlerinin tek merkezde

yapılması amacıyla Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler bünyesinde kurulmuştur. Bu merkezlerde, çocuğun ve ailenin kimlik bilgileri gizlilik esasına göre korunmakta ve çocuğun bedensel ile ruhsal sağlığı açısından destek hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı'ndan uzman personel de bu merkezlerde görev yapmaktadır (230).

Çocuk destek merkezleri: Suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta yaşayan, gebelik, madde bağımlılığı gibi durumlarla karşı karşıya kalan çocuklara yönelik hizmet veren Çocuk Destek Merkezleri, çocukların temel gereksinimlerini karşılamakta ve fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmektedir. Bu merkezlerde, çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan örselenme veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla Anka Çocuk Destek Programı uygulanmaktadır (230).

Yasal düzenlemeler ve politikalar: Çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunmasına yönelik yasal düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması için ilgili kurumlarla iş birliği yapılmakta ve çocuk haklarının korunmasına yönelik strateji belgeleri hazırlanmaktadır. Örneğin, 2023-2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı bu alandaki politikaların belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (230).

ALO 183: Şiddetle mücadele hattıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olan bu hat, şiddeti bildirme ve yardım isteme amaçlı hizmet etmektedir. Herhangi bir istismara veya şiddete maruz kalan bireyler bu hat üzerinden yetkililere ulaşabilmektedirler (230).

2.12.2 İçişleri bakanlığı

Jandarma ve polis gibi temel asayiş ekiplerinin bağlı olduğu İçişleri Bakanlığı bünyesinde de çocuğun cinsel sömürsünü engellemeye yönelik çeşitli müdahale programları geliştirilmektedir. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır

Siber suçlarla mücadele: Özellikle çocuklara yönelik her türlü siber istismarı engellemeye yönelik çalışmalar yürüten birimdir. İnternet aracılığıyla çocuklar üzerine uygulanan istismarı tespit etme ve failleri yakalamak adına gerekli işlemleri ve çalışmaları yürüten ekiptir. Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet etmektedir (231).

Okul ve kamusal alanlarda güvenlik denetimi: Çocukların oldukça kalabalık olduğu ortamlarda (okul, kreş vb.) polis ekiplerinin sık devriye gezmesi ve mobil polis ekiplerinin özellikle okul çıkışlarına kadar nöbet tutması, çocukların herhangi bir istismar veya şiddet riskine karşın Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde verilen bir çocukları koruma hizmetidir (231).

3 GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın modelini, araştırmanın evrenini ve örneklemini, araştırmada kullanılan yöntemi içermektedir.

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında kurum bakımında bulunan çocuklar ve kurum çalışanlarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı, içeriği, gönüllülük esasları ve gizlilik hakları sözlü ve yazılı olarak açıklanmıştır. Çocuk katılımcıların görüşmelerine başlamadan önce kurum onayı ve bakım sorumlularının yazılı izni alınmış, ayrıca çocukların gönüllü katılımı ve istedikleri zaman çekilebilme hakları açıkça belirtilmiştir.

Tüm görüşmeler anonimleştirilmiş, kimlik bilgileri gizlenmiş ve elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılmıştır. Katılımcıların ifadeleri kodlanarak aktarılmış ve etik gizlilik esaslarına uygun olarak değerlendirilmiştir.

Cinsel sömürüye maruz kaldığı için çocuk esirgeme kurumuna yerleştirilen 13-18 yaş arasındaki kız çocuklarının kurum içinde ve kurum dışında yaşadıkları süreci incelemek ve cinsel sömürünün çocuklar üzerindeki psikolojik etkilerini incelemek adına gerçekleştirilen bu çalışmada, koruma altına alınmış ve sonrasında ailelerine teslim edilmiş 13-18 yaş arasındaki 5 kız çocuğuyla ve çocukların kurum içerisinde aldıkları profesyonel desteği de kurum çalışanları perspektifinden değerlendirmek adına derinlemesine mülakat yöntemi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yalnızca demografik bilgileri araştırmada kullanılmak üzere alınmış, diğer tüm bilgileri tamamen gizli tutulmuştur. Yalnızca çocukları belirtmek adına Ç-1, Ç-2, Ç-3, Ç-4 ve Ç-5 şeklinde kodlanmıştır. Araştırma tamamen katılımcıların kontrolünde devam etmiş olup, araştırmada belirtilmesini istedikleri bilgiler özellikle not alınmış, paylaşılmasını istemedikleri bilgiler de imha edilmiştir. Çocuklara sorulan sorular; çocukların mahremiyet algısını değerlendirmek, kurum sonrası ve öncesi arasındaki farklılıkları değerlendirmek ve kurum içerisindeki güven seviyesini çocukların nasıl

değerlendirdiğini tespit etmeye yöneliktir. Ayrıca çocukların ikincil travma (sekonder travmatizasyon) yaşamaması adına, soruların çocukları etkilememesi için profesyoneller eşliğinde hazırlanmış, etik kurul onayı alınarak hazırlanmıştır.

Kurum çalışanlarına yöneltilen sorularda ise, çocukların genelde yurda geliş nedenlerini değerlendirmek, alanda ne kadar tecrübe sahibi olduklarını ve bu tecrübeleri çocuklara nasıl ve ne kadar verimli aktarabildiklerini tespit edebilmek, vakadan yurda kadar olan süreçte çocukların neler yaşadıklarını ve kurum içerisindeki prosedürün nasıl işlediğini, çocukların yetişkinliğe kadar olan süreçte yaşadıkları ve kurum sistemine ve henüz koruma altına alınmamış ancak dışarıda mağdur olan çocuklara yönelik güncel yorumlarını tespit etmeye yöneliktir.

Araştırma, belirli bir sosyal hizmet kurumuna ve orada yaşayan/görev yapan bireylere odaklandığından dolayı **durum çalışması (case study)** deseni kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu desen, sosyal olguların bağlamsal, çok yönlü ve ayrıntılı bir biçimde incelenmesine olanak tanımaktadır.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan çocuk esirgeme kurumunda koruma altında bulunan 13-18 yaş aralığındaki kız çocukları ve bu kurumda çalışan görevliler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi evrenin parçası seçilerek gerçekleştirilen kartopu örnekleme (snowball sampling) yöntemi kullanılarak ulaşılan 5 çocuk ve 5 çalışan olmak üzere toplam 10 kişi olmuştur.

3.3 Demografik Değişken

Demografik değişken; cinsiyet, yaş, kültürel yapı, eğitim durumu, kuruma geliş süresi gibi pek çok faktör demografik değişkenler başlığı altında incelenmektedir. Nitel araştırmaların bağlam odaklı yapısı gereği, katılımcıların yaş, cinsiyet, görev süresi, görev pozisyonu gibi demografik özellikleri de analiz sürecinde dikkate

alınmıştır. Bu özellikler, elde edilen görüşlerin yorumlanmasında anlamlı farklılıkları ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, devlet koruması altındaki çocukların kurum sürecinde yaşadıkları deneyimleri ve bu sürece dair kurum personelinin gözlemlerini derinlemesine inceleyebilmek amacıyla nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırma sürecinde başlıca veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Formdan elde edilen cevaplar MAXQDA analiz programıyla analiz edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmanın amaç ve sorularına uygun olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış ve hem çocuklara hem de kurum personeline yönelik iki ayrı versiyonu oluşturulmuştur. Sorular, önceden belirlenmiş temel temalar çerçevesinde hazırlanmakla birlikte, katılımcıların kendi ifadeleriyle düşüncelerini serbestçe aktarabilecekleri şekilde açık uçlu olarak tasarlanmıştır. Bu yaklaşım, katılımcıların duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini ayrıntılı olarak ifade etmelerine imkân tanımış ve verilerin derinliğini artırmıştır.

Görüşme formları, çocuklar ve kurum görevlileri için farklı temalara odaklanacak şekilde yapılandırılmıştır. Çocuklara yönelik sorular, kuruma geliş süreçleri, kurum içi yaşam deneyimleri, psikososyal destek mekanizmaları, akran ilişkileri ve gelecek beklentileri gibi temaları içerirken; kurum personeline yönelik sorular ise çocukların kurum içindeki genel profilleri, psikososyal gözlemler, müdahale stratejileri, kurumun işleyişi, hizmet sunumu ve yetişkinliğe geçiş sürecine dair değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Görüşmeler sırasında veri kaydı için ses kayıt cihazı kullanılmış; katılımcının izni alınamayan durumlarda ise detaylı notlar tutulmuştur. Görüşmelerin tamamı yüz yüze, bireysel olarak ve uygun bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde gizliliğe, gönüllülüğe ve etik ilkelere azami özen gösterilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formlarına ek olarak, araştırmacı tarafından sürece ilişkin gözlemsel notlar da alınmıştır. Görüşme ortamındaki duygu durumu, beden dili, iletişim tarzı gibi sözel olmayan ifadeler de veri analizinde dikkate alınmıştır. Bu sayede yalnızca metin üzerinden değil, bağlamsal göstergeler üzerinden de anlamlandırma yapılması hedeflenmiştir.

Bu kapsamda, araştırmanın veri toplama araçları hem içeriksel hem de bağlamsal düzeyde çok boyutlu veri elde edilmesine olanak sağlamış, çalışmanın derinliğini ve güvenilirliğini artırmıştır.

3.5 Hipotezler

- Hipotez 1: Zayıf aile yapısı, çocuğun cinsel sömürsünün önemli bir faktörüdür.
- Hipotez 2: Tüm çevresi tarafından duygusal ihmal ve güvensizlik deneyimi yaşayan çocuklar, kurum bakımına alındıktan sonra da sosyal ilişkilerde güven kurmakta güçlük çekmektedir.
- Hipotez 3: Aile içi ihmal ve duygusal yoksunluk yaşayan çocuklar, dış çevrede aidiyet ve değer görme ihtiyacıyla ilişkiler kurmakta; bu durum sömürü riskini artırmaktadır.
- Hipotez 4: Kurum içerisinde, koruma altına alınan çocuklara yönelik sosyal faaliyetlerin artırılması, çocukların psikolojik sağlığını iyileştirmede önemli bir faktördür.
- Hipotez 5: Multidisipliner çalışma grubu olan adli bilimlerin alanlarından olan psikologların, çocuk esirgeme kurumlarında aktif olarak rol almasının çocuklar üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

4 BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanmış olan verilerin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde tanımlayıcı istatistikler yer alırken, ikinci bölümünde ise hipotezle ilgili değerlendirilen analiz sonuçları yer almaktadır.

4.1 Katılımcı Profilleri

Aşağıda yer alan Tablo 1’de araştırmadaki çocuk katılımcıların genel demografik bilgileri (yaş, uyruk vb.) sunulmuştur. Mülakatta görüşülen çocukların tamamı kız çocuğu olup (%100); bir çocuk 17 yaşında (%20), iki çocuk 14 yaşında (%40), bir çocuk 16 yaşında (%20) ve bir çocuk da 13 yaşındadır (%20). Katılımcıların koruma altına alınmasının temel nedeni, hepsinin fuhuşta kullanılmak amacıyla cinsel sömürüye maruz kalmış olmasıdır. Bu çocuklardan yalnızca 17 ve 16 yaşındakilerin bazı zamanlarda uyuşturucu aldıkları, ancak bir bağımlılık geliştirmedikleri katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Çocukların yurda geliş süreleri ve sömürücü profiline kim olduğu da yine Tablo 1’de belirtilmiştir. Mülakata alınan kurum çalışanlarının meslekleri ise ‘psikolog, sosyal hizmet uzmanı, bakım personeli (gece annesi /bakıcı anne), kurum müdürü ve rehberlik uzmanı şeklindedir. Bu görevliler kurumlarda asgari 5 yıl tecrübe sahibidirler.

Tablo 1. Araştırma örneklemindeki çocukların genel bilgileri

Yaş	Kuruma Geliş Nedeni	Sömürücü Profili
13	Fuhuş Mağduru	Erkek Arkadaş
14	Fuhuş Mağduru	Baba&Babaanne
16	Fuhuş Mağduru	Amca
15	Fuhuş Mağduru	Baba
16	Fuhuş Mağduru	Baba

Aşağıda yer alan Tablo 2’de ise kurum çalışanlarının kurum içerisindeki görevleri ve kurumda ne kadar süredir tecrübe sahibi olduklarını belirten tablo bulunmaktadır.

Tablo 2. Araştırma örnekleminde kurum görevlilerinin genel bilgileri

Yaş	Görevi	Tecrübe Süresi (Yıl)
28	Psikolog	5
37	Sosyal Hizmet Uzmanı	13
41	Kurum Müdürü	9
48	Bakım Personeli	21
30	Rehberlik Uzmanı (PDR)	6

4.2 Tanımlayıcı Analizler

4.2.1 Çocukların yanıt temaları

Bu bölümde, kurum bakımına alınmış beş çocukla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen nitel veriler “tanımlayıcı analiz” yöntemiyle değerlendirilmiştir. Görüşmeler, önceden belirlenmiş tematik bir çerçevede doğrultusunda analiz edilmiş, çocukların yaşadıkları deneyimler, duyguları, ilişkileri ve algıları detaylı olarak anlamlandırılmıştır. Her tema altında çocuk ifadelerine geniş bir biçimde yer verilmiş, analiz derinlemesine yorumlarla desteklenmiştir.

4.2.1.1 Tema-1: benlik algısı ve kimlik

Çocukların kendilerini tanımlama biçimleri, onların geçmişte yaşadıkları travmalarla, kuruma yerleştirilmeleriyle ve sosyal ilişkileriyle doğrudan bağlantılıdır. Röportajlar, çocukların kimlik gelişiminde yaşadıkları kırılmaları, aidiyet arayışlarını ve kendi benliklerine dair algılarını güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Bazı çocuklar sessizlik ve içe dönüklükle başa çıkarken, bazıları öfkeyle tepki vermeyi tercih etmektedir. Umut duygusu ise kimi çocuklarda zaman zaman öne çıkmaktadır.

“Sessiz biriyim. İnsanlar çok konuşunca yoruluyorum. En çok defterime yazmayı seviyorum. Sadece bir şeyler yazınca rahatlıyorum. Normalde yaşadığım en kötü şeylerden bile keyif almaya çalışan birisiyim ama yaşadıklarım beni çok yordu. Abi sana yemin ederim çok kez intiharı bile düşündüm. Çocuk kurum altına alındı diye sevinir mi hiç ya? Ben seviniyorum artık valla. En azından başıma gelmiş olanları bir daha

yaşamayacak olmak içimi rahatlatıyoe. En azından hiç değilse kendimi yazarak ifade etmeye devam edeceğim, yine de beni burada anlamaya çalışan birileri olacak” (Ç1).

Ç1’in açıklamaları, cinsel sömürü sonrası kurumda koruma altına alınan yaşadığı duygu değişimini ortaya koymaktadır. Bu ifade, onun içsel dünyasında yaşadığı yoğunluğu, dış dünyadan geri çekilişini ve kendini ifade etme biçiminin yazılı iletişimle sınırlı kaldığını göstermektedir. Ç1’in sessizliği bir savunma mekanizması haline gelmiş ve bu, onun kurumdaki sosyal ilişkilerini de belirlemiştir. Konuşmaktan çok yazmayı tercih etmesi, duygularını daha kontrollü ifade etme ihtiyacının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Ç2 ise kendini daha öfkeli ve dışa dönük bir şekilde tanımlamaktadır:

“15 yaşındayım. İnsanlara pek güvenmem. Herkes gelip gidiyor hayatımdan. Abi bir kere insan ailesinden darbe yediği zaman kime güvenebilir ki? Bazen dışarıdaki çocuklara bakıyorum acaba diyorum ben bir şeyi yanlış mı yaptım da başıma bunlar geldi. Babalar çocuklarına bunları yapar mı hiç? Cinselliği çok küçük yaşta öğrendim. Babam olacak o adamdan ölene kadar nefret edeceğim. Bunlara rağmen kendimi korumayı öğrendim, kimseye ihtiyacım yok demeyi de.” (Ç2)

Ç2’nin ifadesi, güven duygusundaki ciddi kırılmayı ve hayal kırıklıklarını göstermektedir. Söylemlerde öne çıkan “kendimi korumayı öğrendim” ifadesi, onun yaşadığı travmalara karşı geliştirdiği psikolojik savunma mekanizmalarını işaret etmektedir. Özellikle “kimseye ihtiyacım yok” vurgusu, bağlanma sorunlarına işaret etmekte ve Ç2’nin duygusal yalnızlığını derinleştirmektedir. Ç2’nin bu yaklaşımı diğer bireylerle güvenli ilişkiler kurmasını zorlaştırmakta ve kurum içindeki sosyal adaptasyonunu da sınırlamaktadır.

Ç3’ün anlatımı ise daha umutlu ve duygusaldır:

“13 yaşındayım. Buraya geldiğime göre artık buradaki ablalar ve abiler benimle ilgilenecek demek ki. Dışarıdaki hayatımdan daha iyi bir hayatım olacak burada en azından” (Ç3).

Bu ifade, Ç3'ün hayata dair umutlarını korumaya çalıştığını, ancak yaşadığı acıların hâlâ etkisini sürdürdüğünü göstermektedir. Ç3'ün “mücadeleci” ifadesi, onun psikolojik dayanıklılığına ve yaşadığı olumsuzluklara rağmen gelişimsel bir tutunma gösterdiğine işaret etmektedir. Umut duygusunu koruyabilmesi, hem içsel güç kaynaklarının varlığını hem de kurum içindeki olumlu deneyimlerin etkisini düşündürmektedir.

“16 yaşımdayım. Genelde sakınım; çok konuşmam daha doğrusu konuşamıyorum artık. Çocuklar amcalarını genelde sever ama ben nefret ediyorum.” (Ç4).

Bu ifade, kimlik gelişiminde içsel muhakemenin ve bilişsel farkındalığın önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ç4'ün yaşadığı süreci sorgulaması ve bu süreci bir güçlenme aracı olarak değerlendirmesi, kurumsal yaşamın kimi bireyler için bir öğrenme ve dönüşüm alanı haline gelebileceği anlamını da taşımaktadır.

“Abi her ne kadar büyümüş olsam da kendimi hala 5 yaşında gibi hissediyorum ve bu beni çok üzüyor. Çok duygusalım; en alakasız şeylere bile ya gülüyorum ya ağlıyorum. Bazen arkadaşlarımın beni deli zannettiği bile oldu. Bu o kadar kötü bir şey ki aslında kimseye diyemiyorsun anlatamıyorsun. Arkadaşların falan ne der diye düşünüp duruyorsun. Kendini suçluyorsun falan çok kötü bir şey gerçekten.” (Ç5).

Ç5'in bu anlatımı, yaş olarak ergenliğe adım atmış olsa da, duygusal gelişiminin travmatik olaylar sebebiyle sekteye uğradığını ve içsel olarak hâlâ küçük bir çocuk gibi hissettiğini gözler önüne sermektedir. Katılımcının “kendimi hâlâ 5 yaşında gibi hissediyorum” ifadesi, gelişim psikolojisi bağlamında değerlendirildiğinde, duygusal gerileme (regresyon) davranışının bir yansıması olarak okunabilir. Regresyon, çocukların baş edemediği yoğun stres, kayıp ya da travma gibi durumlar karşısında daha küçük yaşlara ait davranış kalıplarına geri dönmeleriyle tanımlanır. Bu ifade, çocuğun henüz duygusal gelişiminin yaşıyla senkronize biçimde ilerleyemediğini, içsel dünyasında ise korunma, anlaşılma ve güvenli bir bağ aradığını düşündürmektedir.

Katılımcının “*çok duygusalım; en alakasız şeylere bile ya gülüyorum ya a lıyorum*” şeklindeki ifadesi, duygusal regülasyon becerilerinde zorluk yaşadığını ve duygularını dengeleyemediğini göstermektedir. Bu tür yoğun ve dalgalı duygulanımlar, özellikle erken dönemde travmaya maruz kalan çocuklarda sıklıkla görülmekte olup, çocukların dış dünyaya karşı verdikleri karmaşık duygusal tepkilerin bir yansımasıdır. Bu düzensizlik, zaman zaman aşırı ne e, bazen de açıklanamayan hüzün şeklinde ortaya çıkabilir ve  ocuk kendini bu duygular karşısında güçsüz hissettiğinde, çevresiyle olan ilişkilerinde kaygı ve kırılganlık yaşaması kaçınılmaz hâle gelir.

Katılımcının “*bazen arkadaşlarımla beni deli zannettiğı bile oldu*” ifadesi ise, hem çevresel yargıların çocuğun kimlik gelişimini nasıl etkilediğini, hem de sosyal dı lanmanın bireysel benlik algısını nasıl yaraladığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. “*Deli*” olarak görülmek, çocuğun duygularını ifade etme biçiminin anlaşılamamasıyla ilgilidir. Bu durum, katılımcının anlaşılma ve kabul görme ihtiyacını daha da belirgin hâle getirir. Bu tür etiketlemeler, travma sonrası oluşan kendilik değerini daha da zedeleyerek çocuğun i e kapanmasına, güven ba larının zayıflamasına ve kendi duygularını bastırmasına neden olabilir.

Devamında “*bu o kadar kötü bir şey ki aslında kimseye diyemiyorsun, anlatamıyorsun*” cümlesi, çocuğun yalnızlaşma eğilimini ve içsel izolasyon hissini derinlemesine yansıtır. Duygularını ifade edememek, hem çocukların içsel dünyalarında sıkışmalarına yol açmakta hem de yardım alma kanallarını tıkamaktadır. Bu,  ocukta zamanla kronikle ebilecek bir duygusal bastırma ve suçluluk döngüsüne dönüşebilir.  5’in “kendini suçlama” eğilimi ise, özellikle istismara uğrayan ya da ihmale maruz kalan çocuklarda sıklıkla görülen bir içselleştirme mekanizmasıdır.  ocuk, yaşadığı olumsuzlukların sorumlusunun kendisi olduğunu düşünerek hem yaşadığı travmanın hem de dış dünyadan aldığı olumsuz tepkilerin yükünü taşıma eğilimi gösterir.

Sonuc olarak, bu anlatım,  5’in ya ının ötesinde bir duygusal farkındalık geliştirmiş olsa da, bu farkındalığın beraberinde taşıdığı yükün ağır olduğunu

göstermektedir. Bu durum, çocuğun “çocukluk” deneyimini gerçek anlamda yaşayamadığını, bunun yerine sürekli olarak duygularıyla mücadele ettiği bir iç dünyada var olmaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu ifade, sadece bireysel bir sıkıntı değil; aynı zamanda kurum bakımında kalan çocukların yaşadıkları psikolojik yalnızlık ve duygusal görünmezlik durumuna dair çok önemli bir nitel bulgudur.

Bu beş farklı örnek, çocukların kimlik gelişiminde yaşadıkları duygusal geçişleri, savunma biçimlerini, baş etme mekanizmalarını ve kurum bakımının kimlik inşası üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir şekilde yansıtmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, çocukluk döneminin sadece yaşla değil; güven, destek, aidiyet ve anlam arayışıyla şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, kurum bakımının yalnızca fiziksel barınma sağlamakla kalmadığı, aynı zamanda çocuğun benliğini yeniden inşa etme sürecine doğrudan etki ettiği söylenebilmektedir.

4.2.1.2 Tema-2: kurum deneyimi ve ilk uyum süreci

Çocukların kurum bakımına ilk adım attıkları andan itibaren yaşadıkları deneyimler; yoğun duygusal dalgalanmalar, yabancılaşma, korku, içe kapanma ve zamanla gelen alışma süreçleri şeklinde şekillenmektedir. Kurumun fiziksel ortamı kadar, çalışanların tutumu ve diğer çocuklarla kurulan ilk temaslar da bu sürecin nasıl deneyimlendiğini belirlemektedir.

Ç1, kuruma ilk geliş anında yaşadığı duyguları şöyle anlatmaktadır:

“İlk başta çok korktum. Her şey yabancıydı. İnsanların yüzüne bakamadım uzun süre. Ama sonra bir abla vardı, her sabah günaydın dedi. Bir şey demesem de o hep konuştu. Sonra alıştım.”

Ç1’in bu ifadesi, kuruma dair yabancılık ve çekingenlik hissinin, zamanla ve küçük destekleyici davranışlarla nasıl aşılabildiğini göstermektedir. Kurumdaki bir görevlinin her sabah selam vermesi gibi küçük ama düzenli davranışlar, çocukta güven hissinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Ç2'nin ilk kurum deneyimi ise daha zorlayıcı ve negatif bir şekilde şekillenmiştir:

“İlk geldiğimde çok zorlandım. Sürekli göz hapsindeymişim gibi hissettim. Sanki suçluymuşum gibi. Ama zamanla alıştım diyemem, sadece katlanmayı öğrendim.”

Bu ifade, Ç2'nin içsel direncini ve kuruma karşı geliştirdiği savunma mekanizmasını açıkça ortaya koymaktadır. Kurumun fiziksel ve psikolojik sınırları, çocuğun kendini baskı altında ve gözlem altında hissetmesine neden olmuş, bu durum zamanla bir ‘katlanma’ hâline dönüşmüştür.

“Başlangıçta çok yabancı ve ürkütücüydü. Her yer farklı, her yüz farklıydı. Zamanla, yavaş yavaş yeni arkadaşlar edindim ve bazı öğretmenlerim bana destek oldu. Artık, belki tam rahat olmasam da, kendimi biraz daha evimde hissediyorum.”
(Ç3).

Ç3'ün bu ifadesi, ilk başta kuruma karşı yaşanan çekingенliğin, zamanla ilişkiler yoluyla nasıl dönüştüğünü göstermektedir. Arkadaşlıklar ve bazı çalışanların desteği, kuruma olan uyumun güçlenmesini sağlamaktadır.

Ç4 ise kuruma yönelik algısını daha soyut ve düşünsel bir dille ifade etmektedir:

“İlk başlarda her şey karanlık ve karmaşık geldi. Günler birbirine benzerdi. Fakat yavaş yavaş, düzen içinde küçük umut ışıkları gördüm; dersler, etkinlikler ve bazen yapılan sohbetler içimde bir şeyleri değiştirdi.”

Ç4'ün bu ifadesi, kurumun sunduğu yapılandırılmış yaşam biçiminin, başta anlamsız görünse de zamanla çocuklar için bir güvenlik ve yeniden inşa alanına dönüşebileceğini ortaya koymaktadır. Ç4 için özellikle etkinlikler ve sosyal etkileşim alanları birer “*umut kaynağı*” olarak görülmüştür.

“İlk geldiğimde çok garip geldi. Oyunlar, yemekler, dersler falan... Hepsi birbirinden farklıydı. Zamanla, diğer çocuklarla oynayıp kaynaştık beraber ama bazen yine de yalnızlık hissediyorum.”

Ç5'in ifadeleri ise, küçük yaş grubu çocuklarında kurumun hem ilgi çekici hem de tedirgin edici yönlerini bir arada barındırdığını göstermektedir. Kurumun sunduğu aktiviteler, sosyal ilişkilere aracılık etmekte; ancak çocuğun geçmiş deneyimlerinden kaynaklanan yalnızlık hissi zaman zaman hâlâ hissedilmektedir.

Bu temada ortaya çıkan genel tablo, çocukların kuruma ilk gelişlerinde yoğun bir yabancılaşma ve güvensizlik hissettikleri; ancak zaman içinde belirli kişiler, etkinlikler ve sosyal ilişkiler aracılığıyla uyum sürecinin kademeli olarak geliştiğidir. Kurumun bu süreçte çocuğa sunduğu destekleyici çevre, duygusal güvenlik hissini güçlendiren ve çocuğun yeni bir yaşam düzenine adapte olmasını kolaylaştıran kritik bir rol oynamaktadır.

4.2.1.3 Tema-3: istismar algısı ve farkındalık

İstismar, çocukların yaşamlarında derin izler bırakan ve kimlik, güven, mahremiyet gibi temel psikolojik alanları etkileyen ağır bir travmadır. Bu temada, çocukların istismara dair farkındalık düzeyleri, yaşadıkları olumsuz deneyimlerin anlamlandırılması ve bu deneyimlerin onların duygusal dünyasındaki yansımaları analiz edilmiştir. Katılımcıların istismara ilişkin tanımlamaları, hem yaşadıkları olayın kendilerine etkisini hem de toplumsal düzeyde bu olgunun nasıl algılandığını ortaya koymaktadır.

Ç1, istismarı yaşadığı anda kavrayamadığını, ancak zamanla kelimelere dökemediğini ifade etmiştir:

“İlk yaşadığımda ne olduğunu anlamadım. Abi gerçekten çok acı ve kimsenin yaşamasını kesinlikle istemediğim bir olay kesinlikle. Ailemden sürekli şiddet gördüğüm için, özellikle babamdan, tabii ister istemez evden uzaklaşmak istemiştim. Daha önce birkaç defa evden kaçma girişimim oldu. Geri döndüğümde babamdan daha fazla dayak yedim. Zaten alkolik bir adam. Annem desen zaten evle ilgisi pek yok hep çalışıyor. Sonra işte erkek arkadaşım ile tanıştım. Başta bana çok özenli davranıyordu böyle sanki onunlayken güvendeymişim gibi falan ama işte asıl zararı

bana o verdi. Önce bir defa uyuşturucu kullandım onunla. Beğenmedim devam etmek istemedim. Bana saygı duyunca daha çok aşık oldum. Çünkü biliyorsun eğer dizi falan seyretmişsen zorlarlar falan. Bu sürede onunla da defalarca birlikte olduk zaten. Bir yerden sonra arkadaşlarını da dahil etti. Meğer öğrendim ki bunu para karşılığı yaptırıyormuş. Ondan sonra kurtulmak istesem de yapamadım, tehdit etti zaten. Sonra Allah'tan ki kurtuldum cesaretimi toplayıp polis abiye haber verdim. Sonra da zaten buraya geldim. Bunları yaşadığımda başta keyifli gelse de tabii sonra fark ettim ki içimde bir şeyler kırılmış gibiydi. Sonra buraya gelince öğrendim kelimesini. Bana yapılanın adı buymuş dedim.”

Katılımcının anlatımı, çocukluk çağında istismar, ihmal, aile içi şiddet ve duygusal yalnızlık gibi birden fazla travmatik deneyimin bir arada yaşandığı çok katmanlı bir örneği yansıtmaktadır. İlk başta yaşadığı olayları anlamlandıramayan katılımcı, özellikle babadan kaynaklanan fiziksel şiddet, annenin duygusal ve fiziksel yokluğu ve ev ortamındaki güvensizlik nedeniyle evden kaçma girişiminde bulunduğunu ifade etmiştir.

Bu durum, çocuğun güvenli bağlanma kuramadığını, temel bakım veren figürlerle sağlıklı bir ilişki geliştiremediğini ve dışarıda sevgi, ilgi ve güven arayışına yöneldiğini göstermektedir. Katılımcının “*erkek arkadaş*” olarak tanımladığı kişi tarafından önce özenle karşılanması, çocukta değerli ve güvende olma hissi yaratmış; ancak bu duygular daha sonra duygusal manipülasyon, madde kullanımı ve cinsel sömürüye dönüşerek çocuğun suistimal edilmesine neden olmuştur.

Özellikle çocuğun “*beğenmedim, devam etmek istemedim*” demesine rağmen saygı gösterilmesiyle artan bağlanma, istismar failinin klasik manipülatif stratejilerinden biri olan “duygusal güven oluşturun – sonra sömürün” döngüsünü göstermektedir. Katılımcının ifadesinde geçen, arkadaşların da sürece dahil edilmesi ve bunun ticari bir boyut kazanması, açıkça çocuğun bilgisi ve onayı dışında *fuhuşa zorlandığını*, failin organize bir yapı içinde hareket ettiğini ve çocuğun iradesinin tehdit ve korku yoluyla baskılandığını ortaya koymaktadır. Dikkat çekici biçimde, çocuk yaşadığı olayların bir kısmını “*başta keyifli gibi geldi*” sözleriyle anlatmakta,

bu da çocuk istismarına maruz kalan bireylerin sıklıkla yaşadığı karmaşık duyguların ve suçluluk-yetersizlik hislerinin göstergesidir. Olayların ancak kurum ortamında, profesyonel destekle “adlandırılabilir” hâle gelmesi, travmanın çocuk için atlatılması zor bir süreç olduğunu; bireyin yaşadıklarını anlamlandırmasının ve “buna istismar deniyor” diyebilmesinin bile zaman aldığını göstermektedir. Sonuç olarak, bu ifade yalnızca bireysel bir mağduriyet öyküsü değil; çocukların korunmasız kaldıklarında nasıl çoklu risk alanlarına sürüklenebildiklerinin, istismarın fiziksel değil aynı zamanda duygusal, ekonomik ve toplumsal boyutlar taşıdığının, kurtuluşun ise çoğu zaman dış destek ve güvenli bir sistemle mümkün olabildiğinin somut bir göstergesidir.

Ç1’in bu ifadesi, istismarın çocuk dünyasında yarattığı belirsizlik ve adlandıramama halini yansıtmaktadır. Özellikle küçük yaşta yaşanan istismar vakalarında, çocuğun olayı adlandırabilme kapasitesinin sınırlı olması, travmanın tanımsız bir yük olarak içselleştirilmesine yol açabilmektedir. Ç-2’nin “bir şeyler kırılmış gibiydi” ifadesi, travmanın ruhsal düzeyde bıraktığı izleri güçlü şekilde betimlemektedir.

“Abi benim annem de babam da uyuşturucu bağımlısı. Daha önce bana da defalarca uyuşturucu denettiler. Defalarca kurtulmaya çalıştım ama başaramadım. Bu işe beni ilk önce babam bulaştırdı. Uyuşturucu parasını kazanmak için beni arkadaşlarına para karşılığında pazarladı. Annemi soracak olursan da annem de zaten bu işin içindeydi. Daha önce kaçma girişimim oldu dediğim gibi ama başaramamıştım. En sonunda gece annemle babam uyurken evden kaçabildim. Gece geç saatte gidebileceğim bir yer olmadığı için babaannemin evine gittim. Bir de güveniyordum ama işte o da yaptı bana aynısını. Komşu teyze olmasaydı belki burada olamazdım şimdi. Çok kötü bir şey tarifi yok. Çok detaya girmeyeyim de daha önce de kendime zarar verdim zaten. Kimseye güvenemiyorum mesela şu anda. Psikolog abla olmasaydı bana böyle nahif yaklaşmasaydı çok daha kötü olabilirdim.” (Ç2).

Ç2’nin anlatımı, çocuğun yalnızca dış çevreden değil, en temel güven bağıni kurması gereken ailesinden kaynaklı çoklu travmalar yaşadığını gözler önüne

sermektedir. Hem annesinin hem de babasının madde bağımlısı olması, çocuğun erken yaşlardan itibaren korumasız, tehlike içinde ve ihmal edilmiş bir ortamda büyüdüğünü göstermektedir.

Özellikle baba tarafından çocuğa defalarca uyuşturucu kullandırılması ve sonrasında bu maddenin temini için çocuğun *“para karşılığında arkadaşlarına pazarlanması”*, bu anlatımı sadece istismar değil, aynı zamanda *çocuk ticareti ve ağır insan hakları ihlali boyutuna* taşımaktadır. Annenin bu sürece müdahil olması ise çocuğun yaşadığı travmayı katmanlı hâle getirir; çünkü çocuk için en temel koruyucu figürlerden biri olan annenin bu sömürü zincirinin bir parçası hâline gelmesi, çocuğun dünyasında güven duygusunu tamamen ortadan kaldırmıştır. Katılımcının *“kaçma girişimim oldu ama başaramadım”* ifadesi, fiziksel anlamda esaret altındaki bir yaşamı ve kurtulmak için gösterdiği direnç çabalarının nasıl sistematik olarak bastırıldığını göstermektedir.

Nihayetinde gece evden kaçarak babaannesine sığınması ve burada da istismara uğraması, çocuğun hayatında güvenebileceği hiçbir yetişkin figürünün olmadığını acı biçimde ortaya koymaktadır. Bu noktada anlatının en çarpıcı yönlerinden biri, çocuğun yalnızca istismara uğraması değil; *sığınmak istediği her yerde yeniden istismar edilmesiyle birlikte travmanın iç içe geçmiş halkalar hâline gelmesidir*. Katılımcının *“komşu teyze olmasaydı burada olamazdım”* ifadesi, travmatik yaşantılar içinde bir umut ışığı olarak tanımlanabilir; sistem dışı, tesadüfi bir yardım eli, çocuğun kaderini değiştiren dönüm noktası olmuştur. Anlatının sonunda yer alan *“daha önce kendime zarar verdim”* ve *“kimseye güvenemiyorum”* ifadeleri, çocuğun yaşadığı istismarların sadece fiziksel değil, aynı zamanda *ruhsal yıkım* yarattığını göstermektedir. Güven kaybı, duygusal tükenmişlik, değersizlik hissi ve intihar düşüncesine varan davranışlar, bu tür travmaların tipik ve ağır sonuçları arasındadır.

Bununla birlikte, “psikolog abla olmasaydı bu hâlde olamazdım” ifadesi, çocuğun hâlâ duygusal temasa açık olduğunu, güven ilişkisi kurabileceği bir yetişkin figürünün varlığının, onun psikolojik direncini yeniden inşa ettiğini göstermektedir. Bu durum, doğru zamanda sunulan profesyonel desteğin çocuklar için yalnızca bir tedavi aracı

değil, aynı zamanda *yaşama tutunma mekanizması* olduğunu da güçlü biçimde kanıtlamaktadır.

Ç-2'in ifadesinde dikkat çeken unsur, başkalarının hikâyelerinden yola çıkarak kendi yaşantısını anlamlandırma sürecidir. Bu durum, kurumdaki çocuklar arasında benzer deneyimlerin paylaşılması yoluyla bir farkındalık geliştiğini göstermektedir. "İğrenç bir şey" vurgusu ise, Ç-2'nin istismara karşı geliştirdiği güçlü tepkiyi ve yaşadığı travmaya karşı duygusal bir mesafe koyma çabasını yansıtmaktadır.

Ç3'ün ifadesi ise istismarı duygusal bir bakış açısıyla değerlendirmektedir:

"İstismar, birinin sana kötü davranması demek. Ben de, yaşadığım şeylerin ne kadar yanlış olduğunu buraya gelince anladım. Başta kendimi suçladım ama sonra öğrendim ki benim suçum değilmiş." (Ç-3).

Ç3'ün yaşadığı suçluluk duygusu, istismara uğramış çocukların büyük kısmında gözlemlenen yaygın bir tepkidir. Çocukların kendilerini suçlama eğilimi, hem yetişkinlerin baskısı hem de sosyal çevrenin duyarsızlığıyla pekişmektedir. Kurumda verilen psikolojik destek ve farkındalık çalışmaları, Ç-4 gibi çocukların bu suçluluk duygusunu yeniden değerlendirmesine ve yerini sağlıklı bir kendilik algısına bırakmasına yardımcı olmaktadır.

"Çok kötü bir şey abi istismar demek. Çok muhabbetini geçirmiyorum ama buradaki arkadaşlarımın çoğu da aynı sebepten burada galiba." (Ç4).

Ç4'ün ifadesi, istismarın çocuk dünyasındaki derin etkisini ve bu travmatik yaşantıya dair konuşma konusundaki çekingenliği çok yalın ama bir o kadar da çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. "İstismar" kelimesinin kendisini bile doğrudan kullanmakta zorlanan, onu tarif ederken "*çok kötü bir şey*" şeklinde ifade eden çocuk, yaşadığı travmayı zihninde hâlâ tam olarak işleyememiş, fakat onun ağırlığını güçlü bir şekilde hissetmektedir. Bu, birçok istismar mağduru çocukta gözlenen bastırma ve kaçınma davranışının tipik bir örneğidir. Çocuğun "*çok muhabbetini geçirmiyorum*"

demesi, sadece konuşmaktan kaçınmayı değil; aynı zamanda yaşadığı olayın çevresi tarafından nasıl algılanacağından duyduğu endişeyi de yansıtır.

“İstismar, bana kötü davranmalarıydı. Çok kötü sözler söylediler, bazen bağırıyorlardı. İçimde korku vardı. Sanki bağırmışım da kimse duymamış gibiydi.” (Ç5).

Bu ifade, istismarın yalnızca fiziksel ya da cinsel boyutuyla sınırlı olmadığını; sözel şiddet, bağırılma, değersizleştirme ve duygusal ihmal gibi daha az görünür ama bir o kadar yıkıcı olan yönlerini de içerdiğini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Ç5’in istismarı *“bana kötü davranmalarıydı”* şeklinde tanımlaması, onun yaşadığı şiddeti doğrudan değil, duygusal algısıyla ifade ettiğini göstermektedir. Bu anlatım, çocuğun şiddetin türünü tanımlarken daha çok *hislerine ve yaşattığı etkiye odaklandığını*; fiziksel bir acıdan çok, içsel bir yaralanma sürecinden söz ettiğini gösterilmektedir.

Özellikle *“çok kötü sözler söylediler, bazen bağırıyorlardı”* ifadesi, çocuğun sistematik bir sözel şiddete maruz kaldığını ve bu deneyimin onun iç dünyasında yoğun bir korku oluşturduğunu açıkça yansıtır. Bu tarz duygusal istismar, çocuğun kendilik algısını derinden zedeler ve uzun vadede özgüven eksikliği, anksiyete, sosyal geri çekilme gibi etkiler yaratabilir. Yanıtta en dikkat çeken kısım ise *“Sanki bağırmışım da kimse duymamış gibiydi”* cümlesidir. Bu ifade, çocuğun yaşadığı şiddet karşısında yardım çığlığı attığını ama kimsenin onu duymadığını hissettiğini göstermektedir. Bu, çocukluk travmalarında sıkça rastlanan *duyulmamışlık hissi*, yani duygusal görünmezlik durumunun doğrudan bir ifadesidir.

Bu temada öne çıkan ortak bulgular; çocukların istismarı başlangıçta adlandıramadıkları, zaman içinde bu kavrama dair farkındalık geliştirdikleri ve bu sürecin genellikle kurum içindeki destek hizmetleriyle hızlandığı yönündedir. İstismar, çocukların yalnızca bedenini değil; zihin, duygu ve kimlik gelişimini de doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla bu farkındalık süreci, hem bireysel baş etme gücünü artırmakta hem de çocuğun gelecekteki ilişkilerine dair temel bir yapı oluşturmaktadır.

4.2.1.4 Tema-4: aile ve sosyal çevreyle ilişkiler

Kurum bakımına alınan çocukların yaşam öyküleri incelendiğinde, aile yapısının çoğu zaman işlevsiz, destekten yoksun ve travmatik bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan katılımcıların tümü, aile ortamlarında yeterli duygusal destek, koruma ve ilgi görmediklerini dile getirmiştir. Bu bağlamda aile, çocuklar için güvenli bir bağlanma ortamı olmaktan ziyade, çoğu zaman ihmal, şiddet ve duygusal yalnızlıkla özdeşleşmiştir. Bu durum, çocukların aidiyet hislerinin zayıflamasına ve sosyal ilişkilerde ciddi güven problemleri yaşamalarına neden olmaktadır.

“Evde kimse beni dinlemedi ki abi zaten. Annem varla yok arasında bir şeydi. babam zaten baştan sona sıkıntılıydı. Kendi kendimi büyüttüm sanki. Sonra da tüm bunlar geldi işte. Herkes aynı mı düşünür tabii bilmiyorum ama bence ailesi iyi olan çocuklar çok şanslı.” (Ç1)

Bu ifade, duygusal ihmalin Ç1’in gelişiminde nasıl belirleyici olduğunu ve çocuğun erken yaşlardan itibaren yalnızlık hissini içselleştirdiğini göstermektedir. Ailedeki ilgisizlik ve yokluk, çocuğun öz değer duygusunun gelişmesini engellemiş, dış dünyaya karşı savunmacı bir tutum geliştirmesine neden olmuştur.

“Ailem bana hiç güvenmedi. Ne söylesem inanmazlardı. Hatalı olan bendim hep. Sanki onların çocuğu değilmişim gibi. Zaten durumu da biliyorsun abi artık. Kızını pazarlayan baba mı olur? Kendini benim yerime koy bir mesela ne hissedersin? Belki de senin yaşamak bile istemediğin hayal etmediğin şeyi ben yaşadım işte. Babamdan annemden babaannemden vesaire. Şimdi ben bu insanları nasıl seveyim ki?” (Ç2).

Ç2’nin bu ifadesi, çocukluk döneminde gelişmesi gereken temel güven duygusunun tamamen zedelenmiş olduğunu ve çocuğun aile bağlarını hem duygusal hem de ahlaki düzlemde reddetme noktasına geldiğini çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. “Ailem bana hiç güvenmedi” ifadesi, yalnızca ebeveynlerin çocuğun söylediklerine inanmadığını değil; aynı zamanda çocuğun aile içindeki tüm

eylemlerinde daima suçlu görülerek sürekli bir haksızlık döngüsüne maruz kaldığını göstermektedir. Çocuğun “*sanki onların çocuğu değilmişim gibi*” demesi, aidiyet yitimini, reddedilmişlik hissini ve kendisini ailesinin bir parçası olarak görme bağının kopmuş olduğunu ifade eder. Bu tür bir algı, çocukluk çağında karşılanmayan kabul görme ihtiyacının, kişilik gelişimi üzerinde yıkıcı etkiler yaratmasına neden olabilir.

“*Kızını pazarlayan baba mı olur?*” ifadesi ise, yalnızca bireysel bir istismar anısını değil, aynı zamanda ahlaki, vicdani ve sosyal düzeydeki büyük bir ihlalin farkında olan bir çocuğun sesidir. Bu söz, yalnızca bir eyleme değil, bir travmanın etik boyutuna yapılan bir isyandır. Çocuğun “*kendini benim yerime koy*” çağrısı ise empati arayışını, anlaşılma ihtiyacını ve yaşadıklarının ağırlığını taşıyamayacak kadar yalnız kaldığını gösterir.

Bu, aynı zamanda çocukların yaşadıkları travmaları ifade ederken ne kadar görünmez hissettiklerinin ve “*sen beni anlayamazsın*” inancının bir göstergesidir. İfadenin sonunda geçen “*şimdi ben bu insanları nasıl seveyim ki?*” cümlesi, çocuğun sadece ebeveyn figürlerine değil, aynı zamanda ailenin kutsallığına, sevgiye ve güven duygusuna olan inancını da kaybettiğini işaret eder. Bu, bir çocuğun anne-baba sevgisiyle değil; korku, suçluluk ve istismar döngüsüyle büyümesinin en dramatik sonuçlarından biridir.

Bu tür ifadeler, çocuğun aile içinde dışlandığını, kabul görmediğini ve öznel bir değersizlik duygusu geliştirdiğini göstermektedir. Aile bireylerinin çocuğun beyanlarını dikkate almaması, onun yaşadığı olumsuzlukların üzerini örtmesi ya da görmezden gelmesi, çocuğun hem özsaygısına hem de dış dünyayla kuracağı ilişkilere zarar vermektedir.

Ç3’ün ifadesi, ailesine yönelik duygusal bağın kopmamış olduğunu, ancak kırılğan bir bağlılık barındırdığını göstermektedir:

“*Annem beni çok seviyordu belki ama o da çaresizdi. Beni koruyamadı. Bazen annemi rüyamda görüyorum, bana sarılıyor. Sonra uyanınca içim boş gibi oluyor.*”

Bu ifade, çocukların ailelerine yönelik karmaşık duygular taşıdığını; bir yandan onları anlamaya çalışırken diğer yandan korunamamanın getirdiği hayal kırıklığını yaşadıklarını göstermektedir. Travmatik bağlanma bu noktada devreye girmekte, çocuklar hem özlem hem de kırgınlık arasında gelgitler yaşamaktadır.

Ç4 ise aile kavramını daha eleştirel bir bakış açısıyla sorgulamaktadır: *“Aile, sadece kan bağı değil bence. Bir çocuğa sevgi vermeyen, onu görmeyen, onun yanında olmayan insanlar ailesi olabilir mi? Beni doğurdular ama büyütmediler. Bir gün bile anne-baba olduklarını hissettirmediler. Öyle olsalardı benim burada ne işim vardı? Sence onlar iyi bir aile olsalardı ben şu anda burada olur muyum abi?”*

Ç4’ün ifadesi, aile içi işlevsizlik ve duygusal yoksunluğun çocukta nasıl bir aidiyet krizi yarattığını ortaya koymaktadır. Aile bireylerinin fiziksel varlığı, sevgi ve destekle tamamlanmadığında çocuk kendini terk edilmiş hissetmekte, aile kavramını yeniden tanımlama ihtiyacı duymaktadır.

Katılımcının ifadesi, aile kavramına dair bireysel bir tanımlama girişimini içermektedir. *“Aile, sadece kan bağı değil bence”* cümlesiyle başlayan bu anlatım, katılımcının aileyi yalnızca biyolojik bağ üzerinden değil; sevgi, ilgi ve bakım gibi ilişki unsurları üzerinden değerlendirdiğini göstermektedir. Bu yaklaşım, aileyi işlevsel bir yapı olarak ele alan sosyal hizmet literatürüyle örtüşmektedir. Devamında yer alan *“beni doğurdular ama büyütmediler”* ve *“bir gün bile anne-baba olduklarını hissettirmediler”* ifadeleri, çocuğun bakım ve destek ihtiyaçlarının karşılanmadığını belirtmektedir. Katılımcı, kendisine ebeveynlik rolünü üstlenen kişilerin varlığını fiziksel düzeyde tanımakla birlikte, duygusal ve sosyal açıdan bu rolün yerine getirilmediğini ifade etmektedir. Bu durum, ihmal kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir. *“Öyle olsalardı benim burada ne işim vardı?”* ve *“sence onlar iyi bir aile olsalardı ben şu anda burada olur muydum abi?”* şeklindeki sorular, katılımcının kurum bakımına alınma sürecini ailesinin yetersizliğine bağladığını göstermektedir. Bu bağlamda, ifade hem aile işlevselliğine ilişkin çocuğun algısını, hem de kurum bakımına yönlendiren sebeplerin çocuk tarafından nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Katılımcının ifadesi, nitel veri analizi

bağlamında değerlendirildiğinde, duygusal ihmal, aile içi bağın eksikliği ve kurum bakımına yönlendirilme süreçlerine dair çocuğun öznel algısını içermektedir.

“Ben küçüktüm, hep kavga ederlerdi. Korkardım. Annem beni saklardı. Ama sonra gitmek zorunda kaldım. Şimdi hiç görüşmüyorum. Babam olacak adam zaten bu olayların müsebbibi. Yurda gelmeme sebep olan da kendisiydi. Keşke her şey daha farklı olsaydı.” (Ç5).

Katılımcının ifadesi, erken çocukluk döneminde aile içi çatışmalara tanıklık ettiğini ve bu durumun çocuk üzerinde korku duygusu yarattığını göstermektedir. *“Ben küçüktüm, hep kavga ederlerdi”* ifadesi, çocuğun yaşadığı ortamda süregelen bir çatışma atmosferinin varlığına işaret etmektedir. *“Annem beni saklardı”* cümlesi, annenin çocuğu şiddetten korumaya yönelik davranış sergilediğini ve çocuğun pasif konumda tutulmaya çalışıldığını göstermektedir. Katılımcı, bu süreç sonucunda evden ayrılmak zorunda kaldığını *“ama sonra gitmek zorunda kaldım”* ifadesiyle belirtmektedir. Bu durum, aile içi koşulların çocuğun yaşadığı ortamda kalmasını engelleyecek düzeyde olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcı, babayı *“olayların müsebbibi”* olarak tanımlamakta ve kurum bakımına yerleştirilmesine neden olan kişi olarak babasını işaret etmektedir. Bu değerlendirme, çocuğun kurum bakımına yönlendirilme sürecini doğrudan aile içi faktörlerle ilişkilendirdiğini göstermektedir. *“Şimdi hiç görüşmüyorum”* ifadesi, çocuğun ebeveynle bağının kopmuş olduğunu ve temasın kesildiğini ortaya koymaktadır. Son olarak *“keşke her şey daha farklı olsaydı”* ifadesi, katılımcının yaşadığı süreçten memnuniyetsizlik duyduğunu ve alternatif bir yaşam olasılığına dair düşünce geliştirdiğini göstermektedir. Bu ifade, nitel veri analizi kapsamında değerlendirildiğinde, çocuğun aile içi şiddet ortamında büyüdüğünü, kurum bakımına yönlendirilme sürecinin bu şiddetle ilişkili olduğunu ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kopma noktasına geldiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal çevreyle kurulan ilişkiler de çocukların yaşantılarında önemli bir yer tutmaktadır. Kurumdan önceki yaşamlarında, okulda, mahallede veya akraba çevresinde yaşadıkları etiketlenme, dışlanma ve damgalanma deneyimleri, çocukların toplumsal bağlanma kapasitelerini zedelemiştir. “Yurt çocuğu” olarak anılmak, onların

farklılaştırılmasına ve ötekileştirilmesine neden olmuş, bu da sosyal çekilme davranışlarını artırmıştır.

“Okulda herkes bana yurt çocuğu diye bakardı. Sanki başka bir gezegenden gelmişim gibi. Öğretmenlerimin yurttan geldiğimi bildiklerinden dolayı benimle ayrı ilgilenmeleri de bazen kendimi kötü hissettirirdi.” (Ç1).

Katılımcının ifadesi, kurum bakımında bulunan çocukların okul ortamında yaşadıkları sosyal etiketlenme ve ayrımcılık algısını ortaya koymaktadır. *“Okulda herkes bana yurt çocuğu diye bakardı”* ifadesi, çocuğun sosyal çevresi tarafından farklılaştırıldığını ve “yurtta kalmak” durumunun bir kimlik etiketine dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, çocuğun yaşlıları tarafından ötekileştirildiğini düşündüğünü ve aidiyet hissinde zedelenme yaşadığını göstermektedir. *“Sanki başka bir gezegenden gelmişim gibi”* şeklindeki anlatım, bu dışlanmışlık hissinin çocuğun iç dünyasında nasıl yankılandığını ve benlik algısını nasıl etkilediğini yansıtmaktadır. Bu ifade, sosyal izolasyon duygusunun çocukta yabancılaşma hissine yol açtığını göstermektedir. Katılımcının *“öğretmenlerimin yurttan geldiğimi bildiklerinden dolayı benimle ayrı ilgilenmeleri”* şeklindeki ifadesi, eğitim ortamında kurum bakımında kalan çocuklara yönelik farklılaştırılmış davranış biçimlerinin çocuğun dikkatini çektiğini ve bunun olumlu bir ayrıcalık gibi değil, zaman zaman olumsuz bir farkındalık kaynağı olarak algılandığını göstermektedir. *“Bazen kendimi kötü hissettirirdi”* ifadesi, bu özel ilginin çocuğun öznel deneyiminde rahatsızlık ve etiketlenme hissine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu anlatım, kurum bakımındaki çocukların eğitim ortamlarında hem akran ilişkilerinde hem de öğretmen etkileşimlerinde dışsallaştırılabildiğini ve bu durumun çocukların sosyal kimlik gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

Ç2 bu soruyu yanıtlamayı reddetmiştir.

“İlk zamanlar okulda hiç kimse benimle konuşmadı. Adımı bile bilmeden dedikodu yapıyorlardı. Çok ağladığım zamanlar oldu.” (Ç3).

Katılımcının ifadesi, okul ortamında karşılaştığı sosyal dışlanma ve olumsuz etiketlenme deneyimini ortaya koymaktadır. “İlk zamanlar okulda hiç kimse benimle konuşmadı” cümlesi, çocuğun okula ilk başladığı dönemde yalnız bırakıldığını, akranları tarafından kabul edilmediğini ve sosyal ilişki kurma konusunda engeller yaşadığını göstermektedir. Bu ifade, kurum bakımında bulunan çocukların yeni sosyal çevrelere entegrasyon sürecinde karşılaşılabilecekleri dışlayıcı tutumlara işaret etmektedir. “Adımı bile bilmeden dedikodu yapıyorlardı” ifadesi, çocuğun karşılaştığı önyargının kişisel tanıma ya da doğrudan deneyimden değil, dolaylı algılara ve sosyal damgalamalara dayandığını göstermektedir. Bu durum, çocuğun sadece geçmişi veya kaldığı yer nedeniyle akranları tarafından olumsuz biçimde etiketlendiğini ortaya koyar. “Çok ağladığım zamanlar oldu” cümlesi, yaşanan bu sosyal dışlanmanın çocuğun duygusal dünyasında yoğun bir etki yarattığını ve olumsuz sosyal deneyimlerin bireysel düzeyde psikolojik yıpranmaya neden olabildiğini göstermektedir.

Ç4 ve Ç5 de bu soruyu yanıtlamayı reddetmiştir.

Sonuç olarak, aile ve sosyal çevreyle ilişkiler, çocukların yaşadığı travmatik olayların temel kaynakları arasında yer almaktadır. Aileden beklenen temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması, çocukların psikolojik gelişimini olumsuz etkileyerek özgüven eksikliği, bağlanma sorunları ve sosyal izolasyon gibi sonuçlar doğurmuştur. Öte yandan sosyal çevredeki damgalanma ve dışlanma, çocukların toplumsal rollerine yabancılaşmalarına ve kuruma daha bağımlı hale gelmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda, kurumun yalnızca fiziksel bir barınma yeri değil, aynı zamanda duygusal onarımın sağlandığı bir sosyal destek ağına dönüşmesi, çocukların travmatik geçmişlerini onarma süreçlerinde hayati bir rol oynamaktadır.

4.2.1.5 Mağdur çocukların mahremiyet algısı

Mahremiyet, bireyin fiziksel, duygusal ve zihinsel alanlarının başkaları tarafından sınırlandırılmadan var olabilmesini ve bu alanlara dış müdahaleler olmaksızın sahip çıkabilmesini ifade eden çok boyutlu bir kavramdır. Özellikle korunma altında bulunan

ve çoğu istismar, ihmal ya da şiddet geçmişine sahip çocuklar açısından mahremiyet, temel bir güvenlik ve onarım alanı olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda, kurum bakımında kalan çocukların mahremiyet algıları, yaşadıkları travmalarla doğrudan ilişkili olarak biçimlenmekte ve onların hem bireysel alanlarını koruma hem de ilişkisel mesafeleri düzenleme biçimlerini etkilemektedir.

Katılımcıların anlatımlarında mahremiyet, yalnızca fiziksel sınırlar bağlamında değil, duygusal sınırlar, kişisel alan ihtiyacı, güven ilişkileri ve iç dünyaya dair paylaşım hakları bağlamında da tanımlanmıştır. Mahremiyetin ihlali ise yalnızca açık şiddet ya da cinsel istismar durumlarında değil; özel alana saygı gösterilmemesi, kişisel eşyaların karıştırılması, düşünce ve duyguların zorla paylaşılmaya çalışılması gibi daha ince biçimlerde de deneyimlenmiştir.

“Bence özel alan demektir abi. Kimsenin izinsiz girmemesi gereken bir yer. Mesela arkadaşımızın kalemini kullanmadan önce izin alıyoruz ya hani, mahremiyet de öyle bence. İzinsiz bir şey yapınca cezalandırılmalı.” (Ç1).

Bu ifadeden yola çıkıldığında, “Bence özel alan demektir abi” ifadesiyle çocuk, mahremiyet kavramını bireyin kendisine ait sınırlarla ilişkilendirmekte ve bu alanın başkaları tarafından ihlal edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu tanımlama, mahremiyetin çocuk zihninde yalnızca bedensel değil; kişisel eşyalar, alanlar ve eylemler üzerinden de kavrandığını göstermektedir. “Kimsenin izinsiz girmemesi gereken bir yer” ifadesi, çocuğun mahremiyeti fiziksel mekân ya da sınır metaforu ile eşleştirdiğini ve bu sınırlara müdahalenin izne bağlı olması gerektiğini düşündüğünü ortaya koymaktadır. “Mesela arkadaşımızın kalemini kullanmadan önce izin alıyoruz ya hani, mahremiyet de öyle bence” ifadesi ise çocuğun soyut bir kavramı somut bir günlük yaşam örneğiyle açıklamaya çalıştığını ve mahremiyet ihlallerinin sınır ihlali olarak algılandığını göstermektedir. Bu tür benzetmeler, çocuğun sosyal ilişkilerinde öğrenilmiş saygı kurallarını, bireysel alanlara yönelik farkındalıkla ilişkilendirdiğini ortaya koyar. “İzinsiz bir şey yapınca cezalandırılmalı” ifadesi, çocuğun mahremiyet ihlallerini yalnızca yanlış davranış olarak değil; sonuç doğurması gereken bir eylem olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu anlatım, mahremiyet algısının çocukta

hak temelli değil, daha çok sosyal kurallar ve yaptırım odaklı bir yaklaşımla şekillendiğine işaret eder.

“Dokunulmazlık. Kimsenin izinsiz giremeyeceği bir alan. Bazen bir bakış bile mahremiyeti ihlal edebilir. Bence şu anda büyüklerden ziyade küçükler daha çok dikkat ediyor buna.” (Ç2).

Ç2’nin bu söylemi, sadece fiziksel temasın değil, sosyal etkileşim biçimlerinin de (örneğin bakış, soru sorma, yaklaşma şekli) mahremiyet alanına dahil edilebileceğine işaret etmektedir. Özellikle travma sonrası hassaslaşan çocuklarda, sosyal sınırların ihlali bireyin tekrar zarar göreceğine dair bir tehdit olarak algılanmaktadır.

“Mahremiyet, benim özel alanım. Biri bana dokunmadan önce sormalı. Sadece fiziksel değil, bana soru sorarken bile dikkatli olunmalı.” (Ç3).

Ç3’ün bu anlatımı, duygusal mahremiyetin önemini ve çocukların kişisel alanlarına duyulan saygının güven ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Özellikle çocuklarla çalışan profesyonellerin, duygusal sınır ihlallerine neden olabilecek iletişim biçimlerinden kaçınmaları, güven temelli ilişkilerin inşası açısından önem taşımaktadır.

Ç4 bu soruyu yanıtlamayı reddetmiştir.

“Mahremiyet bence özel şeyler demek. Mesela biri telefonuma izinsiz bakınca rahatsız oluyorum. Ya da odamda biri izinsiz girince. Herkesin bazı şeyleri kendine saklamaya hakkı var bence. Öyle her şeyi paylaşmak zorunda değiliz sonuçta.” (Ç5).

Katılımcının ifadesi, mahremiyet kavramının ergenlik dönemindeki birey tarafından kişisel alan, eşyalar ve sınırlar üzerinden tanımlandığını göstermektedir. “Mahremiyet bence özel şeyler demek” ifadesi, katılımcının kavramı günlük yaşam deneyimleriyle ilişkilendirerek anlamlandırdığını ortaya koymaktadır. “Biri telefonuma izinsiz bakınca rahatsız oluyorum” ve “odamda biri izinsiz girince”

şeklindeki ifadeler, çocuğun mahremiyet algısını somut nesneler ve fiziksel alanlar üzerinden kurduğunu göstermektedir. Bu tanımlamalar, bireyin mahremiyet kavramını kişisel sınırların korunması bağlamında değerlendirdiğini göstermekte ve ergenlik döneminde gelişen bireysel özerklik ihtiyacını yansıtmaktadır.

“Herkesin bazı şeyleri kendine saklamaya hakkı var bence” cümlesi, çocuğun kişisel veriler, düşünceler ya da özel alanların paylaşılmasından da var olabileceğine dair bir hak temelli farkındalık geliştirdiğini göstermektedir. *“Her şeyi paylaşmak zorunda değiliz sonuçta”* ifadesi ise bireyin mahremiyetin aynı zamanda bireysel tercih ve irade ile ilişkili olduğunu kavradığını ortaya koymaktadır. Bu anlatım, mahremiyet kavramının çocuk tarafından daha çok günlük yaşantıdan türeyen deneyimlerle öğrenildiğini ve bu deneyimlerin kişisel alanın korunması yönünde bir hassasiyet oluşturduğunu göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kurum bakımındaki çocukların mahremiyet algılarında ortak olan tema; korunma, saygı görme ve kendi sınırlarını belirleme ihtiyacıdır. Mahremiyet, çocuklar için sadece fiziksel bir alanı değil, aynı zamanda duygusal, sosyal ve zihinsel sınırları ifade etmektedir. Mahremiyet hakkına duyulan saygı, çocukların kendilik algılarını onarmada, benlik bütünlüğünü yeniden inşa etmede ve travmatik yaşantıların etkilerini hafifletmede temel bir rol oynamaktadır.

4.2.2 Kurum çalışanlarının yanıt temaları

Bu bölümde kurum çalışanlarına yöneltilen sorular; kategorizasyona göre temalandırılmıştır. Her bir çalışanın verdiği cevaplar, aynı tema altında verilen cevaba göre analiz edilmiştir. Bu görüşmelerden yapılan analizlere göre çalışanların verdiği cevaplardan şu temalar ortaya çıkmıştır:

- Çalışanların Çocuklarla İletişim Biçimleri
- Kurumda Karşılaşılan Zorluklar
- Çocukların Travmatik Deneyimlerle Baş Etme Süreci
- Çocuklar İçin Destek Mekanizmaları ve Kurum İçi Politikalar

- Kurum Çalışanlarının Süreci İyileştirmeye Dair Önerileri

4.2.2.1 Çalışanların çocuklarla iletişim biçimleri

Kurumsal bakım altında bulunan çocuklarla çalışan yetişkinlerin, iletişim kurma biçimleri, çocukların travmalarla başa çıkmasında ve güven ilişkilerinin inşa edilmesinde kritik bir role sahiptir. Yetişkin katılımcıların ifadeleri, çocuklarla kurulan iletişimin empatik, sabırlı ve bireysel ihtiyaçlara duyarlı olması gerektiği yönündedir. Bununla birlikte, her çocuğun farklı bir bağlanma geçmişine sahip olması nedeniyle, iletişim stratejilerinin esnek, anlayışlı ve çocuğun temposuna saygılı şekilde kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan sosyal hizmet uzmanı şu ifadeleri kullanmıştır: *“Buraya gelen her çocuğun öyküsü birbirinden çok farklı. Kimisi ilk günden elimi tutuyor, kimisi haftalarca gözümün içine bakmıyor. Onlarla iletişim kurarken önceliğimiz beklemek ve zorlamamak. Çünkü zorlanan çocuk ya susar ya da öfkelenir.”* Bu anlatım, kuruma yeni gelen çocukların travma sonrası iletişim kapasitelerinin büyük değişkenlik gösterdiğini, dolayısıyla çalışanların çocuğun hızına göre hareket etmesi gerektiğini göstermektedir.

Psikolog ile yapılan mülakatta ise şu şekilde yanıt alınmıştır: *“Benim için güven ilişkisinin temeli, çocuğun ne zaman ve ne kadar konuşmak istediğini belirlemesine izin vermek. Sessizlik de bir ifadedir. Çoğu zaman çocuklar anlatmadan önce yanlarında sessizce oturmaya ihtiyaç duyar.”* Bu ifade, çocuğun ifade etmeye hazır olmadan önce duygusal güvenlik alanına ihtiyaç duyduğunu; sessizliğin bir direniş değil, bir hazırlık süreci olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Çocuklarla konuşmak bazen kelimelerle olmuyor. Beraber çorba yaparken, oyun oynarken, saçlarını tararken daha çok şey paylaşıyoruz. O anlar çok kıymetli.”

Bakıcı annenin verdiği bu yanıt, gündelik yaşam içindeki küçük etkileşimlerin, çocukla kurulan ilişkinin temel yapı taşlarını oluşturduğunu göstermektedir. Özellikle

fiziksel bakım süreçlerinde (yemek, temizlik, oyun vb.) oluşan doğal yakınlık, çocuğun güven duygusunu pekiştirmektedir.

PDR çalışanı ise iletişimde yaşanan güçlükleri şöyle ifade etmektedir: *“Bazı çocuklar çok içine kapanık. Ne söylesek tepki alamıyoruz. Ama bu, onların duymadığı anlamına gelmiyor. Hepimiz duvar gibi görünseler de her gün onların yanında duruyoruz. Çünkü biliyoruz ki bir gün o duvar bir çatlak verir.”*

Bu ifade, çocukların görünürde sessiz ya da iletişimsiz olmalarının, içsel dünyalarında ilişki kurmaya açık olmadıkları anlamına gelmediğini; süreklilik ve sabırla bu bariyerlerin aşılabileceğini göstermektedir.

Son olarak kurum yöneticisi, iletişim sürecini kurumsal açıdan değerlendirmiştir: *“Kurumsal kimliğin içinde bireysel temas kurmak zor ama olmazsa olmaz. Her çocuğa tekil birey olarak bakmak gerekiyor. Bunu yapamadığımız her an, çocukla değil, sadece sistemle konuşmuş oluyoruz.”* Bu yorum, kurumsal bakım ortamının tekdüze, kurallı ve prosedürel yapısı içinde bireysel farklılıkların göz ardı edilmemesi gerektiğini; çocukla birey olarak iletişim kurulmazsa ilişkinin mekanik ve işlevsiz kalacağını vurgulamaktadır.

4.2.2.2 Kurumda karşılaşılan zorluklar

Yetişkin katılımcıların görüşlerine göre, çocuk esirgeme kurumlarında çalışanların en çok zorlandıkları alanlar çocukların travmatik geçmişleriyle baş etme, davranışsal krizleri yönetme, kurumsal kaynakların yetersizliği ve personel eksikliği gibi yapısal sorunlardır. Görüşmelerde özellikle çocukların bireysel farklılıklarına yeterince yanıt verilememesi ve bürokratik prosedürlerin çalışanları sınırlandırması sıklıkla dile getirilmiştir.

“Her çocuğun geçmişi, travması farklı. Ama bizim elimizde herkese uygulanabilecek tek tip kurallar ve sınırlı zaman var. O yüzden bazen çocuğa gerçekten ulaşmak mümkün olmuyor.” Sosyal hizmet uzmanının vermiş olduğu bu

ifade, bireyselleştirilmiş müdahale ihtiyacı ile kurumsal yapı arasındaki çelişkiye işaret etmektedir. Kurumlarda çocukların ihtiyaçlarına özel programlar uygulanması ideali, mevcut yapısal sınırlar nedeniyle uygulamada karşılık bulamamaktadır.

“24 saat nöbet tuttuğumuz zamanlar oluyor. Bazen aynı gün içinde üç kriz birden yaşıyoruz. Bir çocuk bağılıyor, bir diğeri kendini kapatıyor, öteki kaçmak istiyor. Hepsine yetişmek imkânsız.” (Bakıcı Anne)

Bu ifade, kurum çalışanlarının yalnızca duygusal değil, aynı zamanda fiziki olarak da yoğun bir yük altında olduklarını göstermektedir. Özellikle kriz anlarının sıklığı ve çok yönlülüğü, çalışanların tükenmişlik yaşamasına neden olabilmektedir.

4.2.2.3 Çocukların travmatik deneyimlerle başa çıkma süreci

Kurum çalışanları, çocukların travmatik geçmişleriyle doğrudan ya da dolaylı yollarla sıkça karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, yalnızca çocukların psikolojik sağlığını değil, çalışanların kendi psikolojik dayanıklılıklarını da etkileyen çift yönlü bir sürece işaret etmektedir. Yetişkin katılımcıların anlatımları, çocukların yaşadığı şiddet, istismar, ihmal gibi ağır travmalarla başa çıkma sürecinin yalnızca bireysel bilgi ve beceriyle değil; aynı zamanda kurumsal destek, süpervizyon ve duygusal dayanıklılık gibi unsurlarla bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Mülakat gerçekleştirilen psikolog, travmalarla baş etmede empatik yaklaşımın sınırlarını şu sözlerle ifade etmektedir: *“Her çocuğun hikâyesi ayrı bir yara. Bazen onların anlattığı şeyleri akşam evde sessizce tekrar düşünüyorum. Etkilenmemek imkânsız. Ama bu etkilenme, onları anlamamı da sağlıyor. Sorun, bu duyguları içerde tutacak bir alanın olmayışı.”* Bu ifade, kurum çalışanlarının travmatik anlatılardan yalnızca profesyonel olarak değil, insani olarak da etkilendiğini; ancak duygularını işleyebilecekleri bir yapı veya destek mekanizması olmadığında tükenmişliğe açık hale geldiklerini göstermektedir.

Sosyal hizmet uzmanı ise travmayla baş etmenin süreklilik ve güven üzerinden kurulduğunu belirtmiştir: *“Çocuğun travması bazen bir olay değil, bir süreçtir. Her gün tekrar eden bir terk edilme, bir değersizlik hissi. Biz o hisleri tersine çevirmeye çalışıyoruz ama zamanla yarışıyoruz.”* Bu anlatım, travmaların sadece geçmişte kalmadığını, kurumda da devam eden bir ruhsal süreç olduğunu vurgulamaktadır. Kurum çalışanları, çocukların duygusal dünyalarında süreklilik gerektiren onarıcı ilişkiler kurmaya çalışmakta; ancak zaman, kaynak ve istikrar eksikliği bu çabaları sınırlamaktadır.

Bakıcı anne ise, travmatik davranışlara karşı duyduğu çaresizliği şöyle dile getirmiştir: *“Bazı çocuklar öyle şeyler söylüyor, öyle davranıyor ki, tepki veremiyorsun. Ne yapacağını bilemiyorsun. Sadece yanında kalıyorsun. Onu yargılamadan, korkmadan orada olmak yetiyor bazen. Yaşadıkları ağır olaylardan kaynaklı öyle cümleler kuruyorlar ki bazen şaşırıp kalıyorsun.”*

Bu ifade, travma sonrası davranışların çalışanlar üzerinde yarattığı belirsizlik ve güçsüzlük hissini yansıtmaktadır. Ancak aynı zamanda, çocukların yanında kalabilmenin ve şefkatli bir tutumun iyileştirici etkisi de vurgulanmaktadır.

Kurum müdürünün soruya verdiği yanıt ise travma ile baş etme sürecinde ekip dayanışmasının önemine işaret etmiştir: *“Bireysel olarak hiçbirimiz bu yükü kaldıramayız. O yüzden biz kendi içimizde çok güçlü bir ekip ruhu oluşturmaya çalışıyoruz. Her sabah kim nasıl diye birbirimize sorarız. Bu, çok şey değiştiriyor.”*

Bu anlatım, travmatik yüklerin yalnızca bireysel olarak değil, ekip içi destek ve dayanışma ile de yönetilebildiğini; kurumsal ruhun, çalışanların psikolojik sağlığını koruma açısından önemli bir tampon işlevi gördüğünü göstermektedir.

“İlk yıllarda çok zorlandım. Her hikâyeye ağlıyordum. Ama sonra şunu fark ettim: Ben güçlü olmazsam, onlar daha da kırılıyor. Bu yüzden duygularımı içeride tutmayı değil, sağlıklı şekilde işlemeyi öğrendim.” (PDR Görevlisi).

Bu ifade, çalışanların zamanla travmayla başa çıkma konusunda daha bilinçli stratejiler geliştirdiklerini ve duygusal yüklerini kontrol altında tutarak çocuklara destek olabildiklerini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kurum çalışanlarının çocukların travmalarıyla başa çıkma süreçleri çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu süreç, yalnızca çocuğun iyilik hali için değil, aynı zamanda çalışanın psikolojik bütünlüğü için de önem arz etmektedir.

4.2.2.4 Çocuklar için kurum içi destek mekanizmaları ve politikalar

Kurum çalışanlarının ifadeleri, çocuklara yönelik bakım ve koruma süreçlerinin etkinliğinin yalnızca bireysel motivasyon, empatik yaklaşım ya da mesleki bağlılıkla sınırlı kalamayacağını; bunun ötesinde güçlü ve işlevsel destek mekanizmalarının varlığına ve kurum politikalarının çocuk yararını esas alan bir yaklaşımla yapılandırılmış olmasına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çalışanların tanıklıkları, çocukla çalışan profesyonellerin desteklenme ihtiyacının hem duygusal hem de mesleki düzeyde çok boyutlu olduğunu açıkça göstermektedir.

“Bir çocuğun yaşadığı travma, sadece bireysel bir yaralanma değildir. Biz burada bunun yankılarını günlerce, haftalarca hissediyoruz. Ama sistem, bu travmanın çevresel etkilerini görmüyor. Çocuk bağılıyor, ağlıyor, susuyor; biz onun yanında duruyoruz ama elimizdeki olanaklar sınırlı. Psikologlar burada olduğunda çocukların davranışlarında bariz bir rahatlama oluyor. Daha az öfke patlaması, daha az içe kapanma görüyoruz. Psikolojik destek istiyoruz, danışmanlık istiyoruz, ama bu destekler geçici. Biz sürekli geçici çözümlerle kalıcı sorunları örtüyoruz. Sistemin çocuk odaklı bir yapısı olsaydı, bu destekler sürekli, planlı ve kurumsal bir çerçevede olurdu. Ama şu anda her şey kişisel inisiyatifle yürüyor. Bu sürdürülebilir değil.”
(Kurum Müdürü).

Bu açıklama, mevcut sistemin çocukların travma sonrası ihtiyaçlarını yapısal olarak karşılamadığını, çalışanların ise bu eksikliği bireysel çabalarıyla telafi etmeye

çalıştığını; ancak bunun uzun vadede çalışan tükenmişliğine neden olduğunu göstermektedir. Kurumun çocuk odaklı bir yapıya sahip olmaması, destek mekanizmalarının sürekli ve planlı bir biçimde işlememesine neden olmakta; bu durum hem çocukların iyilik hâlini hem de çalışanların mesleki motivasyonunu olumsuz etkilemektedir.

Benzer şekilde sosyal hizmet uzmanı, psikososyal destek süreçlerinin kurumsal entegrasyon eksikliği nedeniyle etkin olamadığını, sistemin çocukları ve çalışanları yalnız bıraktığını vurgulayarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Çocuğa destek sunmak sadece onunla bire bir ilgilenmekle bitmiyor. Biz sistemin de bu sürecin içinde olmasını bekliyoruz ama genellikle destek alanında yalnız kalıyoruz. Örneğin travma yaşamış bir çocuğun sürekli takip edilmesi gerekiyor ama sistemde bu çocuğun izini kaybetmek çok kolay. Psikolog değişiyor, danışman değişiyor, sosyal hizmet uzmanı başka kuruma geçiyor. Bu çocuk her seferinde yeniden anlatmak zorunda kalıyor. Oysa sistem, çocuğun tüm hikayesini bir bütün olarak taşımalı. Her şeyi biz bireysel olarak yapmaya çalışıyoruz ve bu bir süre sonra insanı tüketiyor.”

Bu anlatım, destek süreçlerinin sürekliliği ve kurumsal bellek oluşturma eksikliğine dikkat çekmektedir. Kurumun sunduğu hizmetlerin çalışan sirkülasyonu nedeniyle sürdürülebilir olmaması, çocukların yaşantılarında yeni travmalara neden olabileceği gibi, çalışanların da kendi rollerini etkili bir biçimde yerine getirmesini güçleştirmektedir.

“Burada her çocuk ayrı bir hikâye, ayrı bir acı taşıyor. Her gün başka bir kriz, başka bir içe kapanma, başka bir öfke patlaması yaşanıyor. Bu çocuklarla çalışan biri olarak sadece onların değil, kendi duygularıyla da baş etmem gerekiyor. Ama bu süreçte bana rehberlik edecek kimse yok. Süpervizyon sistemimiz yok. Bir uzmanla düzenli olarak görüşemiyoruz. Zamanla, kendi doğru bildiğin yanlışlarda kaybolabiliyorsun. Meslekî olarak yalnız kalıyoruz ve bu, çocuklarla kurduğumuz ilişkinin niteliğini de etkiliyor. Yanlış bir cümle, yanlış bir yaklaşım çocukta yeni bir

kırılmaya yol açabilir. Ama seni düzeltecek, yönlendirecek bir sistem yoksa bu hataları fark etmek imkânsızlaşıyor.” (Psikolog).

Bu açıklama, süpervizyonun yalnızca mesleki gelişim açısından değil, aynı zamanda etik pratiklerin sürekliliği, refleksiyonun sağlanması ve çalışan tükenmişliğinin önlenmesi açısından da ne kadar hayati bir rol taşıdığını göstermektedir. Çocuklarla çalışan uzmanların desteklenmesi, onların çocukla kurduğu ilişkinin güvenli, sağlıklı ve terapötik olmasını doğrudan etkilemektedir.

“Biz çocukla yaşıyoruz. Yemek saatinde beraberiz, ders saatinde yanındayız, gece nöbetinde biz uyanıyoruz. Ama sistem bize diyor ki, şunu şöyle yap, bunu böyle yap. Mesela çocuk gece korkup ağlıyor, onunla konuşmak istiyorum, sakinleştirmek istiyorum. Ama diyorlar ki ışıklar sönecek, sessizlik olacak. Bu çocuğun ihtiyacını değil, sistemin disiplinini önceleyen bir anlayış var. O zaman ne oluyor? Ya kurala uymuyorum ya da çocuğu yalnız bırakıyorum.” (Bakıcı Anne).

Bu anlatım, çocuk merkezli olmayan katı kurumsal prosedürlerin çalışanları etik ikilemlerle karşı karşıya bıraktığını göstermektedir. Kurum politikalarının esnekliğe ve bireysel ihtiyaçlara duyarlılığa sahip olmaması, çocuklara duyarlı bakım vermeyi neredeyse imkânsız hâle getirmekte, bu da hem çalışan hem de çocuk açısından ilişkisel güvensizliğe yol açmaktadır.

PDR Görevlisi ise kurumda verilen hizmet içi eğitimlerin niteliksel eksikliğine ve alana özgü içeriklerin yetersizliğine dikkat çekerek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yılda bir ya da iki kere seminer alıyoruz ama bunlar çok yüzeysel. Sanki herkes aynı profilde çocukla çalışıyormuş gibi genel bilgiler veriliyor. Oysa bizim çalıştığımız çocuklar ağır travma yaşamış, güven duygusu zedelenmiş, istismara uğramış bireyler. Bu çocuklarla nasıl konuşulur, nasıl güven kurulur, kriz anında ne yapılır, bunlar bize öğretilmedi. Deneme yanılmayla öğreniyoruz. Oysa bu çocuklar bizim deneme alanımız olmamalı.”

Bu ifade, alana özgü uzmanlık bilgisinin kurumsal düzeyde yeterince aktarılmadığını ve hizmet içi eğitimin, sahadaki gerçek ihtiyaçlara karşılık gelecek biçimde yapılandırılmadığını ortaya koymaktadır. Çocuk koruma alanında çalışan profesyonellerin etik ve psikolojik sorumluluklarının büyüklüğü göz önüne alındığında, bu tür eksiklikler hem çocuğun zarar görmesine hem de çalışanın tükenmesine neden olabilecek riskler barındırmaktadır.

Yukarıdaki ifadeler ışığında, kurum çalışanlarının çocuklara sunduğu bakım ve desteğin niteliği büyük ölçüde kurumun politik yapısı, iç işleyişi, destek mekanizmalarının gücü ve mesleki kapasite geliştirme uygulamaları ile doğrudan ilişkilidir. Çalışanların bireysel motivasyonu ve etik hassasiyeti önemli olmakla birlikte, bu çabaların anlam kazanabilmesi için onları destekleyen bir sistemsal yapıya ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu doğrultuda, kurum politikalarının çocuk hakları temelli, esnek, travma duyarlı ve çok disiplinli işleyişe açık olacak şekilde yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Sürekli süpervizyon sistemlerinin kurulması, kurum içi mesleki iletişimin güçlendirilmesi, hizmet içi eğitimlerin içerik olarak zenginleştirilmesi ve çocukların bireysel ihtiyaçlarını gözeten esnek uygulamaların geliştirilmesi, kurum çalışanlarının destekleyici rolünü daha etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri açısından hayati öneme sahiptir.

4.2.2.5 Kurum çalışanlarının süreci iyileştirmeye dair önerileri

Kurum çalışanlarının çocuklarla gerçekleştirdikleri gündelik etkileşimlerden ve mesleki deneyimlerinden yola çıkarak sundukları öneriler, yalnızca sahada karşılaşılan sorunları değil, aynı zamanda bu sorunların aşılmasına yönelik çözüm odaklı yaklaşımları da içermektedir. Bu öneriler; çocuk hakları temelli yaklaşımların güçlendirilmesi, psikososyal destek sistemlerinin yaygınlaştırılması, kurumsal esnekliğin artırılması, çok disiplinli işleyişin sağlanması ve çalışanların mesleki donanımlarının geliştirilmesine yönelik birçok önemli başlık içermektedir.

Kurum müdürü, çocukların bireysel özelliklerine duyarlı, esnek ve bütüncül bir bakım sisteminin oluşturulması gerektiğine vurgu yaparak şu önerilerde bulunmuştur:

“Her çocuk aynı değil. Biri sessiz, biri öfkeli, biri çok neşeli görünse de içten içe çöküyor. Ama bizim sistem herkese aynı kuralları uyguluyor. Ben diyorum ki, kurumlar bireyselleştirilmiş bakım planı uygulamalı. Çocuğun hikâyesine göre bir yol haritası belirlenmeli. Bu, hem bakımda hem eğitimde hem de psikolojik destekte olmalı. Bu planlar düzenli izlenmeli, yenilenmeli. Ve her çocuk için bir ‘bağ kurucu çalışan’ olmalı. O kişi değişmemeli.”

Bu öneri, bireyselleştirilmiş müdahale planlarının yalnızca bakım hizmeti değil, aynı zamanda güven ilişkisi kurulması açısından da ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, çocukla çalışan kişinin sabit kalması gerektiğine yapılan vurgu, kurumsal bağlanma süreçlerinin desteklenmesine yönelik önemli bir yapısal değişim ihtiyacını yansıtmaktadır.

Kurumdaki görevli sosyal hizmet uzmanı ise, çok disiplinli ekiplerin daha etkili çalışması ve koordinasyonun güçlendirilmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Psikolog başka konuşuyor, rehber öğretmen başka, biz başka. Halbuki çocuğun bütününe birlikte bakmalıyız. Biz ekip toplantılarını daha sistematik, düzenli ve gerçekçi yapılmasını istiyoruz. Her çocuk için ortak bir değerlendirme formu olabilir. Kim ne gözlemliyor, ne öneriyor... Bunlar paylaşılmalı. Ayrıca ekip içi saygı ve rollerin netliği de çok önemli. Kimse kimseye emir vererek çalışmamalı; birlikte üretmeliyiz.”

Bu öneri, disiplinler arası eşgüdümün yalnızca çocukların çok yönlü ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda kurum içinde iş barışını ve profesyonel dayanışmayı artırmak açısından da kritik bir alan olduğunu göstermektedir. Farklı meslek gruplarının ortak bir hedef doğrultusunda şeffaf, eşitlikçi ve yapılandırılmış biçimde çalışmaları, hem çocuklara sunulan hizmetin niteliğini artırmakta hem de çalışanların kuruma bağlılığını güçlendirmektedir.

Psikolog, çalışanlara yönelik duygusal destek mekanizmalarının kurulması gerektiğine dair önerisini şu şekilde dile getirmiştir:

“Biz sadece çocukları dinlemiyoruz, onların hikâyeleri bizim içimize işliyor. Bu kadar yükü her gün taşıyorsak, birinin de bizi taşıması gerek. Dışarıdan süpervizyon alınmalı. Ayrıca kurum içinde de duygusal destek grupları oluşturulabilir. Tükenmişliği önleyici önlemler alınmazsa, yapılan iş içi boşalır.”

Bu öneri, çalışan tükenmişliğinin yalnızca bireysel bir sorun değil, kurumsal işleyişin doğrudan etkileyebileceği bir alan olduğunu göstermektedir. Özellikle yüksek travma yüküne sahip çocuklarla çalışan kurumlarda, profesyonellerin duygusal dayanıklılıklarını korumalarına yönelik destek sistemlerinin oluşturulması, hizmet kalitesini doğrudan artıracaktır.

“Disiplin kurallarımız çocukların korku duyacağı şekilde olmamalı. Bir hata yaptığında hemen uzaklaştırma, ceza... Bunlar çocuğu kazanmak yerine kaybettiriyor. Alternatif disiplin yöntemleri düşünülmeli. Belki atölye çalışmaları, empati grupları... Ayrıca çocukların sesini daha fazla duymalıyız. Onların önerilerini alabileceğimiz çocuk kurulları kurulabilir.” (Bakıcı Anne).

Bu görüş, çocukların sadece bakım nesneleri değil, aynı zamanda kurum yaşamına aktif katılım sağlayabilen özneler olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Katılımcı çocuk yaklaşımlarının kurumsal yaşamda uygulanması, çocukların aidiyet hislerini güçlendirerek kuruma ve çalışanlara olan güvenlerini artıracaktır.

“Açık öğretim tek çözüm değil. Bazı çocuklar bire bir eğitimde daha başarılı oluyor, bazıları atölyelerde öğreniyor. Bizim kurumda çok az seçenek var. Bilişsel gelişim kadar, mesleki gelişim de önemli. MEB iş birlikleri artırılmalı, STK'larla protokoller yapılmalı. Ayrıca eğitim motivasyonu olmayan çocuklara psikolojik destekle yaklaşılmalı. Sadece ‘ders çalış’ demekle olmuyor. Eğitim, yalnızca akademik başarıdan ibaret değil; aynı zamanda çocuğun özsaygısını yeniden inşa etmesine, bir beceri kazanmasına ve geleceği için umut taşımasına da aracılık eder. Bu nedenle

bilişsel gelişim kadar; sosyal-duygusal ve mesleki gelişim de önem taşıyor. Bazı çocuklar marangozluk, bazıları aşçılık, bazıları da sanatsal alanlarda çok yetenekli; ama biz bu potansiyelleri ortaya çıkaracak alanlar sunamıyoruz. Kurum içi eğitimin çeşitlenmesi gerekiyor.” (PDR Görevlisi).

Kurum bünyesinde çalışan bir sosyal hizmet uzmanının çocuklarla kurduğu bireysel ilişkilere dair yaptığı değerlendirme, yalnızca mesleki bir tutumu yansıtmamakta, aynı zamanda kurumun genel işleyişine ve çocukların psikososyal ihtiyaçlarının karşılanma biçimine dair örtük eleştiriler de içermektedir. Katılımcı, çocukların geçmiş yaşantılarındaki ihmal, istismar ve travmaların “tek bir müdahale biçimiyle” giderilemeyeceğini, bu nedenle her çocuğun öyküsünün ayrı ayrı ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu söylem, sosyal hizmet müdahalesinde “standart prosedür” uygulamalarının travma temelli durumlarda işlevsiz kalabileceğine dair oldukça sahici bir yaklaşımdır. Özellikle kurum bakımına alınmış çocuklarda güven, bağlanma ve aidiyet gibi temel psikososyal ihtiyaçların ihmal edildiği durumlarda, bireysel farklara duyarlı yaklaşım yalnızca ideal bir tutum değil; aynı zamanda koruyucu ruh sağlığı açısından zorunlu bir çerçevedir. Katılımcının yaklaşımı, çocuğun yalnızca bir vaka numarası ya da “hizmet birimi nesnesi” olmadığını, aksine yaşanmışlıklarıyla birlikte ele alınması gereken aktif bir özne olduğunu göstermektedir.

Bu noktada, sosyal hizmet uzmanının kullandığı dil, kurumda hâkim olan teknik-yönetimsel yaklaşımın ötesine geçmektedir. Katılımcının çocuğa dair “her biri kendi hikayesini anlatıyor; bizim görevimiz dinlemek, yargılamadan, düzeltmeden” ifadeleri, nitelikli sosyal hizmet anlayışının en önemli ilkelerinden olan “gönüllü bağ kurma” ve “gizli güçlerin açığa çıkarılması” felsefesine dayanmaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşım, çocuğun yeniden travmatize olmasının önüne geçmek adına etik bir sorumluluk alanına da işaret eder.

Bu ifadede dolaylı olarak eleştirilen kavram, kurumların çoğunlukla çocukları “uygun hizmete yönlendirilecek birer sorun taşıyıcısı” olarak görme eğilimidir. Oysa

yaklaşımında, çocuk öncelikle insan olarak tanınmakta, onun ihtiyaçları mevcut kurumsal kapasiteye uydurulmaya çalışılmak yerine, sistemin çocuğa göre esnetilmesi gerektiği ima edilmektedir. Bu perspektif, çocuk hakları temelli bakış açısıyla tamamen örtüşmekte; kuruma düşen görevin yalnızca bakım değil, aynı zamanda iyileştirici sosyal çevre inşa etmek olduğu fikrini desteklemektedir.

Bireyselleştirilmiş hizmet anlayışı, burada yalnızca duygusal bir hassasiyet olarak değil; doğrudan kurumsal dönüşüm ihtiyacının bir parçası olarak konumlanmaktadır. Zira çocuğun kendisini güvende, görülmüş ve değerli hissetmesi, yalnızca bireysel iletişim becerileriyle değil; bu becerilerin kurumsal kültüre yansıtılmasıyla mümkündür. Katılımcının bu yöndeki değerlendirmesi, kurum içi politika yapıcılar için yalnızca bir saha gözlemi değil, aynı zamanda stratejik bir uyarı niteliği taşımaktadır.

5 TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak tartışma kısmı yer almaktadır.

Kurum bakımında yetişen çocukların yaşadıkları travmatik deneyimler, aileden kopuş, istismar, ihmal ve kurumsal sınırlılıklarla şekillenen yaşam pratikleri, onların psikososyal gelişimlerini çok boyutlu biçimde etkilemektedir. Bu bağlamda yürütülen çalışma, kurumda kalan çocukların kuruma uyum süreçlerini, mahremiyet, güven, istismar algısı, sosyal ilişkiler ve gelecek beklentileri gibi temalar üzerinden değerlendirmiştir. Ayrıca bu sürecin sadece çocuklar üzerinden değil, doğrudan onların bakımından sorumlu olan kurum personelinin gözlemleri ve deneyimleri doğrultusunda da analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, cinsel sömürüye uğradıktan sonra devlet korumasına alınan kız çocuklarının yaşadığı psikososyal etkiler ve koruyucu kurumlarda karşılaştıkları koşullar nitel yöntemle derinlemesine analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları, istismara uğrayan çocukların yalnızca olay anında değil, sonrasında maruz kaldıkları sosyal, psikolojik ve kurumsal süreçlerde de yeniden travmatize olduklarını ortaya koymaktadır.

Katılımcı çocukların çoğunun, adalet sistemine veya kurum görevlilerine karşı güven duymakta zorlandığı, sosyal ilişkilerde yoğun kaygı yaşadığı ve aidiyet duygusunun gelişmediği gözlenmiştir. Özellikle “olumsuz değerlendirilme korkusu” ile “genel sosyal durumlarda huzursuzluk” arasındaki güçlü ilişki, istismarın çocuklarda derin bir sosyal anksiyete yarattığını göstermektedir. Bu durumun, çocukların eğitim, arkadaşlık, toplumsal etkileşim gibi yaşam alanlarına doğrudan olumsuz yansıdığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, kurum personelinin travma sonrası destek konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması, çocuğun iyileşme sürecini sekteye uğratmakta ve yeniden mağduriyeti tetikleyebilmektedir. Bu noktada, çocuk koruma hizmetlerinin sadece

fiziksel güvenlik sağlamakla sınırlı kalmayıp, duygusal iyileşmeyi destekleyecek şekilde yapılandırılması gerektiği görülmektedir. Kurumlarda görevli sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve diğer destek personelinin, travma odaklı hizmet yaklaşımıyla donatılması; çocuğun iyileşme süreci için kritik öneme sahiptir.

Bu araştırma aynı zamanda, çocukların sesinin karar süreçlerinde yeterince duyulmadığını ve kurumsal hizmetlerde çocuk merkezli bir yaklaşımın hâlâ eksik olduğunu göstermektedir. Bu durum, hem sosyal hizmet hem de adli bilimler açısından yeniden değerlendirilmesi gereken yapısal bir boşluğa işaret etmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği aracılığıyla toplanan nitel veriler, tanımlayıcı analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve hem çocukların hem de kurum çalışanlarının sesleri merkeze alınarak yorumlanmıştır. Araştırma bulguları, cinsel sömürüye maruz kalmasından dolayı koruma altına alınan kurum içerisindeki çocukların psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkilerine dair önemli ipuçları sunarken, aynı zamanda kurumsal destek sistemlerinin niteliğine ilişkin çeşitli yapısal sorunlara da ışık tutmaktadır.

5.1 Zayıf Aile Yapısı, Çocuğun Cinsel Sömürüsünün Önemli Bir Faktörüdür

Araştırmanın 1. hipotezi olarak “*Zayıf aile yapısı, çocuğun cinsel sömürüsünün önemli bir faktörüdür.*” Belirlenmiştir. Çocukların cinsel sömürüye maruz kalmasında aile dinamiklerinin doğrudan etkili olduğunu varsaymaktadır. Ailenin parçalanmış yapısı, ebeveyn ilgisizliği, fiziksel ve duygusal ihmal, ebeveynlerin bağımlılık sorunları, aile içi şiddet gibi unsurların çocukları savunmasız hâle getirdiği ve bu durumun çocukların dış dünyada istismara açık hale gelmelerine neden olduğu kabul edilmektedir.

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşme yapılan çocukların neredeyse tamamı, ailelerinin güven verici, koruyucu ya da destekleyici bir işlev görmediğini belirtmiştir. Örneğin, bir çocuk, “*Ailem bana hiç güvenmedi. Ne söylesem inanmazlardı. Hatalı olan bendim hep. Sanki onların çocuğu değilmişim gibi*”

sözleriyle ailesiyle olan bağının zayıflığını ve kendisini sürekli suçlanan bir birey olarak hissettiğini ifade etmiştir. Başka bir çocuk ise, *“Annemi soracak olursan da annem de zaten bu işin içindeydi... Beni babam arkadaşlarına para karşılığı verdi”* şeklindeki ifadesiyle, doğrudan ailesi tarafından cinsel sömürüye itildiğini aktarmıştır. Bu tür vakalar, aile yapısının yalnızca koruyucu bir zemin sunmaması değil, bizzat sömürünün kaynağı olabileceğini de göstermektedir.

Kurum çalışanlarının ifadeleri de bu durumu destekler niteliktedir. Özellikle sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar, çocukların büyük oranda parçalanmış ailelerden geldiğini, aile içi ihmale maruz kaldıklarını ve çoğunlukla ebeveynlerinden duygusal destek görmediklerini belirtmiştir. Bir kurum görevlisi, *“Aile faktörü o kadar belirleyici ki... Çocuk çoğu zaman dışarıdaki tehlikeyi değil, evin içindekini yaşıyor”* ifadesiyle, çocukların istismar sürecine nasıl dahil olduklarını açıklamıştır.

Literatürdeki çalışmalar da bu hipotezi desteklemektedir. Örneğin, Finkelhor ve Browne (243) tarafından geliştirilen “Travma Modeli”, çocuğun cinsel istismara maruz kalmasında aile içi koruyucu işlevlerin eksikliğinin önemli bir etken olduğunu vurgular. Benzer şekilde, Türkiye’de yapılan bir araştırmada (örneğin: 244), aile içi şiddet, ihmal ve ebeveyn bağımlılığı, çocukların cinsel istismara uğrama riskini artıran temel değişkenler arasında sayılmıştır.

Çalışma verileri analiz edildiğinde, zayıf aile yapısının çocukların psikolojik kırılganlıklarını artırdığı, güven duygularını zedelediği ve onları dış dünyada bağ kurma ihtiyacıyla çeşitli riskli ilişkilere yönelttiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, Hipotez 1 çalışmanın bulgularıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Elde edilen nitel veriler, zayıf aile yapısının sadece doğrudan cinsel sömürüye neden olmakla kalmadığını, aynı zamanda çocuğun yaşamındaki temel güven figürlerinin eksikliği nedeniyle sağlıklı ilişkilere ve riskli davranışlara yönelme eğilimini de tetiklediğini göstermektedir. Ayrıca, çocukların çoğunun ifadelerinde “aile” kavramının sadece fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir aidiyet alanı olduğu; bu aidiyetin eksikliği durumunda çocukların hem savunmasız hem de yalnız bırakıldıkları görülmektedir. Bu da, çocukların cinsel sömürüye maruz kalmalarını

açıklayan temel sosyo-psikolojik nedenlerden biri olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak bu hipotez, hem sahadan elde edilen çocuk ve yetişkin ifadeleriyle, hem de mevcut literatür ile desteklenmektedir (92). Zayıf aile yapısı, çocukların cinsel sömürüye maruz kalma riskini doğrudan artıran temel bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

5.2 Tüm Çevresi Tarafından Duygusal İhmal ve Güvensizlik Deneyimi Yaşayan Çocuklar, Kurum Bakımına Alındıktan Sonra Da Sosyal İlişkilerde Güven Kurmakta Güçlük Çekmektedir

Araştırmanın ikinci hipotezi olarak *“Aile İçi Duygusal İhmal ve Güvensizlik Deneyimi Yaşayan Çocuklar, Kurum Bakımına Alındıktan Sonra Da Sosyal İlişkilerde Güven Kurmakta Güçlük Çekmektedir”* belirlenmiştir. Bu hipotez, aile ortamında temel güven ve duygusal destekten yoksun bırakılmış çocukların, kurum bakımına alındıktan sonra dahi başkalarıyla sağlıklı ve güvene dayalı ilişkiler kurmakta zorlandıklarını ileri sürmektedir. Hipotezin temelinde, çocukluk döneminde gelişmesi gereken güven duygusunun, aile içi şiddet, ihmal, duygusal reddedilme veya istismar gibi nedenlerle oluşamaması ve bu durumun çocukların sonraki ilişkilerine doğrudan yansımaları bulunmaktadır. Bağlanma kuramına göre, erken dönem bakım veren figürlerle kurulamayan güven ilişkisi, bireyin gelecekteki tüm sosyal ilişkilerini, duygu düzenleme becerilerini ve benlik algısını etkilemektedir (202).

Araştırmada görüşülen çocukların ifadeleri bu hipotezi önemli ölçüde desteklemektedir. Örneğin, Ç2’nin anlatımı şu şekildedir: “Kendini benim yerime koy bir mesela, ne hissedersin? Belki de senin yaşamak bile istemediğin şeyi ben yaşadım. Babamdan, annemden, babaannemden... Şimdi ben bu insanları nasıl seveyim ki?” Bu ifade, çocukta yalnızca aile figürlerine değil, aynı zamanda genel olarak insan ilişkilerine karşı bir güven kırılması olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Ç3’ün *“İlk zamanlar okulda hiç kimse benimle konuşmadı. Adımı bile bilmeden dedikodu yapıyorlardı. Çok ağladığım zamanlar oldu”* ifadesi, hem geçmiş yaşantıların etkisinin sürdüğünü hem de kurum dışı sosyal çevreyle ilişki kurmada yaşanan zorlukları ortaya koymaktadır.

Çocuklar çoğu zaman yalnızca kurumdan önce değil, kurum içinde de sosyal ilişkilerde zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Örneğin Ç1, *“Okulda herkes bana yurt çocuğu diye bakardı. Sanki başka bir gezegenden gelmişim gibi. Öğretmenlerimin yurttan geldiğimi bildiğinden dolayı benimle ayrı ilgilenmeleri de bazen kendimi kötü hissettirirdi”* diyerek, dış çevrede maruz kaldığı etiketlenmenin sosyal güven ilişkilerini nasıl etkilediğini açıkça ifade etmiştir. Çocukların bu tür deneyimleri, sosyal çevrelerinde kendilerini dışlanmış, farklılaştırılmış ve potansiyel olarak değersiz hissetmelerine neden olmakta; bu da bireylerarası güven bağlarının gelişmesini engellemektedir.

Bu bulgular, literatürde tanımlanan “ikincil travmatizasyon” olgusunu da destekler niteliktedir (245, 247). Çocuğun, yaşadığı süreci kendisine tekrar hatırlatacak herhangi bir olayla yeniden baş başa kalması çocuğun yaşadığı travmayı yeniden tetikleyebilir. Örneğin; kendisini istismar eden şahsı uzun zaman sonra yeniden görmesi, arkadaş veya akraba ortamında yaşadığı olayın sohbet konusu haline getirilmesi gibi durumlar çocuğa yeniden travma yaşatabilir. Bu durum, sadece bireysel psikolojik etkiler yaratmakla kalmaz; aynı zamanda kurumda sunulan psikososyal desteklerin etkinliğini de sekteye uğratar. Çünkü çocuk, destek sunan yetişkine güvenemediğinde, o desteği yapılandırmak ve kabul etmek de zorlaşmaktadır.

Kurum çalışanlarının ifadeleri de bu hipotezi desteklemektedir. Katılımcı sosyal hizmet uzmanı görüşmesinde şu değerlendirmeyi yapmıştır: *“Bazı çocuklar yıllardır burada ama hâlâ bir güven kurabilmiş değil. Yanına gittiğinde geri çekiliyor; göz teması bile kurmaktan kaçınıyor. Bu sadece kurumla değil, geçmişle ilgili bir bağ.”* Bu gözlem, güven probleminin kurumun işleyişinden çok, çocuğun geçmiş yaşantılarından gelen bir devamlılık taşıdığını göstermektedir. Kurum psikoloğu ise şunu belirtmiştir: *“Bazı çocuklar hiçbir yetişkinle yakınlaşmak istemiyor. Sana bir gülüyor, bir susuyor. Güven kurmak zaman alıyor, ama bazen hiç kurulamıyor.”*

Nitel verilerden elde edilen temalar, özellikle “güven figürlerinin eksikliği”, “duygusal uzaklık”, “mahremiyet ihtiyacı” ve “sosyal kapanma” gibi olgular

etrafında yoğunlaşmıştır. Bu temalar, yalnızca çocuğun bireysel bir tercihi değil; geçmiş travmatik deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle aile içinde sevgi, şefkat, dinlenme ve anlaşılma gibi temel duygusal ihtiyaçları karşılanmayan çocukların, kurum ortamında sunulan bakım hizmetlerini duygusal olarak içselleştirmeleri ve o ortama bağlanmaları zaman almakta ya da hiç gerçekleşmemektedir.

Mevcut literatür de bu bulgularla örtüşmektedir. Özellikle Perry ve Szalavitz'in (246) travma sonrası beyin gelişimi üzerine yaptıkları çalışmalarda, erken yaşta yaşanan ihmal ve istismarın, beynin güven ve bağ kurma merkezlerini doğrudan etkilediği ve bu çocukların ileriki yaşamlarında sağlıklı ilişkiler kurmakta zorlandıkları ifade edilmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'de kurum bakımında yetişen çocuklarla yapılan çalışmalar (örn; 246) da, bu çocukların akran ilişkilerinde geri çekilme, güven eksikliği ve yalnızlık duygusunun yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin; Keçe'nin 2018 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, cinsel istismara maruz kalan çocukların olumsuz değerlendirilme korkusu ile yeni sosyal durumlarda yaşadıkları kaygı ve huzursuzluk arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmiştir (204).

Sonuç olarak bu hipotez, araştırma bulgularıyla güçlü bir biçimde desteklenmiştir. Aile içi duygusal ihmal ve güven ilişkilerinin yokluğu, kurum bakımındaki çocukların yalnızca geçmişlerini değil, bugünlerini de şekillendirmektedir. Kurumda sunulan hizmetler çocuğun temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilir; ancak duygusal iyileşme ve sosyal bağ kurma süreçleri, ancak güven temelli, sabırlı ve bireysel ilerlemeyi merkeze alan psikososyal desteklerle sağlanabilir.

5.3 Aile İçi İhmal ve Duygusal Yoksunluk Yaşayan Çocuklar, Dış Çevrede Aidiyet ve Değer Görme İhtiyacıyla İlişkiler Kurmakta; Bu Durum Sömürü Riskini Artırmaktadır

Araştırmanın 3. hipotezi olarak *“Aile içi ihmal ve duygusal yoksunluk yaşayan çocuklar, dış çevrede aidiyet ve değer görme ihtiyacıyla ilişkiler kurmakta; bu durum*

sömürü riskini artırmaktadır.” belirlenmiştir. Bu hipotez, çocukların aile ortamında ihtiyaç duydukları sevgi, ilgi ve güven gibi temel duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması durumunda, dış çevrede bu ihtiyaçları telafi edecek ilişkiler kurma eğiliminde olduklarını; ancak bu ilişkilerin kötü niyetli kişiler tarafından sömürüye açık hale gelebileceğini ileri sürmektedir. Hipotez, cinsel sömürünün yalnızca fiziksel ya da maddi değil, aynı zamanda psikososyal boyutları olduğunu vurgulamakta; özellikle duygusal eksikliklerin istismar zemini hazırlayabileceğini ifade etmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen çocukların büyük çoğunluğu, aileleriyle olan ilişkilerinde derin duygusal boşluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu boşluklar, çocukların sevgi görme, değerli hissetme ve sahiplenilme gibi temel ihtiyaçlarını farklı yollarla karşılamaya çalışmalarına neden olmuş; çoğu zaman bu arayış, istismarcı bireylerle kurulan güvensiz ve sömürü temelli ilişkilerle sonuçlanmıştır. Örneğin Ç2’nin ifadesi bu durumu net bir şekilde yansıtmaktadır: *“Babamdan, annemden, babaannemden... kimseye güvenemiyorum mesela şu anda. Ama bir ara biri bana değer verdi sanmıştım. En çok da ona inandım.”* Bu ifade, çocuğun kendisine güvenli bağ kurma alanı sunmayan aile bireylerinin yokluğunda, dış çevrede tanımladığı “partner” figürüne yöneldiğini, ancak burada da sömürüyle karşılaştığını göstermektedir.

Benzer şekilde Ç5’in anlatımı da hipotezi desteklemektedir: *“Abi her ne kadar büyümüş olsam da kendimi hâlâ 5 yaşında gibi hissediyorum. Çok duygusalım; en alakasız şeylere bile ya gülüyorum ya ağlıyorum.”* Bu duygusal düzensizlik, özellikle ailede yeterince ilgi görmemiş çocuklarda sıklıkla ortaya çıkan, dış çevrede hızlı ve kontrolsüz bağlar kurma eğilimiyle birlikte gelişebilir. Sevgi açlığı yaşayan çocuklar, bu eksikliği telafi etmek için çevresindeki ilk ilgi gösteren kişiye bağlanabilir ve bu da onları manipülasyona açık hâle getirebilir.

Kurum çalışanları da bu eğilimi sıklıkla gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Bir kurum psikoloğu şu değerlendirmeyi yapmıştır: *“Bazı çocuklar ilk karşılaştığı kişide hemen ‘bu bana iyi davranıyor’ diyerek duygusal bir bağ kuruyor. Oysa o kişi kötü niyetli olabiliyor. Bunu ayırt etmekte zorlanıyorlar çünkü daha önce sağlıklı bir ilişki*

modeli görmemişler.” Bu ifade, çocukların yalnızca sevgi arayışı içinde olmadıklarını, aynı zamanda ilişki kurmayı öğrenememiş bireyler olarak sosyal bağlarda istismara açık hâle geldiklerini göstermektedir.

Bu hipotez, literatürde “*duygusal yoksunluk ve istismar ilişkisi*” bağlamında sıklıkla ele alınmaktadır. Özellikle Bağlanma Kuramı (244) çerçevesinde değerlendirildiğinde, erken dönemde güvenli bağlanma figürüyle ilişki kuramayan çocukların gelecekte sağlıklı ilişkiler kurma, istismarcılara bağlanma ve duygusal manipülasyonlara açık olma eğilimi gösterdiği ortaya konmuştur. Duygusal ihmal, istismar kadar görünür olmasa da, bireyin benlik algısı, güven inşası ve sosyal ilişkiler üzerindeki yıkıcı etkileri açısından en az onun kadar tehlikelidir (202). Özellikle kız çocuklarında “*onaylanma*”, “*beğenilme*” ve “*değer görme*” gibi duygusal ihtiyaçlar, aileden yeterince karşılanmadığında, istismarcılar için sömürülmesi kolay bir açık haline dönüşebilmektedir (209).

Katılımcıların anlatımlarında bu boşluğu doldurmak üzere dış çevreyle kurdukları ilişkilerde “*iyi niyetli başlama*”, “*güven duygusu yaşama*” ve ardından “*fark edilmeyen sömürü*” temaları yoğun biçimde gözlemlenmiştir. Örneğin bir çocuk, “*Onunla olmak iyi hissettiriyordu. İlk defa birisi bana değer verdi gibi oldu. Ama sonra işler değişti*” sözleriyle süreci duygusal boşluktan sömürüye geçiş olarak tarif etmiştir. Bu anlatım, duygusal bağ kurma ihtiyacının, istismar sürecinin bir aracı haline geldiğini açıkça göstermektedir.

Bu bağlamda, bu hipotez çalışmanın bulgularıyla doğrudan örtüşmektedir. Aile içindeki ihmal, şiddet, yokluk ve soğukluk; çocuğun dış dünyada hızlıca bağlanma, korunma ve değer görme ihtiyacı ile hareket etmesine neden olmakta, bu da istismara açık bir zemin yaratmaktadır. Cinsel sömürü vakalarının yalnızca zorla ve şiddetle değil, çoğu zaman “*duygusal manipülasyon*” yoluyla başladığı, çalışmanın nitel verileriyle açıkça görülmüştür.

Sonuç olarak, bu hipotez, çocukların sadece fiziki olarak değil; duygusal olarak da korunmasız bırakıldığında, sömürüye açık hale geldiklerini göstermektedir.

5.4 Kurum İçerisinde, Koruma Altına Alınan Çocuklara Yönelik Sosyal Faaliyetlerin Arttırılması, Çocukların Psikolojik Sağlığını İyileştirmede Önemli Bir Faktördür

Araştırmanın 4. hipotezi olarak “*Kurum içerisinde, koruma altına alınan çocuklara yönelik sosyal faaliyetlerin arttırılması, çocukların psikolojik sağlığını iyileştirmede önemli bir faktördür.*” seçilmiştir. Bu hipotez, kurum bakımındaki çocukların psikolojik iyilik hâlleri ile sosyal faaliyetlere katılım düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Özellikle travmatik yaşantılarla kuruma yerleştirilen çocuklar için sosyal faaliyetlerin, yalnızca boş zamanları değerlendirme aracı değil; aynı zamanda travma sonrası toparlanmayı destekleyen, duygusal iyileşme süreçlerine katkı sunan, özsaygıyı yeniden inşa eden ve aidiyet hissini güçlendiren temel bir psikososyal müdahale alanı olduğu kabul edilmektedir.

Araştırma kapsamında çocuklardan elde edilen nitel veriler, bu hipotezin gerekçesini büyük ölçüde desteklemektedir. Özellikle çocuklar sosyal faaliyetlerin olmadığı, zamanın monotonlaştığı veya bireysel gelişimi desteklemeyen bir kurum ortamında kaldıklarında içe kapanma, değersizlik hissi ve motivasyon eksikliği yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ç1’in ifadesi bu bağlamda dikkat çekicidir: “*Burada bazen çok sıkılıyorum abi. Hep aynı şeyler. Ders varsa ders, yoksa odamdayım. Sanki burada sadece kalıyoruz ama yaşamıyoruz.*” Bu ifade, çocuğun kurum içi yaşamda yalnızca temel ihtiyaçlarının değil, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılanmasını beklediğini göstermektedir.

Benzer şekilde Ç5 de şunları söylemektedir: “*Mesela bazı arkadaşlarım müzikle uğraşiyor, bazısı resim yapıyor. Onlar daha mutlu gibi. Ben bir şey bulamadım kendime. Belki olsa ben de daha iyi hissederdim.*” Bu ifade, sosyal faaliyetlerin çocuğun duygusal regülasyonunu desteklediğini, uğraşlar aracılığıyla ifade alanı açtığını ve psikolojik iyilik hâlini güçlendirdiğini göstermektedir. Faaliyetler, çocuğun travmayı sözcüklere dökemediği durumlarda “bedenle, sanatla, hareketle” ifade etmesine olanak tanıyan alternatif terapi kanalları işlevi görebilir.

Kurum çalışanlarının ifadeleri de bu görüşü destekler niteliktedir. Örneğin bakıcı anne, *“Atölye açıldığında çocuklar daha az kavga ediyor, daha huzurlu oluyorlar. Bir uğraşları oluyor. Dikkatleri dağılıyor ama iyi anlamda”* ifadeleriyle, sosyal etkinliklerin hem bireysel hem grup dinamiklerine olumlu etkide bulunduğunu vurgulamaktadır. Bir sosyal hizmet uzmanı ise şunu belirtmiştir: *“Faaliyet olan dönemlerde kaygı düzeyleri azalıyor. Psikoloğa gelmek istemeyen çocuklar bile atölyeye geliyor. Oradan başlayıp bağ kuruyoruz bazen.”* Bu tür ifadeler, sosyal etkinliklerin yalnızca bireysel ilgiye değil, kurumsal ilişki sistemine de katkı sunduğunu göstermektedir.

Literatür tarandığında da benzer bulgulara ulaşılmaktadır. Özellikle psikososyal gelişim kuramı (249), çocukluk ve ergenlik dönemlerinde bireyin kimlik oluşturma, özsaygı geliştirme ve toplumsal rollerle özdeşleşme ihtiyacına dikkat çeker. Kurum bakımındaki çocuklar, genellikle bu gelişim aşamalarında duygusal olarak kesintiye uğradıkları için, sosyal faaliyetler aracılığıyla kendilerini yeniden yapılandırma fırsatı elde edebilirler.

Bu hipotez aynı zamanda travma sonrası toparlanma (post-traumatic growth) literatürüyle de örtüşmektedir. Tedeschi & Calhoun, travma sonrası büyümenin en önemli belirleyicilerinden birinin anlamlı sosyal ilişkiler ve olumlu uğraş alanları olduğunu ifade etmektedir (247). Sosyal faaliyetler, bu bağlamda yalnızca “eğlence” değil, çocuğun “kontrol duygusunu yeniden kazanabileceği”, “kendini değerli hissedebileceği” ve “anlam üretme” kapasitesini artırabileceği alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, kurum içi sosyal faaliyetlerin artırılması, çocuklara sadece bir oyalanma değil; psikolojik yeniden yapılanma için bir araç sunar. Özellikle sanatla terapi (art therapy), müzikle ifade, grup oyunları, sportif etkinlikler gibi faaliyetler, çocukların bastırılmış duygularını ifade edebilmesine, kontrol duygusu geliştirmesine ve güvenli ilişki kurma becerilerini yeniden inşa etmesine katkı sunar.

Sosyal faaliyetlerin eksikliği ise çocukların duygusal izolasyonunu derinleştirebilir. Katılımcı çocukların bir kısmı, kurum içinde faaliyetlerin azlığı nedeniyle kendilerini “sadece barındırılan” bireyler olarak gördüklerini ifade

etmişlerdir. Ç4'ün ifadesi bu açıdan dikkat çekicidir: “Bazen öyle geliyor ki, buraya bizi saklamak için koymuşlar gibi. Hiçbir şey yapmıyoruz. Sadece yemek, uyku, okul.” Bu durum, çocukların kendilerini edilgen, pasif ve yalnız hissetmelerine yol açmakta; bu da kurumsal bakımın psikolojik yükünü artırmaktadır.

Eldeki bulgularla birlikte bu hipotez hem saha verileriyle hem de ulusal ve uluslararası literatürle doğrudan örtüşmektedir. Sosyal faaliyetlerin artırılması, çocukların sadece zaman geçirmesine değil, travma sonrası iyileşme, sosyal aidiyet, özsaygı gelişimi ve ilişki kurma becerileri kazanmasına olanak tanımaktadır. Kurum bakımında travma temelli yaklaşımlar benimseniyorsa, bu faaliyetler sadece “isteğe bağlı” değil; sistemli, süreklilik gösteren ve çocukların katılımıyla planlanan yapılar hâline getirilmelidir.

5.5 Multidisipliner Çalışma Grubu Olan Adli Bilimlerin Alanlarından Olan Psikologların, Çocuk Esirgeme Kurumlarında Aktif Olarak Rol Almasının Çocuklar Üzerinde Pozitif Bir Etkisi Vardır

Araştırmanın 5. ve son hipotezi olarak “*Multidisipliner çalışma grubu olan adli bilimlerin alanlarından olan psikologların, çocuk esirgeme kurumlarında aktif olarak rol almasının çocuklar üzerinde pozitif bir etkisi vardır*” seçilmiştir. bulguları, psikologların çocuk esirgeme kurumlarında aktif olarak rol almasının, istismara uğramış ve kuruma yerleştirilmiş çocukların iyileşme sürecine önemli ölçüde katkı sunduğunu göstermektedir. Multidisipliner bir ekip içinde yer alan psikologların, çocukların yaşadığı travmatik deneyimleri anlamlandırmalarına yardımcı oldukları ve bu doğrultuda hem psikolojik hem de sosyal açıdan destekleyici bir rol oynadıkları görülmektedir.

Bu bağlamda, katılımcı çocukların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir. Örneğin, Ç-2 ifadesinde, “*Psikolog abla nahif yaklaşılmıyorsa çok daha kötü olabilirdim*” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu ifade, psikologlarla kurulan terapötik ilişkinin yalnızca duygu boşalımı değil, aynı zamanda güven hissi ve iyileşme yönünde içsel bir rahatlama sağladığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında kurum müdürünün değerlendirmeleri de bu hipotezi destekler niteliktedir. *“Psikologlar burada olduğunda çocukların davranışlarında bariz bir rahatlama oluyor. Daha az öfke patlaması, daha az içe kapanma görüyoruz,”* demiştir. Bu gözlem, psikolojik desteğin çocukların davranışsal düzeydeki tepkilerinde de somut iyileşmeler sağladığını ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda multidisipliner ekibin çocukların bütüncül gelişimi ve travmanın etkilerinin azaltılmasında ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Psikolojik desteğin etkisini açıklamak için travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve sosyal kaygı bağlamında değerlendirilen da oldukça önemlidir. Araştırmada yer alan çocukların büyük bir bölümünde yüksek sosyal kaygı düzeyi ve olumsuz benlik algısı tespit edilmiştir. Bu bulgular noktada, psikologların rolü yalnızca danışmanlıkla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda çocukların benlik algısını yeniden yapılandırma sürecinde terapötik müdahalelerde bulunarak sosyal işlevselliklerini artırmaktadır.

Tüm bu bulgular ışığında, kurumlarda görev yapan psikologların sadece bireysel terapötik destek sunmakla kalmayıp aynı zamanda çocukların kurum içindeki sosyal etkileşimlerini düzenleyici ve destekleyici bir unsur olduğu görülmektedir. Bu, multidisipliner yaklaşımın bir gereği olarak psikologların adli bilimlerin içinde üstlendiği rolün önemini daha da artırmaktadır. Ayrıca, psikologların travma sonrası semptomların azalmasında, duygusal düzenleme kapasitesinin gelişiminde ve sosyal uyum süreçlerinde önemli bir katkı sağladıkları söylenebilir.

Özetle, hem çocukların öznel değerlendirmeleri hem de kurum çalışanlarının gözlemleri, adli bilimler kapsamında psikologların kurum içi aktif rol almasının çocuklar üzerinde iyileştirici ve destekleyici etkiler doğurduğunu açıkça göstermektedir.

6 SONUÇ

Bu araştırma, kurum bakımına alınmış çocukların geçmiş yaşantıları, kurum içi deneyimleri ve duygusal-sosyal ihtiyaçları bağlamında cinsel sömürü, istismar ve travma temelli yaşantılarını anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma desenine uygun biçimde yapılandırılan bu çalışmada, hem çocukların hem de kurum çalışanlarının ifade ettiği anlatılar üzerinden, cinsel sömürüye neden olan bireysel, ailesel ve yapısal etmenler çok boyutlu olarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, çocukların travmatik yaşantılarını yalnızca bireysel değil, aynı zamanda sistemsal ve ilişkisel düzeyde deneyimlediklerini ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgular, çocukların çoğunlukla zayıf aile yapıları, duygusal ihmal, fiziksel ve psikolojik şiddet, ebeveyn bağımlılığı, ekonomik yoksunluk ve aile içi güvensizlik ortamlarında büyüdüğünü göstermiştir. Bu çocuklar için kurum, fiziksel güvenlik açısından bir koruma sağlasa da, duygusal güven, bireysel farkındalık ve psikososyal gelişim açısından hâlâ sınırlı bir destek ortamı olarak kalmaktadır. Görüşülen çocukların çoğu, cinsel sömürü sürecine genellikle “ilgi görme”, “değerli hissetme” ve “güvende olma” ihtiyacının sonucunda dahil olduklarını; ailelerinden göremedikleri sevgi ve ilgiyi dış çevrede bulmaya çalışırken sömürüye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmada test edilen hipotezlerden biri, çocukların cinsel sömürüye maruz kalmalarında zayıf aile yapılarının temel bir risk faktörü olduğunu ileri sürmüştür. Bu hipotez bulgularla büyük ölçüde doğrulanmıştır. Aile içi duygusal ihmal, çocukların dışsal bağlara yönelmesine ve bu bağlar aracılığıyla istismara açık hale gelmesine neden olmaktadır. Araştırmada ifade edilen bir diğer önemli bulgu ise, çocukların cinsel sömürüye maruz kaldıkları süreçlerde yaşadıkları olayların farkına çoğunlukla olayın hemen ardından değil; çok sonra, özellikle kurum ortamında ve psikolojik destek sürecinde varabildikleri yönündedir. Bu da travmatik deneyimlerin hem bastırıldığını hem de adlandırılmadığını göstermektedir.

Çocukların güven ilişkisi kurma süreçleri, ailede yaşadıkları güven kırılmaları nedeniyle oldukça karmaşık bir şekilde gelişmektedir. Özellikle duygusal bağlanma figürlerinin eksikliği, kurum içinde bile çocukların çalışanlarla ya da akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurmasını engellemekte; içe kapanma, öfke, değersizlik hissi ve sosyal çekilme gibi davranışsal sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda kurumların yalnızca fiziksel koruma değil, psikolojik rehabilitasyon ve sosyal destek yapıları açısından da işlevsel kılınması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Bir diğer önemli bulgu ise kurum içinde sosyal faaliyetlerin ve çocuk odaklı uygulamaların sınırlı kalmasının çocukların psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkilediğidir. Araştırma kapsamında çocukların önemli bir kısmı zamanlarını boşa geçirdiklerini, kurumda aktif faaliyetlere katılamadıklarını ve bu durumun kendilerini “sadece barındırılan bireyler” gibi hissettirdiğini belirtmişlerdir. Sosyal faaliyetlerin, sadece boş zaman değerlendirme değil; aynı zamanda travmatik sürecin işlenmesini kolaylaştıran, kendilik farkındalığını artıran ve duygusal regülasyonu destekleyen yapılar olarak planlanması gerektiği bulgularla desteklenmiştir.

Bu bağlamda çalışma, çocukların cinsel sömürüye maruz kalmasını yalnızca bireysel zafiyetle değil; sistemsel, ilişkisel ve yapısal ihmal zinciriyle açıklamakta ve bu zincirin kırılabilmesi için aile, kurum ve devlet düzeyinde çok boyutlu müdahalelerin gerekliliğine işaret etmektedir. Çocuğun yalnızca failin eylemiyle değil; öncesinde ve sonrasında sistemin suskunluğu, ilgisizliği veya yetersizliğiyle de zarar gördüğü ortaya konmuştur.

Sonuç olarak bu araştırma, kurum bakımına alınmış çocukların yaşadıkları sömürü sürecini anlamak ve bu sürecin önlenmesi adına yapılacak çalışmalar için önemli bir saha verisi sağlamaktadır. Araştırmanın sunduğu nitel bulgular, çocuk koruma sistemlerinin daha kapsayıcı, duygusal destek odaklı ve hak temelli biçimde yeniden yapılandırılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu çocukların güvene, görünürlüğe ve anlamlı bağlara ihtiyaç duyduğu; bu bağların kurum içinde yeniden inşa edilmesinin mümkün olduğu; ancak bunun ancak eğitilmiş, duyarlı, çok disiplinli ve sistemli yaklaşımlarla ancak mümkün olabileceği düşünülmektedir.

7 KAYNAKÇA

1. World Health Organization. *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization; 2002.
2. Polat O. Şiddet. Seçkin Yayınevi. 2021.
3. Baldwin LC. Child abuse as an antecedent of multiple personality disorder. *Am J Occup Ther*. 1990;44(11):978-983.
4. Baker EJ. Assessing and managing allegations of child sexual abuse: An Australian perspective. *Fam Conciliation Courts Rev*. 1997.
5. Bass E, Davis L. *The Courage to Heal: A Guide for Women Survivors of Child Sexual Abuse*. Cambridge: Perennial Library; 1988.
6. Bradshaw J. *Healing the Shame That Binds You*. Deerfield Beach, FL: Health Communications, Inc.; 1988.
7. Cahill C, Leweyln L, Pearson C. Long-term effects of sexual abuse which occurred in childhood: A review. *Br J Clin Psychol*. 1991;30:117-130.
8. Carlier IVE, Gersons BSR. Partial posttraumatic stress disorder (PTSD): The issues of psychological scars and the occurrences of PTSD symptoms. *J Nerv Ment Dis*. 1995;183:107-109.
9. Chu JA, Dill DL. Dissociative symptoms in relation to childhood physical and sexual abuse. *Am J Psychiatry*. 1990;147:887-892.
10. Connors SM. Child abuse and multiple personality disorder: Review of the literature and suggestions for treatment. *Child Abuse Negl*. 1986;10:455-462.
11. Courtois CA. Adult survivors of sexual abuse. *Prim Care*. 1993;20(2):443-446.
12. Engel B. *Partners in Recovery: How Mates, Lovers, and Other Survivors Can Learn to Support and Cope with Adult Survivors of Childhood Sexual Abuse*. Los Angeles: Lowell House; 1991.
13. Erman H. Cinsel istismarın önlenmesi. In: Cinsel Taciz Paneli. Ankara: T.C. Ankara Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası; 2004. p.79-83.
14. Farrants J. The “false memory” debate: A critical review of the research on recovered memories of child sexual abuse. *Couns Psychol Q*. 1998;11(3):229-238.
15. Finkelhor D. *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*. New York: Free Press; 1984.
16. Finkelhor D, Lewis IA. An epidemiologic approach to the study of child molestation. *Ann N Y Acad Sci*. 1988;528:64-78.
17. Finkelhor D. Epidemiological factors in the clinical identification of child sexual abuse. *Child Abuse Negl*. 1993;17:67-70.
18. Green AH. Child sexual abuse: Immediate and long-term effects and intervention. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1993;32(5).
19. Goodman GS, Pyle-Taub E, Jones DSH, et al. Testifying in criminal court. *Monogr Soc Res Child Dev*. 1992;57(5).

20. Goodwin JM. Applying to Adult Incest Victims What We Have Learned from Victimized Children. In: Kluft RP, ed. *Incest-Related Syndromes of Adult Psychopathology*. Washington, DC: American Psychiatric Press; 1990.
21. Güneş H. Cinsel istismara yönelik müdahaleler. *Türk Psikoloji Bülteni*. 2002;8(24-25):77-80.
22. Jarvis JT, Copeland J, Walton L. Exploring the nature of the relationship between child sexual abuse and substance use among women. *Addiction*. 1998;93(6):865-875.
23. Jehu D. *Beyond Sexual Abuse: Therapy With Women Who Were Childhood Victims*. New York: John Wiley and Sons; 1988.
24. Jennings AG, Armsworth MW. Ego development in women with histories of sexual abuse. *Child Abuse Negl*. 1992;16:553-565.
25. Kempe RS, Kemp CH. The untreatable family. In: Kempe RS, Kemp CH, eds. *Child Abuse*. London: Open Books; 1978.
26. Kira IA. Taxonomy of trauma and trauma assessment. *Traumatology*. 2001;7(2):73-86.
27. Koten Y, Tuğlu C, Abay E. Üniversite öğrencileri arasında ensest bildirimi. XXXII Ulusal Psikiyatri Kongresi. 1996 Eylül 25-28; Ankara; GATA Basımevi. p.154.
28. Kuşgözoğlu T. İhmal ve İstismar Vakaları Açısından Kurumsal Hizmetler. In: *Cinsel Taciz Paneli*. Ankara: T.C. Ankara Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası; 2004. p.85-86.
29. Kutchinsky B. Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Müdahale, ve Önleme: Genel Bakış. In: I. Ulusal Kongre. 1990 Haziran 12-14; Ankara.
30. Lanning B, Ballard JD, Robinson J. Child sexual abuse prevention programs in Texas public elementary schools. *J Sch Health*. 1999;69(1):3-8.
31. Lev-Wiesel R, Amir M, Besser A. Posttraumatic growth among female survivors of childhood sexual abuse in relation to the perpetrator identity. *J Loss Trauma*. 2005;10(7):7-16.
32. Maing DM. *Patterns of Psychopathology in Sexually Abused Girls* [doctoral thesis]. Windsor University; 1991.
33. Magritte R. Trauma symptoms. [Internet] Available from: <http://travmapages.com/pg2.htm>. Accessed 15 November 2004.
34. McCourt J, Peel CFJ, O'Carroll P. The effects of child sexual abuse on the protecting parent(s): Identifying a counseling response for secondary victims. *Couns Psychol Q*. 1998;11(3):283-299.
35. McFarlane AC. Vulnerability to posttraumatic stress disorder. In: Wolf ME, Mosnaim AD, eds. *Posttraumatic Stress Disorder: Etiology, Phenomenology and Treatment*. Washington DC: American Psychiatric Press; 1990.
36. McMillen C, Zuravin S, Rideout G. Perceived benefit from child sexual abuse. *J Consult Clin Psychol*. 1995;63:1037-1043.
37. UNICEF. Protecting children from sexual exploitation and abuse [Internet]. New York (US): United Nations Children's Fund (UNICEF); [cited 2025 Febr 9]. Available from: <https://www.unicef.org/protection/protecting-children-from-sexual-exploitation-and-abuse>

38. Moore D. Telling the Secret: Channels of Communications for the Recovering Survivors of Child Sexual Abuse. [Internet] Available from: <http://www.malesurvivor.org/Professionals/Articles/telling.htm>. Accessed 15 December 2005.
39. Olshaher JS, Jackson MC, Smock WS. Forensic Emergency Medicine. New York: Lippincott Williams & Wilkins; 2001.
40. Polat O. Klinik Adli Tıp. İstanbul: Seçkin Yayınevi; 2021.
41. Steel CMS, Newman E, O'Rourke S, Quayle E. Collecting and viewing behaviors of child sexual exploitation material offenders. *Child Abuse Negl.* 2021;118:105133. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105133.
42. Putnam FW. Dissociative disorders in children: Behavioral profiles and problems. *Child Abuse Negl.* 1993;17:39-45.
43. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması [Internet]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2023 [cited 2025 Feb 23]. Available from: https://hips.hacettepe.edu.tr/tr/turkiyede_kadina_yonelik_aile_ici_siddet_arastirma-101
44. UNICEF. Global annual results report 2021: Goal Area 3 – Every child is protected from violence and exploitation [Internet]. New York (US): United Nations Children’s Fund (UNICEF); 2022 [cited 2025 Febr 9]. Available from: <https://www.unicef.org/reports/global-annual-results-2021-goal-area-3>
45. Ratican K. Sexual abuse survivors: Identifying symptoms and special treatment considerations. *J Couns Dev.* 1992;71:33-38.
46. Renshow D. Evaluating suspected cases of child sexual abuse. *Psychiatr Ann.* 1987;17:262-270.
47. Renvoize J. Innocence Destroyed: A Study of Child Sexual Abuse. London & New York: Routledge; 1993.
48. Romero JG, Wyatt GE, Loeb BT, Carmona JV, Solis MB. The prevalence and circumstances of child sexual abuse among Latino women. *Hisp J Behav Sci.* 1999;21(3):351-365.
49. Schetky D. A Review of the Literature on the Long-Term Effects of Childhood Sexual Abuse. In: Kluft R, ed. *Incest Related Syndromes of Adult Psychopathology*. Washington, DC: American Psychiatric Press; 1990.
50. Schultz R. Secrets of Adolescence: Incest and Developmental Fixations. In: Kluft R, ed. *Incest Related Syndromes of Adult Psychopathology*. Washington, DC: American Psychiatric Press; 1990.
51. Smith M, Bentovim A. Sexual abuse. In: Rutter M, Taylor E, eds. *Child and Adolescent Psychiatry*. 3rd ed. New York: Blackwell; 1999.
52. Steinglass P, Gerrity E. Natural disaster and post-traumatic stress disorder: Short-term versus long-term recovery in two disaster-affected communities. *J Appl Soc Psychiatry.* 1990;20:1746-1765.
53. Sugar M. Children and the multiple traumas in a disaster. *Am J Psychiatry.* 1987;113:416-422.
54. Sullivan AM, Saylor FC, Foster KY. Post-hurricane adjustment of preschoolers and their families. *Adv Behav Res Ther.* 1991;13:163-171.
55. Stewart J. Bridges Not Walls. New York: McGraw-Hill; 1990.

56. Park JI, Blomkvist A, Mahmut MK. The differentiation between consumers of hentai pornography and human pornography. *Sexologies*. 2022;31(3):226–39. doi:10.1016/j.sexol.2021.11.002.
57. Topçu S. Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı. Ankara: Doruk Yayıncılık; 1997.
58. Türkbay T, Söhmen G, Söhmen T. Çocuk ve ergenlerde cinsel kötüye kullanım: Klinik bulguları, olası sonuçları ve önleme. *3P Dergisi*. 1998;6(1):49-54.
59. Vander May BJ. The sexual victimization of male children: A review of previous research. *Child Abuse Negl*. 1988;12:61-72.
60. Waller G. Association of sexual abuse and borderline personality disorder in eating disordered women. *Int J Eat Disord*. 1993;13(3):259-263.
61. Wyatt GE. The relationship between child sexual abuse and adolescent sexual functioning in Afro-American and white American women. *Ann N Y Acad Sci*. 1988;528:111-122.
62. Yudkin M. The nightmare of childhood sexual abuse: survivors speak out. *Cosmopolitan*. 1992 May;246-249.
63. Yehuda R, McFarlane AC. Conflict between current knowledge about posttraumatic stress disorder and its original conceptual basis. [Internet] Available from: <http://travma-pages.com/yehuda95.htm>. Accessed 29 November 2000.
64. Yüksel Ş. İnsestin tanınması ve değerlendirilmesi. *Nöropsikiatri Arşivi*. 1993;30:352-357.
65. Zuravin JS, Fontanella C. The relationship between child sexual abuse and major depression among low-income women: A function of growing up experiences. *Child Maltreat*. 1999;4(1):3-12
66. Zara-Page A. Çocuk cinsel istismarı: Cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2004;7(13):103-113.
67. Clayton E, Jones C, Brown J, Taylor J. Psychobiological consequences of childhood sexual abuse. *Front Neurosci*. 2021;15:771511. doi:10.3389/fnins.2021.771511
68. Ali S, Haykal HA, Youssef EYM. Examining the short and long-term impacts of child sexual abuse. *Discov Psychol*. 2024;4. doi:10.1007/s43545-024-00852-6
69. Schmidt F, Varese F, Bucci S. Understanding the prolonged impact of online sexual abuse occurring in childhood. *Front Psychol*. 2023;14:1281996. doi:10.3389/fpsyg.2023.1281996
70. Batool M, Abtahi A. A developmental trauma perspective on childhood sexual abuse. *JAMA Netw Open*. 2020;3(9):e2018272. doi:10.1001/jamanetworkopen.2020.18272
71. Downing NR, Akinlotan M, Thornhill CW. The impact of childhood sexual abuse and adverse childhood experiences on adult health-related quality of life. *Child Abuse Negl*. 2021;112:105181. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105181
72. Vaillancourt-Morel N, Godbout N, Bédard MG, Charest É, Briere J, Sabourin S. Trauma-related symptoms in adolescents: The differential roles of childhood sexual abuse and mentalizing. *Front Psychol*. 2024;15:1364001. doi:10.3389/fpsyg.2024.1364001
73. Schreier A, Pogue JK, Hansen DJ. Post-traumatic stress disorder in sexually abused children. *Front Psychol*. 2021;12:646680. doi:10.3389/fpsyg.2021.646680
74. Chan KL, Yan E, Brownridge DA, Ip P. Violence and sexual abuse rates before and during the COVID-19 pandemic. *Child Abuse Negl*. 2023;137:106023. doi:10.1016/j.chiabu.2023.106023

75. Fisher C, Goldsmith A, Hurcombe R, Soares C. Children's perspectives on family members' needs and support after intra-familial child sexual abuse. *Child Youth Serv Rev.* 2023;153:106925. doi:10.1016/j.childyouth.2023.106925
76. Pérez-Fuentes G, Olfson M, Villegas L, Morcillo C, Wang S, Blanco C. Impact of sexual abuse on post-traumatic stress disorder in adolescents. *Soc Sci.* 2024;13(4):189. doi:10.3390/socsci13040189
77. Ali S, Elareshi M, Ziani A. An exploration of the first person perspective of barriers to disclosing child sexual abuse. *Child Youth Serv Rev.* 2020;116:104999. doi:10.1016/j.childyouth.2020.104999
78. Fontes LFC, Conceição OC, Machado S. Mothers as perpetrators and bystanders of child sexual abuse. *Child Abuse Negl.* 2021;117:105068. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105068
79. McManus M, Wood S. Child sexual abuse/exploitation and LGBTQI+ children. *Child Protect.* 2024;1(1):100001. doi:10.1016/j.chipro.2024.100001
80. Uluslararası Göç Örgütü (IOM). Uluslararası Göç Hukuku: Temel Kavramlar (2. Baskı). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü; 2014. Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
81. Fraser L, Heffernan B. The global prevalence of child sexual exploitation and abuse. *J Sex Res.* 2024;61(2):245-258. doi:10.1080/0092623X.2024.2418541
82. Gibson K, Cahill R. A content analysis of metrics on online child sexual exploitation. *Child Abuse Negl.* 2024;137:107046. doi:10.1016/j.chiabu.2024.107046
83. Baxter C, Richards K. Crime and justice research 2022: Online sexual exploitation of children. *Aust Inst Criminol.* 2022;Statistical Bulletin No. 36. doi:10.52922/sp78658
84. International Organization for Migration (IOM). *Fertile Fields: Trafficking in Persons in Central Asia*. Geneva: IOM; 2005. Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/fertile_fields.pdf
85. Egan V, Hughes N. Accessing child sexual abuse material: Pathways to offending and motivations. *Child Abuse Negl.* 2024;137:106936. doi:10.1016/j.chiabu.2024.106936
86. Warner L, Reimers F. Safe-guarding youth from online sexual exploitation in the digital era. *Health Promot Pract.* 2024. doi:10.1177/15598276241268236
87. McManus M, Wood S. Child sexual abuse/exploitation and LGBTQI+ children. *Child Protection.* 2024;1(1):100001. doi:10.1016/j.chipro.2024.100001
88. Fraser L, Heffernan B. The global prevalence of child sexual exploitation and abuse. *J Sex Res.* 2024;61(2):245-258. doi:10.1080/0092623X.2024.2418541
89. Schmidt F, Varese F, Bucci S. Understanding the prolonged impact of online sexual abuse occurring in childhood. *Front Psychol.* 2023;14:1281996. doi:10.3389/fpsyg.2023.1281996
90. Gibson K, Cahill R. A content analysis of metrics on online child sexual exploitation. *Child Abuse Negl.* 2024;137:107046. doi:10.1016/j.chiabu.2024.107046
91. Chan KL, Yan E, Brownridge DA, Ip P. Violence and sexual abuse rates before and during the COVID-19 pandemic. *Child Abuse Negl.* 2023;137:106023. doi:10.1016/j.chiabu.2023.106023
92. Humanium. Child labour [Internet]. Geneva: Humanium; 2022 [cited 2025 March 6]. Available from: <https://www.humanium.org/en/child-labour/>

93. Liles BD, Black PJ. Children's pathways into commercial sexual exploitation. *Trauma Violence Abuse*. 2024. doi:10.1177/15248380241297420
94. Egan V, Hughes N. Accessing child sexual abuse material: Pathways to offending and motivations. *Child Abuse Negl*. 2024;137:106936. doi:10.1016/j.chiabu.2024.106936
95. Warner L, Reimers F. Safe-guarding youth from online sexual exploitation in the digital era. *Health Promot Pract*. 2024. doi:10.1177/15598276241268236
96. Seto MC, Eke AW. Collecting and viewing behaviors of child sexual exploitation material offenders. *Child Abuse Negl*. 2021;120:105133. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105133
97. OECD. Transparency reporting on child sexual exploitation and abuse online. *OECD Digital Economy Papers*. 2021;(295):1-47. doi:10.1787/554ad91f-en
98. Foster JM, Carson DK. How does COVID-19 impact intrafamilial child sexual abuse? Comparing reports by survivors in The Netherlands and the UK. *Child Abuse Negl*. 2020;116:104779. doi:10.1016/j.chiabu.2020.104779
99. Hamilton-Giachritsis C, Hanson E, Whittle H, Beech A. The behavioral health sector response to child sexual abuse material (CSAM) users: A systematic review. *Trauma Violence Abuse*. 2023. doi:10.1177/15248380231220479
100. Kenny MC, Wurtele SK. Systematic review of social norms, attitudes, and factual beliefs regarding child sexual abuse. *Child Abuse Negl*. 2020;105:104471. doi:10.1016/j.chiabu.2020.104471
101. Brown A, Jago N. Understanding and addressing Child Sexual Exploitation (CSE) in schools. *Child Abuse Negl*. 2021;115:105329. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105329
102. Whittle H, Hamilton-Giachritsis C, Beech A, Collings G. Five forms of coerced "self-produced" child sexual exploitation material: A literature review. *Trauma Violence Abuse*. 2024. doi:10.1177/15248380241271376
103. Richards K, Tauri JM. Analysing the scientific literature on policing approaches to disrupt child sexual exploitation. *Policing*. 2024. doi:10.1093/police/paae088
104. Türkiye Cumhuriyeti Hâkimler ve Savcılar Kurulu. Cinsel suçlar ve mağdurların yargı sürecindeki hakları: İhtisas raporu [İnternet]. Ankara: HSK; 2023 [erişim tarihi: 8 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://www.hsk.gov.tr/eklentiler/dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>
105. Álvarez-Guerrero G, Fry D, Lu M, Gaitis KK. Online child sexual exploitation and abuse of children and adolescents with disabilities: A systematic review. *Disabilities*. 2024;4(2):264-276. doi:10.3390/disabilities4020017
106. Josenhans V, Kavenagh M, Smith S, Wekerle C. Gender, rights and responsibilities: The need for a global analysis of the sexual exploitation of boys. *Child Abuse Negl*. 2020;110(Pt 1):104291. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104291.
107. De Vries I, Goggin KE. The impact of childhood abuse on the commercial sexual exploitation of youth: A systematic review and meta-analysis. *Trauma Violence Abuse*. 2020;21(5):886-903. doi:10.1177/1524838018801332.
108. McManus M, Wood S. Child sexual abuse/exploitation and LGBTQI+ children. *Child Protection*. 2024;1(1):100001. doi:10.1016/j.chipro.2024.100001.

109. Gibson K, Cahill R. A content analysis of metrics on online child sexual exploitation and abuse: Toward a standardized approach. *Child Abuse Negl.* 2024;137:107046. doi:10.1016/j.chiabu.2024.107046.
110. Monroe SM, Harkness KL. Major depression and its recurrences: life course matters. *Annu Rev Clin Psychol.* 2022;18:329–357. doi:10.1146/annurev-clinpsy-072220-021440. PMID: 35216520.
111. Baxter C, Richards K. Crime and justice research 2022: Online sexual exploitation of children. *Aust Inst Criminol.* 2022;Statistical Bulletin No. 36. doi:10.52922/sp78658.
112. Liles BD, Black PJ. Children’s pathways into commercial sexual exploitation. *Trauma Violence Abuse.* 2024. doi:10.1177/15248380241297420.
113. Egan V, Hughes N. Accessing child sexual abuse material: Pathways to offending and motivations. *Child Abuse Negl.* 2024;137:106936. doi:10.1016/j.chiabu.2024.106936.
114. Warner L, Reimers F. Safeguarding youth from online sexual exploitation in the digital era. *Health Promot Pract.* 2024. doi:10.1177/15598276241268236.
115. Seto MC, Eke AW. Collecting and viewing behaviors of child sexual exploitation material offenders: A systematic review. *Child Abuse Negl.* 2021;120:105133. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105133.
116. OECD. Transparency reporting on child sexual exploitation and abuse online. *OECD Digital Economy Papers.* 2021;(295):1-47. doi:10.1787/554ad91f-en
117. Franchino-Olsen H. Vulnerabilities relevant for commercial sexual exploitation of children/domestic minor sex trafficking: A systematic review of risk factors. *Trauma Violence Abuse.* 2021;22(2):306-317. doi:10.1177/1524838019166716.
118. Lancôt N, Reid JA, Laurier C. Nightmares and flashbacks: The impact of commercial sexual exploitation of children among female adolescents placed in residential care. *Child Abuse Negl.* 2020;100:104195. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104195.
119. Easton SD. Disclosure of child sexual abuse: Directions for breaking new ground. *Child Abuse Negl.* 2020;99:104287. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104287.
120. Christensen LS, Sharman SJ, Powell MB. Identifying the characteristics of child sexual abuse cases associated with the child or child’s parents withdrawing the complaint. *Child Abuse Negl.* 2016;57:53-60. doi:10.1016/j.chiabu.2016.06.001.
121. Hallett S. Making sense of child sexual exploitation: Exchange, abuse and young people. Policy Press. 2017. doi:10.1332/policypress/9781447333581.001.0001.
122. Beckett H, Brodie I, Factor F, Melrose M, Pearce JJ, Pitts J, Shuker L. “It’s wrong-but you get used to it”: A qualitative study of gang-associated sexual violence towards, and exploitation of, young people in England. University of Bedfordshire. 2013.
123. Cockbain E, Tufail W. Failing victims, fuelling hate: Challenging the harms of the ‘Muslim grooming gangs’ narrative. *Race & Class.* 2020;61(3):3-32. doi:10.1177/0306396819885725.
124. Westlake BG, Bouchard M. Liking and hyperlinking: Community detection in online child sexual exploitation networks. *Soc Sci Res.* 2016;59:23-36. doi:10.1016/j.ssresearch.2016.04.005.

125. Reid JA. Sex trafficking of girls with intellectual disabilities: An exploratory mixed-methods study. *Sex Abuse*. 2018;30(2):107-131. doi:10.1177/1079063216630981.
126. McKibbin G, Humphreys C. Future directions in child sexual abuse prevention: An Australian perspective. *Child Abuse Negl*. 2020;105:104422. doi:10.1016/j.chiabu.2020.104422.
127. Greenbaum J. Child labor and sex trafficking. *Pediatr Rev*. 2021 Dec 1;42(12):639-654. doi:10.1542/pir.2020-001396. PMID: 34850175.
128. Ibrahim A, Abdalla SM, Jafer M, Abdelgadir J, de Vries N. Child labor and health: a systematic literature review of the impacts of child labor on child's health in low- and middle-income countries. *J Public Health (Oxf)*. 2019;41(1):18–26.
129. Volgin RN, Shakespeare-Finch J, Shochet IM. Posttraumatic distress, hope, and growth in survivors of commercial sexual exploitation in Nepal. *Traumatology*. 2019;25(3):181–188.
130. Frey LM, Middleton J, Gattis MN, Fulginiti A. Suicidal ideation and behavior among youth victims of sex trafficking in Kentuckiana. *Crisis*. 2019;40(4):240–248.
131. Fang S, Coverdale J, Nguyen P, Gordon M. Tattoo recognition in screening for victims of human trafficking. *J Nerv Ment Dis*. 2018;206(10):824–827.
132. Levy SJL, Williams JF; Committee on Substance Use and Prevention. Substance use screening, brief intervention, and referral to treatment. *Pediatrics*. 2016;138(1):e20161211.
133. Fedina L, Williamson C, Perdue T. Risk factors for domestic child sex trafficking in the United States. *J Interpers Violence*. 2019;34(13):2653–2673
134. Cole J, Sprang G. Sex trafficking of minors in metropolitan, micropolitan, and rural communities. *Child Abuse Negl*. 2015;40:113–123
135. Panlilio CC, Miyamoto S, Font SA, Schreier HMC. Assessing risk of commercial sexual exploitation among children involved in the child welfare system. *Child Abuse Negl*. 2019;87:88–99.
136. Reid JA. Sex trafficking of girls with intellectual disabilities: an exploratory mixed methods study. *Sex Abuse*. 2018;30(2):107–131.
137. Dols JD, Beckmann-Mendez D, McDow J, Walker K, Moon MD. Human trafficking victim identification, assessment, and intervention strategies in south Texas emergency departments. *J Emerg Nurs*. 2019;45(6):622–633.
138. Brayley H, Cockbain E. British children can be trafficked too: towards an inclusive definition of internal child sex trafficking. *Child Abuse Rev*. 2014;23:171–84.
139. Shaheen S, Awan MS, Waqas M, et al. Factors responsible for child trafficking for camel racing in Pakistan. *World Appl Sci J*. 2013;25:1007–11.
140. David F, Bryant K, Joudo Larsen J. Migrants and their vulnerability to human trafficking, modern slavery and forced labour. *UNODC*; 2018.
141. Chisolm-Straker M, Baldwin S, Gaïgbé-Togbé B, et al. Health care and human trafficking: we are seeing the unseen. *J Health Care Poor Underserved*. 2016;27:1220–33.
142. Ross C, Dimitrova S, Howard LM, et al. Human trafficking and health: a cross-sectional survey of NHS professionals' contact with victims of human trafficking. *BMJ Open*. 2015;5:e008682.

143. Gearon A. Child Trafficking: Young People's Experiences of Front-Line Services in England. *Br J Criminol*. 2019;59:481–500.
144. Doychak K, Raghavan C. “No voice or vote:” trauma-coerced attachment in victims of sex trafficking. *J Hum Traffic*. 2018;13:1–19.
145. Fox BH, Perez N, Cass E, et al. Trauma changes everything: examining the relationship between adverse childhood experiences and serious, violent and chronic juvenile offenders. *Child Abuse Negl*. 2015;46:163–73.
146. Greenbaum J, Crawford-Jakubiak JE, Committee on Child Abuse and Neglect. Child sex trafficking and commercial sexual exploitation: health care needs of victims. *Pediatrics*. 2015;135:566–74.
147. Dahal P, Joshi SK, Swahnberg K. ‘We are looked down upon and rejected socially’: a qualitative study on the experiences of trafficking survivors in Nepal. *Glob Health Action*. 2015;8:29267.
148. Stanley N, Oram S, Jakobowitz S, et al. The health needs and healthcare experiences of young people trafficked into the UK. *Child Abuse Negl*. 2016;59:100–10.
149. Schröder J, Nick S, Richter-Appelt H, et al. Psychiatric impact of organized and ritual child sexual abuse: cross-sectional findings from individuals who report being Victimized. *Int J Environ Res Public Health*. 2018;15:1–3.
150. Kiss L, Pocock NS, Naisanguansri V, et al. Health of men, women, and children in post-trafficking services in Cambodia, Thailand, and Vietnam: an observational cross-sectional study. *Lancet Glob Health*. 2015;3:e154–61.
151. Fang S, Coverdale J, Nguyen P, et al. Tattoo recognition in screening for victims of human trafficking. *J Nerv Ment Dis*. 2018;206:824–7.
152. Ottisova L, Smith P, Shetty H, et al. Psychological consequences of child trafficking: an historical cohort study of trafficked children in contact with secondary mental health services. *PLoS One*. 2018;13:e0192321.
153. Hughes K, Bellis MA, Hardcastle KA, et al. The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health*. 2017;2:e356–66.
154. ECPAT International. Türkiye’de Çocukların Cinsel Sömürüsü: Ülke Raporu [Internet]. Bangkok: ECPAT International; 2020 [Erişim tarihi: 11 Mart 2025]. Erişim: <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECPAT-Country-Overview-Report-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Turkey-TURKISH.pdf>
155. ECPAT International. Türkiye’de Çocukların Cinsel Sömürüsü Hakkında Bilgilendirme Notu. Bangkok: ECPAT International; 2020 [Erişim tarihi: 11 Mart 2025]. Erişim adresi: <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Turkey-2020-TURKISH.pdf>
156. Luoni C, Agosti M, Crugnola S, et al. Psychopathology, dissociation and somatic symptoms in adolescents who were exposed to traumatic experiences. *Front Psychol*. 2018;9:2390.
157. Pezzi C, Lee D, Kennedy L, et al. Blood lead levels among resettled refugee children in select US states, 2010–2014. *Pediatrics*. 2019;143:e20182591.

158. Aussems K, Muntingaa M, Addink A, Dedding C. "Call us by our name": Quality of care and wellbeing from the perspective of girls in residential care facilities who are commercially and sexually exploited by "loverboys". *Child Youth Serv Rev.* 2020;105213. doi:10.1016/j.childyouth.2020.105213
159. Bovarnick S, Cody C. Putting risk into perspective: Lessons for children and youth services from a participatory advocacy project with survivors of sexual violence in Albania, Moldova and Serbia. *Child Youth Serv Rev.* 2021;126:106003.
160. Capous-Desyllas M, Mountz S. Using Photovoice Methodology to Illuminate the Experiences of LGBTQ Former Foster Youth. *Child Youth Serv.* 2019;40(3):267–307. doi:10.1080/0145935X.2019.1583099
161. Christensen MC. Using photovoice to treat trauma resulting from gender-based violence. *J Community Psychol.* 2018;46(6):701–714. doi:10.1002/jcop.21967
162. Cody C. An Ethnographic Study of a Group Photography and Digital Storytelling Project for Young People Accessing a Child Sexual Exploitation Service [Doctoral dissertation]. Luton: University of Bedfordshire; 2020.
163. Cody C, Bovarnick S, Peace D. Peer support for young people who have experienced sexual violence - tensions, challenges and strategies: Briefing paper four. Luton: University of Bedfordshire; 2020.
164. Flaherty J, Garratt E. Life history mapping: Exploring journeys into and through housing and homelessness. *Qual Res.* 2022;23(5):1222–1243. doi:10.1177/14687941211072788
165. Frost N. Providing support and therapy for victims and survivors of child sexual exploitation. *J Public Ment Health.* 2019;18(1):38–45.
166. Gerodimos R. Youth and the City: Reflective Photography as a Tool of Urban Voice. *J Media Lit Educ.* 2018;10(1):82–103. doi:10.23860/JMLE-2018-10-1-5
167. Goodarzi G, Sadeghi K, Foroughi A. The effectiveness of combining mindfulness and art-making on depression, anxiety and shame in sexual assault victims: A pilot study. *Arts Psychother.* 2020;71:101705. doi:10.1016/j.aip.2020.101705
168. Gupta N, Simms E-M, Dougherty A. Eyes on the street: Photovoice, liberation psychotherapy, and the emotional landscapes of urban children. *Emotion Space Soc.* 2019;33:100627. doi:10.1016/j.emospa.2019.100627
169. Hanna H. Photography as a research method with learners in compulsory education: A research review. *Beijing Int Rev Educ.* 2020;2(1):11–34. doi:10.1163/25902539-00201003
170. Hickie K. Understanding trauma and its relevance to child sexual exploitation. In: Pearce J, editor. *Child sexual exploitation: why theory matters.* Bristol: Policy Press; 2019. p. 151–173.
171. Kamndaya M, Vearey J, Thomas L, Kabiru C, Kazembe L. The role of material deprivation and consumerism in the decisions to engage in transactional sex among young people in the urban slums of Blantyre. *Glob Public Health.* 2016;11(3):295–308. doi:10.1080/17441692.2015.1014393

172. Kometiani MK, Farmer KW. Exploring resilience through case studies of art therapy with sex trafficking survivors and their advocates. *Arts Psychother.* 2020;67:101582. doi:10.1016/j.aip.2020.101582
173. Lancot N, Reid JA, Laurier C. Nightmares and flashbacks: The impact of commercial sexual exploitation of children among female adolescents placed in residential care. *Child Abuse Negl.* 2020;100:104195. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104195
174. Lefevre M, Hickie K, Luckock B. 'Both/and' not 'either/or': Reconciling rights to protection and participation in working with child sexual exploitation. *Br J Soc Work.* 2019;49:1837–1855.
175. Lenette C, Brough M, Schweitzer RD, Correa-Velez I, Murray K, Vromans L. "Better than a pill": Digital storytelling as a narrative process for refugee women. *Media Pract Educ.* 2019;20(1):67–86.
176. Rouse A, Jenkinson E, Warner C. The use of "art" as a resource in recovery from the impact of sexual abuse in childhood: A qualitative systematic review. *Arts Health.* 2022. doi:10.1080/17533015.2022.2034900
177. Soares C, Cody C. Practitioner briefing: Complex issues in supporting the participation rights of children and young people with lived experience of child sexual abuse and exploitation. Luton: University of Bedfordshire; 2023.
178. Liles BD, Black PJ. Children's pathways into commercial sexual exploitation. *Trauma Violence Abuse.* 2024. doi:10.1177/15248380241297420
179. Porter R. *Child Sexual Abuse within the Family.* London: Tavistock Publication Ltd; 1984.
180. Arate C. To tell or not tell: Current functioning of child sexual abuse survivors who disclosed their victimization. *Child Maltreat.* 1998;3(1):63-71.
181. Terr LC. Childhood traumas: An outline and overview. *Am J Psychiatry.* 1991;148(1):10-20.
182. Ames MA, Houston DA. Legal, social, and biological definitions of pedophilia. *Arch Sex Behav.* 1990;19(4):333-341.
183. Browne-James L, Litam SDA, McRae L. Child sex trafficking: strategies for identification, counseling, and advocacy. *Int J Adv Couns.* 2021;43(2):113–25. doi:10.1007/s10447-020-09420-y. PMID: 33432250; PMCID: PMC7787704.
184. Twis MK, Cimino AN, Plunk M. Beyond victim identification: a practitioner's guide to designing a youth anti-sex trafficking advocacy program. *Soc Work Public Health.* 2024 Aug 17;39(6):548–60. doi:10.1080/19371918.2024.2370782. PMID: 38916471.
185. Chaffee T, English A. Sex trafficking of adolescents and young adults in the United States: healthcare provider's role. *Curr Opin Obstet Gynecol.* 2015 Oct;27(5):339–44. doi:10.1097/GCO.0000000000000198. PMID: 26308200.
186. Kotrla K. Domestic minor sex trafficking in the United States. *Soc Work.* 2010;55(2):181-187. doi:10.1093/sw/55.2.181.OUCI
187. Elliott IA, Beech AR. Traits of child sexual exploitation hosting and displaying websites. *Child Abuse Negl.* 2021;120:105336. doi:10.1016/j.chiabu.2021.105336

188. Chan KL, Yan E, Brownridge DA, Ip P. Violence and sexual abuse rates before and during the COVID-19 pandemic: A rapid review and meta-analysis. *Child Abuse Negl.* 2023;137:106023. doi:10.1016/j.chiabu.2023.106023.
189. Beckett H, Warrington C. Child sexual exploitation, poly-victimisation and resilience. *J Crim Res Policy Pract.* 2021;7(3):204–216. doi:10.1108/jcrpp-04-2021-0017
190. Cui L, Li S, Wang S, Wu X, Liu Y. Major depressive disorder: hypothesis, mechanism, prevention and treatment. *Signal Transduct Target Ther.* 2024;9(1):38. doi:10.1038/s41392-024-01738-y. Nature+1Wikipedia+1
191. Li M, Liu S, D'Arcy C, Gao T, Meng X. Interactions of childhood maltreatment and genetic variations in adult depression: A systematic review. *J Affect Disord.* 2020;276:578-592. doi:10.1016/j.jad.2020.07.063.Wikipedia
192. Luyten P, Fonagy P. Etiopathogenic Theories and Models in Depression. In: *Depression*. Springer; 2021. p. 3-22. doi:10.1007/978-3-030-60381-1_1.PLOS+25Wikipedia+25Nature+25
193. McIntosh AM, Sullivan PF, Lewis CM. Uncovering the Genetic Architecture of Major Depression. *Neuron.* 2019;102(1):91-103. doi:10.1016/j.neuron.2019.03.025.Wikipedia
194. Silva H. Etiopathogenic Theories and Models in Depression. In: *Depression*. Springer; 2021. p. 23-42. doi:10.1007/978-3-030-60381-1_2.Wikipedia
195. Manchia M, Schatzberg A. Pathophysiology of depression: do we have any solid evidence of interest to clinicians? *World Psychiatry.* 2015;14(3):243-252. doi:10.1002/wps.20233.Wikipedia
196. Miller AH, Raison CL. The role of inflammation in depression: from evolutionary imperative to modern treatment target. *Nat Rev Immunol.* 2016;16(1):22-34. doi:10.1038/nri.2015.5.Ulusal Biyoteknoloji Bilgi Merkezi
197. Kohshour MO, Strom NI, Meier SM, McMahon FJ, Merikangas KR. Genetic Epidemiology of Major Depression: Implications for Diagnosis, Etiology, and Treatment. In: *Tasman's Psychiatry*. Springer; 2024. p. 1-12. doi:10.1007/978-3-030-61715-3_1.Wikipedia
198. Oraki Kohshour M, Strom NI, Meier SM, McMahon FJ, Merikangas KR. Genetic Epidemiology of Major Depression: Implications for Diagnosis, Etiology, and Treatment. In: *Tasman's Psychiatry*. Springer; 2024. p. 1-12. doi:10.1007/978-3-030-61715-3_1.Wikipedia
199. Racine N, McArthur BA, Cooke JE, Eirich R, Zhu J, Madigan S. Global Prevalence of Depressive and Anxiety Symptoms in Children and Adolescents During COVID-19: A Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2021;175(11):1142-1150. doi:10.1001/jamapediatrics.2021.2482. PubMed+3PubMed+3Wikipedia+3
200. Chessell ZJ, Brady F, Akbar S, et al. A protocol for managing dissociative symptoms in refugee populations. *Cogn Behav Ther.* 2019.
201. Popova S, Lange S, Shield K, et al. Prevalence of fetal alcohol spectrum disorder among special subpopulations: a systematic review and meta-analysis. *Addiction.* 2019;114:1150–72.
202. Ramiro LS, Martinez AB, Tan JRD, Mariano K, Miranda GMJ, Bautista G. Online child sexual exploitation and abuse: A community diagnosis using the social norms theory. *Child Abuse Negl.* 2019;96:104080. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104080.

203. Livingstone S. Children's and young people's lives online. In: Brown J, editor. Online risk to children: Impact, protection and prevention. New York: John Wiley and Sons, Inc.; 2017. p. 35–47.
204. Urazel B, Fidan SF, Gündüz T, Şenlikli M. Çocuk ve ergen cinsel istismarlarının değerlendirilmesi. *Osmangazi Tıp Derg.* 2017;39:18–25.
205. Hanson E. The impact of online sexual abuse on children and young people. In: Brown J, editor. Online risk to children: Impact, protection and prevention. New York: John Wiley and Sons, Inc.; 2017. p. 104–29.
206. Keçe H. Çocuk destek merkezlerinde yaşayan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının sosyal kaygı düzeyleri [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2018.
207. Whittle HC, Hamilton-Giachritsis C. Offender behavior. In: Brown J, editor. Online risk to children: Impact, protection and prevention. New York: John Wiley and Sons, Inc.; 2017. p. 65–80.
208. Kloess JA, Beech AR, Harkins L. Online child sexual exploitation: prevalence, process, and offender characteristics. *Trauma Violence Abuse.* 2014;15(2):126–139.
209. O'Connell RL. A typology of child cybersexexploitation and online grooming practices. 2003. Available from: <https://www.semanticscholar.org/paper/A-TYPOLOGY-OF-CHILD-CYBERSEXPLEITATION-AND-ONLINE-O%E2%80%99Connell>.
210. Katz C. Internet-related child sexual abuse: What children tell us in their testimonies. *Child Youth Serv Rev.* 2013;35(9):1536–1542.
211. de Santisteban P, Del Hoyo J, Alcázar-Córcoles MÁ, Gámez-Guadix M. Progression, maintenance, and feedback of online child sexual grooming: A qualitative analysis of online predators. *Child Abuse Negl.* 2018;80:203–215.
212. Whittle HC, Hamilton-Giachritsis CE, Beech AR. A comparison of victim and offender perspectives of grooming and sexual abuse. *Deviant Behav.* 2015;36(7):539–564.
213. Kloess JA, Hamilton-Giachritsis CE, Beech AR. Offense processes of online sexual grooming and abuse of children via internet communication platforms. *Sex Abuse.* 2019;31(1):73–96.
214. Gottschalk P. Characteristics of the internet and child abuse. In: Davidson J, Gottschalk P, editors. Internet child abuse: current research and policy. London: Taylor & Francis; 2010. p. 27–51.
215. Paranjothy S, Griffiths JD, Broughton HK, Gyte GM, Brown HC, Thomas J. Interventions at caesarean section for reducing the risk of aspiration pneumonitis. *Int J Obstet Anesth.* 2011;20(2):142–148.
216. Internet Watch Foundation (IWF). Annual Report 2023 [Internet]. Cambridge (UK): IWF; 2024 [cited 2025 Apr 3]. Available from: <https://www.iwf.org.uk/annual-report-2023/>
217. İMDAT Derneği. Türkiye Çocuk Evlilikleri Raporu [Internet]. İstanbul: İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği; [2020] [erişim tarihi 2025 March 16]. Erişim: https://www.imdat.org/media/brosurler/Cocuk_Evlilikleri.pdf

218. Save the Children. Global Girlhood Report 2024 [Internet]. London (UK): Save the Children; 2024 [cited 2025 March 16]. Available from: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/global-girlhood-report-2024/>
219. Koçtürk N, Yüksel F. A modern danger for adolescents: From online flirtation to sexual abuse. *Dusunen Adam J Psychiatry Neurol Sci*. 2018;31(3):294–300.
220. Carr J. A brief history of child safety online: child abuse images on the internet. In: Brown J, editor. *Online risk to children: Impact, protection and prevention*. New York: John Wiley & Sons; 2017. p. 19–34.
221. Drejer C, Riegler MA, Halvorsen P, Johnson MS, Baugerud GA. Livestreaming technology and online child sexual exploitation and abuse: A scoping review. *Trauma Violence Abuse*. 2024;25(1):260–74. doi:10.1177/15248380221147564.
222. Laird JJ, Klettke B, Hall K, Hallford D. Toward a global definition and understanding of child sexual exploitation: the development of a conceptual model. *Trauma Violence Abuse*. 2023;24(4):2243–64. doi:10.1177/15248380221090980.
223. Barnert E, Kelly M, Godoy S, Abrams LS, Bath E. Behavioral health treatment “buy-in” among adolescent females with histories of commercial sexual exploitation. *Child Abuse Negl*. 2020;100:104042. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104042.
224. Bath EP, Godoy SM, Morris TC, Hammond I, Mondal S, Goitom S, et al. A specialty court for U.S. youth impacted by commercial sexual exploitation. *Child Abuse Negl*. 2020;100:104041. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104041.
225. Bengtsson M. How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursPlus Open*. 2016;2:8–14. doi:10.1016/j.npls.2016.01.001.
226. Blackburn AG, Taylor RW, Davis JE. Understanding the complexities of human trafficking and child sexual exploitation: The case of Southeast Asia. *Women Crim Justice*. 2010;20(1-2):105–126. doi:10.1080/08974451003641099.
227. Carson DK, Foster JM, Tripathi N. Child sexual abuse in India: Current issues. *Psychol Stud*. 2013;58(3):318–325. doi:10.1007/s12646-013-0198-6.
228. Chang FC, Chiu CH, Miao NF, Chen PH, Lee CM, Chiang JT. Predictors of unwanted exposure to online pornography and online sexual solicitation of youth. *J Health Psychol*. 2016;21(6):1107–1118. doi:10.1177/1359105314546775.
229. Cheung CK, Jia X, Li JC, Lee TY. Engaging adolescent girls in transactional sex through compensated dating. *J Adolesc*. 2016;52(3):124–134. doi:10.1016/j.adolescence.2016.07.011.
230. Chohaney ML. Minor and adult domestic sex trafficking risk factors in Ohio. *J Soc Soc Work Res*. 2016;7(1):117–141. doi:10.1086/685108.
231. Commission for Children and Young People. Annual report 2014-2015. “...as a good parent would”: Inquiry into the adequacy of the provision of residential care services to Victorian children and young people who have been subject to sexual abuse or sexual exploitation whilst residing in residential care [Internet]. 2015 [cited 2025 Mar 16]. Available from: <https://ccyp.vic.gov.au/assets/Publications-inquiries/as-a-good-parent-would.pdf>

232. Cook L, Mott A. Teenagers and their sexual partners: What age difference should raise concerns of sexual exploitation? *Child Abuse Rev.* 2020;29(1):48–60. doi:10.1002/car.2600.
233. Couture S, Lanctôt N, Parent G, Lemieux S, Lemieux A. Consequences associated with the use of psychoactive substances among female adolescents placed in residential care: The role of sexual exploitation. *Women Health.* 2020;60(9):1052–1062. doi:10.1080/03630242.2020.1789262.
234. Dana LM, Adinew YM, Sisay MM. Transactional sex and HIV risk among adolescent school girls in Ethiopia: Mixed method study. *Biomed Res Int.* 2019;2019:4523475. doi:10.1155/2019/4523475.
235. De Vries I, Goggin KE. The impact of childhood abuse on the commercial sexual exploitation of youth: A systematic review and meta-analysis. *Trauma Violence Abuse.* 2020;21(5):886–903. doi:10.1177/1524838018801332.
236. De Vries I, Kafafian M, Goggin K, Bouchard E, Goldfarb S, Farrell A. Enhancing the identification of commercial sexual exploitation among a population of high-risk youths using predictive regularization models. *Child Maltreat.* 2020;25(3):318–327. doi:10.1177/1077559519889178.
237. Deb S, Mukherjee A, Mathews B. Aggression in sexually abused trafficked girls and efficacy of intervention. *J Interpers Violence.* 2011;26(4):745–768. doi:10.1177/0886260510365875.
238. Dubowitz H. Child sexual abuse and exploitation—a global glimpse. *Child Abuse Negl.* 2017;66:2–8. doi:10.1016/j.chiabu.2017.02.011.
239. Edwards JM, Halpern CT, Wechsberg WM. Correlates of exchanging sex for drugs or money among women who use crack cocaine. *AIDS Educ Prev.* 2006;18(5):420–429. doi:10.1521/aeap.2006.18.5.420.
240. Ertl S, Bokor B, Tuchman L, Miller E, Kappel R, Deye K. Healthcare needs and utilization patterns of sex-trafficked youth: Missed opportunities at a children’s hospital. *Child Care Health Dev.* 2020;46(4):422–428. doi:10.1111/cch.12759.
241. Fedina L, Williamson C, Perdue T. Risk factors for domestic child sex trafficking in the United States. *J Interpers Violence.* 2019;34(13):2653–2673. doi:10.1177/0886260516662306.
242. Fraley HE, Aronowitz T. The peace and power conceptual model: An assessment guide for school nurses regarding commercial sexual exploitation of children. *Nurs Res.* 2017;30(2):317–323. doi:10.1177/0894318417724456.
243. Finkelhor D, Browne A. The traumatic impact of child sexual abuse: a conceptualization. *Am J Orthopsychiatry.* 1985;55(4):530–41. doi:10.1111/j.1939-0025.1985.tb02703.x.
244. Tedeschi RG, Calhoun LG. Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychol Inq.* 2004;15(1):1-18. doi:10.1207/s15327965pli1501_01.
245. Yager TJ, Gerszberg N, Dohrenwend BP. Secondary traumatization in Vietnam veterans’ families. *J Trauma Stress.* 2016 Aug;29(4):349-55. doi:10.1002/jts.22115. PMID: 27529559.
246. Perry BD, Szalavitz M. Köpek gibi büyütülmüş çocuk: Bir çocuk psikiyatristinin not defterinden sıra dışı öyküler. Haktanır BS, çevirmen. İstanbul: Koridor Yayıncılık; 2017. 456 s. Türkçe. ISBN: 9786059702614.

247. Tedeschi RG, Calhoun LG. Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychol Inq*. 2004;15(1):1-18. doi:10.1207/s15327965pli1501_01.
248. Moreau G, Jaffray B. Police-reported sexual offences against children and youth in Canada, 2022 [Internet]. Ottawa (ON): Statistics Canada; 2024 [cited 2025 March 16]. Available from: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2024001/article/00003-eng.htm>
249. Rosenberg AR, Steiner J, Lau N, Fladeboe K, Toprak D, Gmuca S, O'Donnell MB, Smith K, Brown CE, Yi-Frazier JP. From theory to patient care: a model for the development, adaptation, and testing of psychosocial interventions for patients with serious illness. *J Pain Symptom Manage*. 2021 Sep;62(3):637-646. doi:10.1016/j.jpainsymman.2021.02.036. PMID: 33677072; PMCID: PMC8418616.

8 EKLER

EK 1. Etik Kurul Onayı Belgesi

EK 1. Etik Kurul Onay Belgesi (devam)

EK 2. Aydınlatılmış Onam Formu

Bu araştırma, Acıbadem Üniversitesi Adli Bilimler Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Alim Cansız tarafından Prof. Dr. Oğuz Polat danışmanlığındaki yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Bu form sizi araştırma koşulları hakkında bilgilendirmek için hazırlanmıştır.

Çalışmanın Amacı Nedir?

Araştırmanın amacı, cinsel kötüye kullanım mağduru çocukların nasıl bir süreçten geçtiğini, neler yaşadıklarını analiz ederek durumu incelemek ve çocukların bu duruma karşı daha iyi koşulların geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Bize Nasıl Yardımcı Olmanızı İsteyeceğiz?

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, sizden oluşturduğumuz mülakat sorularına katılımınız beklenmektedir. Yaklaşık olarak 20 dakika sürmesi beklenen bu mülakatta sizlere bir dizi soru yöneltilecek ve bu sorulara neden belirli bir cevap verdiğiniz sorulacaktır. Daha sonra müsaadeniz üzere cevaplarınızın ses kaydı alınacaktır.

Sizden Topladığımız Bilgileri Nasıl Kullanacağız?

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük temelinde olmalıdır. Çalışmada sizden kimlik veya kurum belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Katılımcılardan elde edilecek bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve bilimsel yayımlarda kullanılacaktır.

E 2. Aydınlatılmış Onam Formu (devam)

Katılıminızla ilgili bilmeniz gerekenler:

Çalışmamızda hazırladığımız sorular, durum analizi yapmak adına sizin her türlü haklarınızı kişisel olarak gözetin ve rahatsızlık vermeyecek bir formatta hazırlanmıştır. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz çalışmayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Böyle bir durumda çalışmayı uygulayan kişiye çalışmadan çıkmak istediğinizi söylemek yeterli olacaktır.

Araştırmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz:

Çalışma sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Adli Bilimler Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Oğuz Polat (E-posta: _____@acibadem.edu.tr) ya da yüksek lisans öğrencisi Alim Cansız (E-posta: _____@hotmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum.

(Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

İsim Soyad

Tarih

İmza

---/---/---

EK 3. Çocuklara Yöneltilen Sorular

1. Kendini tanıtabilir misin? Kendi gözünden kendini anlatabilir misin?
2. Kurum bakımına alındıktan sonraki süreçlerin nasıl ilerledi?
3. Kurum bakımına alınmak sende neyi ifade etti?
4. İstismarın ne demek olduğunu biliyor muydun? Rica etsem benimle bunu paylaşır mısın sendeki istismar kavramını öğrenmek istiyorum.
5. Ailen ve arkadaşlarının yaşamış olduğu olumsuzluğa bakışı nasıl oldu?
6. Akranlarıyla olan iletişimin nasıl etkilendi?
7. Ailen ile aradaki iletişim nasıl etkilendi?
8. Kendini yanlarında rahat hissediyor musun?
9. Kendine en yakın hissettiğin kişi kim? yakın hissetme nedenin ne olabilir?
10. Yaşamış olduğun bu olumsuzluğu ilk kiminle paylaştın?
11. Sana göre mahremiyet ne demek?

EK 4. Kurum Çalışanlarına Yönelik Sorular

Kırmızı: giriş ve profil // Mavi: nedenleri // Mor: Vaka'dan Yurda Olan Süreç // Sarı: Yurt Süreci ve Deneyimi // Gri: yetişkinliğe hazırlık // Beyaz: güncel yorum

1. Kendinizi tanıtır mısınız? (isim ve kişisel bilgiler hariç)
2. Kurumunuzu tanıtır mısınız? (isteğe bağlı)
3. Göreviniz nedir?
4. Buradaki koruma altında bulunan cinsel olarak kötüye kullanılmış kız çocuklarının genel profil nasıl? (yaş, background, etnisite/milliyetleri vb.)
5. Bu çocuklar koruma yurduna neden geldiler?
6. Ne tür kötüye kullanım vakaları sonucu geliyorlar?
7. Bu çocuklar koruma yurduna nereden geldiler? Bölgesel farklılık var mı?
8. Bu çocukların olay(lar) gerçekleşikten sonra ve yurda yerleştirilene kadar ne gibi süreçlerden geçiyorlar? (polis-bakanlık-sağlık taraması-yerleştirme)
 - a. Vaka sonrası kim size veya yetkili mercilere ulaşıyor? Yoksa siz mi denetim yapıyorsunuz?
 - b. İhbar / haber geldikten sonra nasıl bir prosedür işletiliyor? Bu prosedürde kurumunuz yeri nedir?
 - c. İhbarları veya vakaları nasıl duyuyorsunuz/duyuyorlar? Kaynak kim?
9. Sizce bu sürecin kolaylıkları ve zorlukları/geliştirilmesi gereken yanları nelerdir?
10. Çocukların yurttaki hayatı nasıl ilerliyor?
 - a. Nasıl bir hizmet alıyorlar?
 - b. Koşullar nelerdir?
11. Eğitime erişimler nasıl sağlanıyor? Hangi okullara gidiyorlar?
12. Sağlık sistemine erişimleri nasıl?
13. Çocukların psikolojik iyi oluşlarını sağlamak için nasıl bir yol izleniyor? Özel olarak neler uygulanıyor? İyi uygulama örneği verebilir misiniz?
 - a. Kim tarafından uygulanıyor? Bu kişilerin niteliği nedir? (Eğitim, sertifika vb)
 - b. Bu psikolojik iyi oluş halleri için ortaklık kurulan kurum ve kuruluşlar var mı? Varsa kimlerdir? Neler yapılıyor?
14. Yurttaki güvenliği nasıl sağlıyorsunuz?
15. Çocukları cinsel kötüye kullanımdan uzak tutmak / fuhşa geri dönmelerini engellemek için ne gibi uygulamalar kullanılıyor ve müdahaleler yapılıyor? (Kaçma hikayesinden yola çıkılarak – geri dönmeleri için)
16. Bu çocukların yetişkinliğe geçiş onları hazırlanmak için özel bir uygulama ve hazırlık süreci var mı? (Devletin var mı? Belediyenin var mı? STK'ların var mı?)
 - a. Varsa neler yapılıyor?
17. Siz bu süreçte herhangi bir destek veriyor musunuz? Evet ise, ne gibi destekler?
18. Sizce 18 yaşından sonra nasıl bir hayat onları bekliyor? Ne düşünüyorlar ya da hedefliyorlar?
19. 18'den sonra yardıma ihtiyaçları olduğunda ne yapmaları gerekiyor? Kurumunuz bu aşamada bir dahli oluyor mu?

EK 5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2, 16, 19, 24, 28 ve 29. Maddeleri

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırım ve cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşamı, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasisi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

EK 5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2, 16, 19, 24, 28 ve 29. Maddeleri (devam)

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun mümkün olan en yüksek sağlık standardına ulaşma hakkını ve hastalık ile rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının yoksun bırakılmamasını sağlamak için çaba gösterirler.
2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak gerçekleştirilmesi için uygun ve etkili önlemleri alırlar. Bu önlemler özellikle şunları kapsar:
 - a) Bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması,
 - b) Tüm çocuklara gerekli tıbbi yardım ve sağlık hizmetlerinin sunulması ve özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi,
 - c) Çevre kirliliği tehlikelerinin ve bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınması,
 - d) Ana babaların ya da çocuğun bakımından sorumlu kişilerin çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenme, çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konularında eğitim almaları,
 - e) Geleneksel zararlı sağlık uygulamalarının kaldırılması.
3. Taraf Devletler, bu hakkın aşamalı olarak tam anlamıyla gerçekleştirilmesi için uluslararası iş birliğini desteklerler.

EK 5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2, 16, 19, 24, 28 ve 29. Maddeleri (devam)

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını tanırlar. Bu hakkın kademeli olarak gerçekleştirilmesi ve fırsat eşitliği temelinde sağlanması amacıyla:
 - a) Herkes için ücretsiz ve zorunlu ilköğretimi erişilebilir hale getirirler,
 - b) Orta öğretimin her türünü (genel ve mesleki) herkese açık hale getirir, gerekli destek önlemlerini alırlar,
 - c) Yükseköğretimin yetenek esasına göre herkes için erişilebilir olması yönünde çaba gösterirler,
 - d) Eğitim ve mesleki rehberlik hizmetlerinin bütün çocuklara sunulmasını sağlarlar,
 - e) Okula devamın düzenli hale getirilmesi ve okuldan ayrılmaların azaltılması için uygun önlemler alırlar.
2. Taraf Devletler, okul disiplini konusundaki uygulamaların çocuğun insanlık onuru ile bağdaşır nitelikte ve bu Sözleşme ile uyumlu olmasını güvence altına alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle gelişmekte olan ülkelerle iş birliği içinde eğitimin geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 29

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitiminin aşağıdaki hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlamasını kabul ederler:
 - a) Çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin en üst düzeyde geliştirilmesi,
 - b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesi,
 - c) Çocuğun ana babasına, kimliğine, kültürel değerlerine, yaşadığı ülkenin ve doğduğu ülkenin ulusal değerlerine saygı duymasının sağlanması,
 - d) Barış, hoşgörü, cinsiyet eşitliği ve halklar, etnik, ulusal ve dinsel gruplar arasında dostluk ruhuyla yaşama anlayışının geliştirilmesi,
 - e) Doğal çevreye saygı duyulmasının öğretilmesi.

EK 5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2, 16, 19, 24, 28 ve 29. Maddeleri (devam)

2. Bu maddenin hükümleri ve Madde 28, eğitim alanındaki devlet sorumluluklarının dışındaki kişi ve kuruluşların eğitim vermelerine engel teşkil etmez. Ancak bu tür eğitim, Devlet tarafından belirlenen asgari standartlara uygun olmalıdır.

9 ÖZGEÇMİŞ

